

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA MILANÓWKA NA LATA 2022-2025

**GMINA MILANÓWEK
POWIAT GRODZISKI
WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE**

Spis treści

Spis treści	2
1. Wstęp.....	3
2. Podstawa prawna opracowania programu opieki nad zabytkami	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	6
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	12
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	12
4.2. Relacje programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....	14
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	17
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie Gminy (analiza dokumentów programowych miasta)	17
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy.....	26
5.2.1. Zarys historii obszaru Gminy	27
5.2.2. Krajobraz kulturowy	31
5.2.3. Zabytki nieruchome	38
5.2.4. Zabytki ruchome	39
5.2.5. Zabytki archeologiczne.....	39
5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych	40
5.2.7. Dziedzictwo niematerialne	42
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	43
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	46
5.4.1 Stan zachowania zabytków znajdujących się Gminnej Ewidencji Zabytków	49
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla Gminy.....	66
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego – analiza szans i zagrożeń	70
7. Założenia programowe	72
7.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami	72
7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki.....	73
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	76
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami.....	76
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	77
11. Załączniki.....	80
Załącznik 1. Wykaz zabytków nieruchomych z terenu miasta Milanówek wpisanych do rejestru zabytków.....	81
Załącznik 2. Wykaz zabytków nieruchomych z terenu miasta Milanówek ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków	84
Załącznik 3. Wykaz zabytków nieruchomych z terenu miasta Milanówek ujętych w gminnej ewidencji zabytków.....	91
Spis tabel, rysunków i wykresów	109

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe stanowi dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, a także dorobek czasów współczesnych. Jest to wartość materialna i niematerialna określająca nasze pochodzenie i kulturę. Na dorobek ten składają się zarówno elementy przyrodnicze, jak i również wytwory i osiągnięcia cywilizacyjne ludzkości, m.in. w zakresie nauki, sztuki, architektury czy techniki. Elementem dziedzictwa kulturowego są zabytki, w tym: zabytki ruchome, zabytki nieruchome oraz zabytki archeologiczne. Są one nie tylko cennym źródłem informacji nt. życia naszych przodków, ale również ważnym elementem rozwoju społeczno-gospodarczego, gdyż bogate i różnorodne dziedzictwo kulturowe stanowi, istotną dla rozwoju lokalnych samorządów, atrakcję turystyczną. Dziedzictwo kulturowe jest zatem fundamentem tożsamości danej społeczności, dlatego ważna jest jego ochrona w celu zachowania tego dorobku dla przyszłych pokoleń.

Obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami wynika z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przyjęty w formie uchwały program stanowi element polityki samorządowej i służy podejmowaniu działań w zakresie inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, a także promowania dziedzictwa kulturowego. Powinien być narzędziem mającym na celu eksponowanie walorów krajobrazu kulturowego, jak również wykorzystanie dorobku kulturowego na cele społeczne, gospodarcze i edukacyjne. Głównym odbiorcą programu jest lokalna społeczność, w tym właściciele i użytkownicy obiektów zabytkowych, ale także wszyscy mieszkańcy danej jednostki samorządu terytorialnego, którzy poprzez swoją działalność, wpływają na zachowanie i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego danego obszaru.

Celem opracowania **Programu opieki nad zabytkami dla Miasta Milanówka na lata 2022-2025** jest dążenie do poprawy stanu zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego, a przez to zachowanie piękna krajobrazu kulturowego. Program ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe Gminy Milanówek. Wskazane w Programie działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Głównymi odbiorcami niniejszego dokumentu są mieszkańcy miasta, którzy bezpośrednio odczuwają efekty jego wdrażania. Poprzez działania edukacyjne, realizacja Programu może budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli

i znaczenia lokalnych wartości. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości oraz zacieśnia procesy integracyjne w społeczności lokalnej.

Reasumując, przedmiotem niniejszego opracowania jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych Milanówka, a celem jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami.

2. Podstawa prawna opracowania programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i opracowania programu opieki nad zabytkami jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2021 poz. 710 z późn. zm.). Ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

Ustawa wprowadza obowiązek sporządzania programów przez samorządy, zarówno na szczeblu wojewódzkim, powiatowym, jak i gminnym. W myśl art. 87 ustawy, programy opieki nad zabytkami opracowywane są na 4 lata i mają na celu w szczególności:

1. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
2. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
3. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
4. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
5. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
6. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z realizacji programu zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) co 2 lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

Poprzedni Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Milanówek obowiązywał w latach 2009-2012. W okresie 2012-2020 dokument gminnego programu opieki nad zabytkami nie mógł zostać opracowany bez sporządzenia Gminnej Ewidencji Zabytków. Ewidencja ta, po trwających od roku 2014 uzgodnieniach jej treści z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków została wprowadzona zarządzeniem Burmistrza Miasta Milanówka nr 164/VIII/2020 z dnia 12 listopada 2020 roku.

W ciągu ostatnich lat Gmina podejmowała następujące działania z zakresu opieki nad zabytkami:

- zarządzeniem nr 164/VIII/2020 Burmistrza Miasta Milanówka z dnia 12 listopada 2020 roku przyjęto Gminną Ewidencję Zabytków dla Miasta Milanówek,
- przyznano dotację z budżetu Gminy Milanówek z przeznaczeniem na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku położonym w Milanówku na podstawie:
 - Uchwały nr 81/IX/19 Rady Miasta Milanówka z dnia 24 czerwca 2019 r.;
 - Uchwały nr 437/XLV/18 Rady Miasta Milanówka z dnia 24 maja 2018 r.;
 - Uchwały nr 286/XXXV/17 Rady Miasta Milanówka z dnia 18 maja 2017 r.).

Ponadto Gmina podejmowała również działania z zakresu popularyzacji wiedzy, edukacji, historii i dziedzictwa kulturowego najbliższego regionu.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki w Polsce objęte zostały ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Art. 5 Konstytucji RP brzmi: *„Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”*. Zaś w art. 6 ust. 1 Konstytucji RP czytamy: *„Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”*. Natomiast art. 86 Konstytucji RP wskazuje, że *„każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie”*.

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest wspomniana ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2021 poz. 710 z późn zm.). Ustawa określa m.in. przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi. Zgodnie z art. 3 ww. ustawy zabytek to *„nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”*. Zabytki dzielą się na trzy zasadnicze grupy:

- zabytki nieruchome – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości;
- zabytki ruchome – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych;
- zabytki archeologiczne – zabytki nieruchome, będące powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożone z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytki ruchome, będące tym wytworem.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 4 ustawy **ochrona zabytków** polega w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Zgodnie z art. 5 ustawy **opieka nad zabytkiem** sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Z art. 6 ustawy wynika, iż ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) **zabytki nieruchome** będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi;
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi;
 - c) dziełami architektury i budownictwa;
 - d) dziełami budownictwa obronnego;
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi;
 - f) cmentarzami;
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni;
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) **zabytki ruchome** będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej;
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje;
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami;
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego;
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. z 2019 r., poz. 1479);
- f) instrumentami muzycznymi;
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi;
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) **zabytki archeologiczne** będące w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa;
- b) cmentarzyskami;
- c) kurhanami;
- d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Zgodnie z art. 7 ustawy, wśród **form ochrony** zabytków wyróżnia się:

- 1) wpis do rejestru zabytków (w tym wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa);
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dla zabytków znajdujących się na terenie województwa, wojewódzki konserwator zabytków prowadzi **rejestr zabytków**. Zgodnie z art. 9 ust. 1 i ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami „do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku”.

Zgodnie z art. 15 ust. 1 i ust. 2 ustawy „Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za **pomnik historii** zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może złożyć wniosek po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków”.

Zgodnie z art. 16 ust. 1–1a ustawy „rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć **park kulturowy** w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Rada gminy ogłasza w prasie miejscowej oraz przez obwieszczenia, a także w sposób zwyczajowo przyjęty w danej miejscowości, o podjęciu prac nad utworzeniem parku kulturowego, określając formę, miejsce i termin składania wniosków dotyczących projektu uchwały o utworzeniu parku kulturowego, nie krótszy jednak niż 21 dni od dnia ogłoszenia”.

Zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

- 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
- 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
- 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1 ustawy;

- 3a) zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;
- 4) składowania lub magazynowania odpadów.

W razie ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości na skutek ustanowienia zakazów i ograniczeń, o których mowa w art. 17 ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 131–134 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2020 r., poz. 1219, z późn. zm.).

W myśl art. 18 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami *„ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego”*.

Zgodnie z art. 19 ust. 1 ustawy w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, które znajdują się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu, co wynika z art. 20 ustawy. Podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy, zgodnie z art. 21 ustawy, jest ewidencja zabytków.

Zgodnie z art. 22:

- Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków;
- Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa;
- Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku;
- Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy;
- W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych.

Organami ochrony zabytków, zgodnie z art. 89 ustawy, są:

- minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. Zadania publiczne o charakterze ponadgminnym określa ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2021 poz. 1372).

Z punktu widzenia niniejszego opracowania istotne jest uwzględnienie innych uregulowań prawnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, które znajdują się w wielu obowiązujących ustawach, w tym w:

- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2021 poz. 741 ze zm.),
- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. 2020 poz. 1333, ze zm.),

- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2020 poz. 1219, ze zm.),
- ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2021 poz. 1098),
- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. 2021 poz. 1899),
- ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. 2020 poz. 194),
- ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. 2020 poz. 1057 z późn. zm.).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. 2020 poz. 902),
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. 2019 poz. 1479).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. 2020 poz. 164, ze zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI NA LATA 2019-2022

Dokument stanowi załącznik do uchwały nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. (poz. 808). Głównym celem projektu Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022 jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami, poprzez realizację trzech celów szczegółowych, podzielonych na następujące kierunki działań:

Cel szczegółowy 1: „Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego”:

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym;
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym;

Cel szczegółowy 2: „Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami”:

- 1) Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami;
- 2) Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego;

Cel szczegółowy 3: „Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa”:

1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości;
2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Cele Gminy Milanówek w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego są spójne z celami na szczeblu krajowym i wpisują się przede wszystkim w cel strategiczny 2 i 3 oraz wzmacniają realizację kierunków działań w nich zawartych.

PROJEKT STRATEGII ROZWOJU KAPITAŁU SPOŁECZNEGO (WSPÓŁDZIAŁANIE, KULTURA, KREATYWNOŚĆ) 2030

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 stanowi kontynuację i aktualizację przyjętej przez Radę Ministrów w dniu 26 marca 2013 r. Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 i jest jednym z instrumentów realizacji Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju oraz jedną z dziewięciu horyzontalnych zintegrowanych strategii rozwoju.

Projekt Strategii zakłada trzy cele szczegółowe, które obejmują:

1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne poprzez: usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami, rozwój i wzmacnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej.
2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich poprzez: tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze, ochronę dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury, digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury, umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę, wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.
3. Wzmocnienie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju przez sektory kultury i kreatywne poprzez: wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju, rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych, wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa.

Założenia *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta Milanówka na lata 2022-2025* wpisują się w cele i założenia przyjęte w powyższym Dokumencie, głównie poprzez realizację celu szczegółowego 2.

4.2. Relacje programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO ROKU 2030

Dokument przyjęty został uchwałą nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 r. w sprawie *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku*. Stanowi ona odpowiedź samorządu wojewódzkiego na zdiagnozowane problemy społeczno-gospodarcze i przestrzenne regionu, wskazując cele rozwojowe, których realizacja zapewni eliminację problemów z powyższych obszarów.

Wizja Strategii brzmi: Mazowsze to region spójny terytorialnie, konkurencyjny, innowacyjny z wysokim wzrostem gospodarczym i bardzo dobrymi warunkami życia jego mieszkańców.

Celem głównym określonym w Strategii Rozwoju Województwa jest zmniejszenie dysproporcji rozwoju w województwie mazowieckim, wzrost znaczenia obszaru metropolitalnego Warszawy w Europie.

Dla osiągnięcia powyższych założeń wyznaczono następujące obszary działań i cele rozwojowe:

— Przemysł i produkcja:

- Rozwój produkcji ukierunkowanej na eksport w przemyśle zaawansowanych i średniozaawansowanych technologii oraz w przemyśle i przetwórstwie rolno-spożywczym,

— Środowisko i energetyka:

- Zapewnienie gospodarce regionu zdywersyfikowanego zaopatrzenia w energię przy zrównoważonym gospodarowaniu zasobami środowiska,

— Gospodarka:

- Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii,

— Przestrzeń i transport:

- Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu oraz kształtowanie ładu przestrzennego,

— Społeczeństwo:

- Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki,
- Kultura i dziedzictwo:
 - Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Milanówka wpisuje się głównie w cel rozwojowy Strategii, określony dla obszaru Kultura i dziedzictwo tj. wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia, w ramach którego zakłada się m.in.

- Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego do zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu,
- Kreowanie miast jako centrów aktywności kulturalnej,
- Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w działalności gospodarczej,
- Upowszechnianie kultury i twórczości.

W związku z powyższym oba dokumenty są ze sobą zgodne.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego został uchwalony przez Sejmik Województwa Mazowieckiego uchwałą nr 22/18 z dnia 19 grudnia 2018 r., w sprawie *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego*.

Dokument określa cele i kierunki rozwoju regionu, wskazuje szczegółowe zasady organizacji przestrzennej województwa oraz formułuje kierunki polityki przestrzennej. Stanowi element systemu planowania przestrzennego i pełni w nim funkcję koordynacyjną między planowaniem krajowym a planowaniem lokalnym. W Planie zagospodarowania przestrzennego określone zostały działania w zakresie kształtowania systemu ochrony dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu kulturowego, które zostały wzięte pod uwagę podczas opracowywania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Reasumując, zapisy i założenia zawarte w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego zostały uwzględnione w *Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Miasta Milanówka*.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM 2018-2021

Program przyjęty został uchwałą nr 174/18 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z 13 listopada 2018 r.

Misją opieki nad zabytkami województwa jest podniesienie skuteczności opieki nad zabytkami i dziedzictwem niematerialnym w województwie mazowieckim.

Ponadto sformułowano następującą wizję opieki nad zabytkami w województwie mazowieckim w 2021 r.:

Jest rok 2022. Po okresie funkcjonowania Programu opieki nad zabytkami w województwie mazowieckim 2018 – 2021 w województwie znacząco polepszyła się opieka nad zabytkami. Coraz lepiej znane i zadbane dziedzictwo regionu staje się powodem do dumy dla lokalnych społeczności. Zauważalnie wzrosła świadomość roli i znaczenia tradycji i zabytków kultury materialnej. Dzięki różnorodnej tożsamości kulturowej części województwa mazowieckiego historycznie odrębne zaczęły wzmacniać swój potencjał turystyczny i rozwojowy.

Zarówno przedstawiciele samorządów, jak i prywatni właściciele zabytków, są coraz bardziej świadomi swoich obowiązków związanych z opieką nad nimi. Wzrosła też znajomość narzędzi pomagających zachować ich wzorowy stan. Dzięki coraz pełniejszej wiedzy o stanie dziedzictwa i wykorzystaniu technik cyfrowych powstaje skoordynowany system angażujący instytucje, uczelnie wyższe, właścicieli zabytków i stronę społeczną.

Duże zaangażowanie Społecznych Opiekunów Zabytków i organizacji pozarządowych pozwala na szybką reakcję w razie zagrożeń. Szczególnie narażone na utratę elementy dziedzictwa niematerialnego coraz częściej znajdują oddanych kontynuatorów.

W dokumencie zidentyfikowano następujące kluczowe problemy oraz wytyczono w ich ramach obszary strategiczne.

Tabela 1. Kluczowe problemy oraz obszary strategiczne określone w Programie opieki nad zabytkami w województwie mazowieckim 2018-2021

Kluczowy problem	Obszar strategiczny
Braki edukacji, kształtującej świadomość i postawy	A. Edukacja kształtująca świadomość i postawy
Niedobór środków i ich nieoptymalna dystrybucja	B. Optymalizacja systemu dostępu do środków
Słabość dotychczasowych narzędzi działania	C. Wypracowanie skutecznych narzędzi działania
Słabość zasobu wiedzy fachowej	D. Wzmocnienie zasobów wiedzy fachowej

Źródło: Opracowanie własne

Świadoma reinterpretacja dziedzictwa jest elementem budowy wspólnej tożsamości i przyczynia się do tworzenia więzi międzyludzkich i zaufania, które ułatwia interakcje oraz współdziałanie, jest kluczowym czynnikiem rozwoju kapitału społecznego. Jedynie zadbane, dobrze eksponowany obiekt jest postrzegany przez społeczeństwo jako wartość. Zabytek pojmowany w ten sposób oddziałuje na stan gospodarki i przyczynia się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, podnosi jego walory i wzmacnia jego pozycję. Działania zawarte w *Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Miasta Milanówka na lata 2022-2025* są spójne z kierunkami działań wyznaczonymi w Programie opieki nad zabytkami w województwie mazowieckim 2018-2021.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie Gminy (analiza dokumentów programowych miasta)

GMINNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA MILANÓWKA NA LATA 2017–2023

Gminny Program Rewitalizacji przyjęty został uchwałą nr 274/XXXIII/17 Rady Miasta Milanówka z dnia 20 kwietnia 2017 r.

Wizja rewitalizacji określona w programie brzmi: Podobszary rewitalizacji zintegrowane z miastem i pozbawione czynników kryzysowych.

W Programie wyznaczono następujące cele:

- CEL 1. Wzrost jakości kapitału społecznego i ludzkiego na podobszarach rewitalizacji „Centrum”, „ul. Okrzei”, „Turczynek” i „ul. Gospodarska” – aktywne włączenie społeczne osób zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych społecznie oraz wzrost uczestnictwa mieszkańców w życiu publicznym i kulturalnym,

- CEL 2. Poprawa warunków życia osób starszych i młodzieży oraz ich integracja ze środowiskiem,
- CEL 3. Poprawa funkcjonalności przestrzeni publicznej podobszarów rewitalizacji
- CEL 4. Poprawa jakości struktury funkcjonalno-przestrzennej podobszarów rewitalizacji oraz ich estetyki – stworzenie przyjaznych warunków do życia dla mieszkańców.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Milanówka na lata 2022-2025 jest spójny z Gminnym Programem Rewitalizacji. Na obszarze wyznaczonym do rewitalizacji zlokalizowane są obiekty zabytkowe o dużej wartości kulturowej, które wymagają zabezpieczenia poprzez przeprowadzanie działań konserwatorskich oraz szerszego udostępnienia mieszkańcom na cele społeczne.

MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Na koniec 2020 r. obowiązywały 23 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, które obejmowały 41,7% powierzchni miasta. Większość planów opracowana została na podstawie nieobowiązujących już przepisów i wymaga aktualizacji. Uchwalanie kompleksowych planów miejscowych możliwe będzie po uchwaleniu nowego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, gdyż stopień ogólności obowiązującego Studium, uchwalonego przed 20-stu laty, rodzi wiele wątpliwości prawnych, dotyczących traktowania tego dokumentu jako podstawy dla prowadzenia polityki przestrzennej na terenie miasta. Program sporządzania planów miejscowych zakłada objęcie całego obszaru miasta planami miejscowymi po uchwaleniu nowego Studium.

Wykaz obowiązujących mpzp zamieszczono w tabeli poniżej.

Tabela 2. Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na obszarze miasta oraz zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (stan na październik 2021 r.)

Lp.	Nazwa opracowania	Uchwała Rady Miasta Milanówka	Zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej
1.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego osiedla „Czubińska”	Uchwała Nr 148/XLI/96 z 30 12 1996 r.	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
2.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego strefy ochrony konserwatorskiej w Milanówku.	Uchwała Nr 201/LVIII/98 z dn. 16.06.1998 r.	<p>§ 1 Zatwierdza się miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego strefy ochrony konserwatorskiej w Milanówku, obejmujący teren w granicach wyznaczonych ulicami: Podleśną, Wiejską, Podwiejską, Inżynierską, Królewską, Jesionową, Brzozową/Krakowską, Stawy, Wojska Polskiego, Daleką, Północną, z wyłączeniem obszaru śródmieścia miasta Milanówka, obejmującego teren objęty planem zagospodarowania przestrzennego śródmieścia miasta Milanówka, zatwierdzonym uchwałą Nr 176 Rady Miasta Milanówka z dnia 17 maja 1994r. /Dz. Urz. Woj. Warszawskiego Nr 16, poz. 46/, w granicach wyznaczonych ulicami: od południa, od skrzyżowania z ul. Piłsudskiego wzdłuż ul. Prostej, następnie w kierunku ul. Krzywej, równoległe do tej ulicy do skrzyżowania z ul. Warszawską do przecięcia z ul. Wspólną do ul. Piasta, następnie po zapleczu działki szkolnej i dalej równoległe po zapleczu działek przy ul. Piasta do ul. Kościuszki, dalej po zapleczu działek przylegających do ul. Kościuszki po zachodniej stronie do ul. Smoleńskiego, przecinając tory PKP do ul. Dębowej, po granicach działek stanowiących przedłużenie ul. Smoleńskiego do ul. Okólnej, a następnie równoległe do ul. Piłsudskiego, po zapleczu działek, do ul. Grabowej i skrzyżowania tej ulicy z ul. Piłsudskiego, zwany dalej w treści uchwały "planem".</p> <p>§ 4 Celem planu jest zachowanie historycznego układu urbanistycznego, istniejącego na obszarze strefy ochrony konserwatorskiej w Milanówku oraz stworzenie warunków dla adaptacji i kontynuacji charakterystycznych dla Milanówka form zabudowy willowej na dużych działkach o charakterze leśno – parkowym.</p> <p>§ 11 Na obszarze strefy ochrony konserwatorskiej plan ustala cztery strefy ochrony, w których przy podziale położonych w nich terenów obowiązują następujące minimalne wielkości działek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • strefa I - 5000 m² • strefa II - 2500 m² • strefa III - 1500 m² • strefa IV - 1000 m² <p>Plan postuluje wyłączenie strefy IV ze strefy ochrony konserwatorskiej.</p> <p>§ 14 Plan przyjmuje następujące ustalenia dla strefy ochrony konserwatorskiej w Milanówku, wpisanej do rejestru zabytków jako zespół urbanistyczno- krajobrazowy /Nr rej. 12319-A/:</p> <ul style="list-style-type: none"> • utrzymanie leśno - parkowego charakteru miasta, • ochronę zabytkowego założenia urbanistycznego, obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz objętych ochroną konserwatorską, • zakaz podziału działek, na których znajdują się parki lub obiekty wpisane do rejestru zabytków. <p>§ 15 Wszelkie działania inwestycyjne na obszarach stanowisk archeologicznych wymagają uzyskania zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.</p> <p>Usytuowanie stanowisk archeologicznych określa rysunek planu, na którym są one oznaczone odpowiednim symbolem i liczbą porządkową.</p> <p>§ 16 Zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wymaga:</p>

Lp.	Nazwa opracowania	Uchwała Rady Miasta Milanówka	Zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej
			<ul style="list-style-type: none"> • podział działek, na których znajdują się obiekty lub parki objęte ochroną konserwatorską oraz podziały działek sąsiadujących z posesjami wpisanymi do rejestru zabytków i z działkami z zabudową konserwatorską, • zatwierdzanie projektów przebudowy, rozbudowy, adaptacji i remontów obiektów wpisanych do rejestru zabytków i będących pod ochroną konserwatorską, • zatwierdzanie projektów rozbudowy pozostałych obiektów - o ile projekt dotyczy rozbudowy w większej skali, rzutującej na układ urbanistyczny miasta, • zatwierdzania projektów budowy obiektów nowych, • zatwierdzania projektów elementów małej architektury, w tym ogrodzeń o charakterze stałym, wymagających wydania pozwolenia na budowę, • ustalania przebiegu tras sieci technicznych. <p>§ 24 Plan przyjmuje nienaruszalność historycznego układu drogowego w strefie ochrony konserwatorskiej.</p>
<p>Uwaga! Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie Wyrokiem z dn. 24.05.2018 r. w sprawie, sygn. Akt IV SA/Wa 634/18 stwierdził nieważność § 18 Uchwały nr 201/LVIII/98 Rady Miasta Milanówka z dnia 16 czerwca 1998 r. w sprawie uchwalenia Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Strefy Ochrony Konserwatorskiej w Milanówku, w odniesieniu do działki ewidencyjnej nr 77, obr. 0007-05-07 oraz załącznika numer 1 do zaskarżonej uchwały w odniesieniu do nieustalenia przebiegu drogi na przedmiotowej działce.</p>			
3.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Milanówka „Gospodarska-1”	Uchwała Nr 302/XXXVIII/01 z dn. 28.08.2001 r.	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
4.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu „Zamenhofa”	Uchwała Nr 375/XLIV/02 z dn. 26.03.2002 r.	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
5.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu „Brwinowska”	Uchwała Nr 387/XLV/2002 z dn. 25.04.2002 r.	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
6.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu „Jedwab” obejmujący działki nr ew. 7, część 20, 28/1, 27/1, 26, 22/2, 21/2, część 57.	Uchwała Nr 388/XLV/2002 z dn. 25.04.2002 r.	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
7.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu „Królewska-3”	Uchwała Nr 53/VII/03 z dn. 17.06.2003 r.	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
8.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu „Jedwab-2” wraz ze sprostowaniem	Uchwała Nr 55/VII/03 z dn. 17.06.2003 r. Uchwała Nr 151/XIV/04 z dn. 30.03.2004 r.	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>

Lp.	Nazwa opracowania	Uchwała Rady Miasta Milanówka	Zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej
9.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego rejonu „Ptasia”	Uchwała Nr 88/X/03 z dn. 28.10.2003 r.	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
10.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu „Lipowa-1” w Milanówku	Uchwała Nr 90/X/03 z dn. 28.10.2003 r.	§ 6 ust. 5 Wszelka zabudowa i zagospodarowanie pod względem funkcjonalnym i przestrzennym powinna uwzględniać wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury.
11.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu „Sadowa-1” w Milanówku	Uchwała Nr 93/X/03 z dn. 28.10.2003 r.	§ 6 ust. 4 Wszelka zabudowa i zagospodarowanie pod względem funkcjonalnym i przestrzennym powinna uwzględniać wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury. § 15 ust. 1 Plan wskazuje granicę strefy obserwacji archeologicznej. § 15 ust. 2 Bez zezwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków w obrębie strefy obserwacji archeologicznej nie wolno dokonywać żadnych prac ziemnych.
12.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu Osiedla "Południe" w mieście Milanówek część "A", obejmującego obszar przy ulicy Średniej i Łąkowej na południe od linii kolejki WKD z wyłączeniem działki nr ew. 19 obręb 07-07, działek nr ew. 45, 46, 47 i 49 obręb 07-06.	Uchwała Nr 100/XI/03 z dn. 25.11.2003 r.	§ 36. Na obszarze Planu znajduje się stanowisko archeologiczne, oznaczone na rysunku Planu numerem 59-63/33 podlegające ochronie konserwatorskiej. § 37. W stosunku do obszaru stanowiska archeologicznego nr 59-63/33 objętego ochroną konserwatorską - Plan ustala: <ol style="list-style-type: none"> 1. Obowiązek uzgodnienia, przed wydaniem pozwolenia na budowę, z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich zmian związanych z użytkowaniem terenu i planowanych inwestycji (kubaturowych, drogowych, związanych z uzbrojeniem i niwelacją terenu). 2. Realizację planowanych i uzgodnionych działań inwestycyjnych uzależnia się od przeprowadzenia (na koszt inwestora) archeologicznych badań ratowniczych: <ol style="list-style-type: none"> a. wykopaliskowych - wyprzedzających zamierzone inwestycje i zmiany w użytkowaniu terenu, b. obejmujących stały nadzór archeologiczny przy wszystkich robotach ziemnych (w tym również niwelacyjnych) związanych z inwestycją. 3. Przy planowaniu działań inwestycyjnych należy uwzględnić sezonowy charakter prac archeologicznych, dla prowadzenia których najdogodniejszym okresem jest okres od maja do września. 4. W uzgodnieniach z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków należy powołać się na numer ewidencyjny stanowiska archeologicznego.
13.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu „Królewska-2” wraz ze zmianą	Uchwała Nr 107/XI/03 z dn. 25.11.2003 r. Uchwała Nr 134/XII/03 z dn. 12.12.2003 r.	§ 2. Warunki zagospodarowania terenu wynikające z potrzeb ochrony środowiska przyrodniczego i dóbr kultury. 12. W obrębie istniejącego stanowiska archeologicznego o numerze ewidencyjnym 59-63/49 i jego strefy ochronnej plan ustala: <ol style="list-style-type: none"> a. obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków (na etapach określonych przepisami szczególnymi) wszelkich zmian w użytkowaniu terenu, realizacji ogrodzeń działek oraz robót ziemnych (w tym niwelacyjnych) - naruszających strukturę gruntu poniżej 30 cm od istniejącego poziomu terenu, b. na obszarze stanowiska archeologicznego -realizację planowanych i uzgodnionych inwestycji uzależnia się od zapewnienia (przez właściciela lub użytkownika nieruchomości) stałego nadzoru archeologicznego przy wszelkich robotach ziemnych, związanych z zamierzoną inwestycją - z rygorem zmiany nadzoru na archeologiczne badania wykopaliskowe, w przypadku ujawnienia w wykopach budowlanych obiektów archeologicznych, c. w planowaniu działań inwestycyjnych należy uwzględnić sezonowy charakter badań archeologicznych (prace terenowe), dla przeprowadzania których najdogodniejszym okresem jest okres od maja do września,

Lp.	Nazwa opracowania	Uchwała Rady Miasta Milanówka	Zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej
			d. w uzgodnieniach z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków należy powoływać się na numer ewidencyjny stanowiska (59-63/ 49) lub strefę konserwatorską.
14.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu działki ew. 157 w obrębie 06-04 u zbiegu ulic Fiderkiewicza i Krótkiej w Milanówku	Uchwała Nr 163/XVI/04 z dn. 18.06.2004 r	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
15.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Osiedla Kazimierówka” w Milanówku	Uchwała Nr 180/XVII/04 z dn. 26.08.2004 r.	§ 6 ust. 4 Wszelka zabudowa i zagospodarowanie pod względem funkcjonalnym i przestrzennym powinna uwzględniać wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury.
16.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu „Zachód-2” w Milanówku	Uchwała Nr 252/XXII/05 z dn. 15.03.2005 r.	§ 7 ust. 5 Wszelka zabudowa i zagospodarowanie pod względem funkcjonalnym i przestrzennym powinna uwzględniać wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury. § 12. 1. Plan ustala strefę ochrony konserwatorskiej zabytku archeologicznego oznaczonej numerem ew. AZP 59-63/56. 2. Na obszarze strefy ochrony konserwatorskiej zabytku archeologicznego ustala się: 1) obowiązek uzyskania przez inwestora, od wojewódzkiego konserwatora zabytków -przed wydaniem pozwolenia na budowę lub zgłoszeniem właściwemu organowi uzgodnienia wszelkich planowanych budów obiektów budowlanych wiążących się z wykonywaniem prac ziemnych, 2) obowiązek uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków poszukiwania, rozpoznawania i wydobywania kopalin oraz budowy urządzeń wodnych i regulacji wód, 3) obowiązek przeprowadzenia (na koszt osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej zamierzającej finansować roboty budowlane) badań archeologicznych oraz wykonania ich dokumentacji. Przed rozpoczęciem badań archeologicznych wymagane jest uzyskanie od wojewódzkiego konserwatora zabytków pozwolenia na ich przeprowadzenie.
17.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu działek nr 2, 8 i 9 oraz części dz. nr 1 (obręb 06-09) przy ul. Warszawskiej w Milanówku wraz ze sprostowaniem	Uchwała Nr 229/XXI/04 z dn. 21.12.2004 r. Uchwała Nr 253/XXII/05 z dn. 15.03.2005 r.	§ 7 ust. 5 Wszelka zabudowa i zagospodarowanie pod względem funkcjonalnym i przestrzennym powinna uwzględniać wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury.
18.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu „Królewska-2”	Uchwała Nr 377/XXXIII/10 z dn. 27.01.2010 r.	§ 2 ust. 1 pkt. 5 Plan zawiera ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków. § 9. 1. Na terenie oznaczonym na rysunku planu symbolem U wyznacza się strefę „W” ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, określoną granicą na rysunku planu. 2. W obrębie strefy „W” obowiązują: 1) uzgadnianie i opiniowanie wszelkich poczynań inżynierskich, budowlanych i innych podejmowanych w obrębie granic strefy ochrony stanowiska archeologicznego przez służbę konserwatorską oraz każdorazowo występowanie o szczegółowe wytyczne konserwatorskie i opinie przed podjęciem decyzji o jakiegokolwiek działalności, 2) w przypadku podjęcia decyzji o realizacji inwestycji na terenie objętym granicami strefy ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych przeprowadzenie badań ratunkowych na koszt Inwestora, wyprzedzających proces przygotowania inwestycji. Właściciele, użytkownicy terenu i inwestorzy zobowiązani są do zawiadomienia służby

Lp.	Nazwa opracowania	Uchwała Rady Miasta Milanówka	Zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej
			<p>ochrony zabytków o podjęciu działań inwestycyjnych związanych z pracami ziemnymi z wyprzedzeniem minimum miesięcznym w celu umożliwienia wykonania archeologicznych badań ratunkowych oraz zsynchronizowania robót inwestycyjnych z nadzorem archeologiczno-konserwatorskim. Badania archeologiczne mają charakter sezonowy, w okresie od maja do końca września.</p> <p>3. Rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją inwestycji w obrębie strefy „W” uzależnia się od uzyskania stosownego zezwolenia od służby ochrony zabytków.</p>
19.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu „Wschód-1” w Milanówku	Uchwała Nr 110/XII/11 z dn. 24.11.2011 r.	<p>§ 2 ust. 4 W niniejszej uchwale określa się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków.</p> <p>§ 8. 1. Wyznacza się granice strefy ochrony konserwatorskiej dla zabytku archeologicznego nr ew. AZP 59-63/4.</p> <p>2. W obrębie strefy ochrony konserwatorskiej obowiązują przepisy odrębne.</p>
20.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu „Wschód-2” w Milanówku	Uchwała Nr 111/XII/11 z dn. 24.11.2011 r.	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
21.	MPZP Strefy Ochrony Konserwatorskiej w Milanówku w rejonie „Starodęby”	Uchwała Nr 112/XII/11 z dn. 24.11.2011 r.	<p>§ 2 ust. 1 pkt. 4 W niniejszej uchwale określa się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków.</p> <p>§ 10 Cały obszar objęty planem znajduje się w obrębie zespołu urbanistyczno – krajobrazowego miasta Milanówka (nr rej.: 1319 –A z dn. 8.01.1988), dla którego obowiązują ustalenia odpowiednich przepisów odrębnych.</p>
<p>Uwaga! Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie Wyrokiem z dn. 02.04.2013 r. w sprawie, sygn. Akt IVSA/Wa 2360/12 stwierdził nieważność § 5, § 6, § 7, § 8 oraz § 13 Uchwały nr 112/XII/11 Rady Miasta Milanówka z dnia 24 listopada 2011 r. w sprawie uchwalenia Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Strefy Ochrony Konserwatorskiej w Milanówku, w rejonie „Starodęby”.</p>			
22.	Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego terenu „Turczynek A” w Milanówku	Uchwała Nr 276/XXVI/13 z dn. 25.04.2013 r	<p>§ 2 ust. 1 pkt. 4 W niniejszej uchwale określa się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków.</p> <p>§ 10. 1. Cały obszar objęty planem znajduje się w granicach obszaru wpisanego do rejestru zabytków pod nr 1181 A dn. 11.06.1981 r. pn. „Dwa pawilony wraz z otaczającą zielenią dawnego założenia „Turczynek” położone w Turczynku - Milanówku”.</p> <p>2. Wskazuje się na rysunku planu obiekty i obszary objęte indywidualnym wpisem do rejestru zabytków: dwie wille murowane (pawilon I oraz II), wzniesione w ok. 1905r. wg projektu Dawida Lande wraz z najbliższym otoczeniem, stanowiące działkę ewidencyjną z obrębu 0042-07-01: nr 3.</p> <p>3. W stosunku do obszarów, obiektów i budynków zabytkowych wymienionych w ust. 1 i 2 obowiązują przepisy odrębne z zakresu ochrony zabytków.</p> <p>4. Wskazuje się na rysunku planu zabytkową bramę wjazdową do parku i nakazuje się jej zachowanie z możliwością remontu i wkomponowania w nowe ogrodzenie.</p> <p>§ 11. 1. Wyznacza się strefę konserwatorskiej ochrony archeologicznej obejmującej stanowisko archeologiczne nr ew. AZP 59-63/48, określoną na rysunku planu jej granicą.</p> <p>2. Tereny w obrębie wyżej wymienionej strefy, na których będą prowadzone roboty ziemne lub zmiana charakteru dotychczasowej działalności, mogące doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego, podlegają ochronie w oparciu o przepisy odrębne z zakresu ochrony zabytków i opiece nad zabytkami.</p>
23.	Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego terenu „Śródmieście”	Uchwała Nr 528/XLII/14 z dn. 06.11.2014 r.	<p>§ 2 ust. 1 pkt. 4 W niniejszej uchwale określa się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</p> <p>§ 11. 1. Cały obszar objęty planem znajduje się w granicach wpisanego do rejestru zabytków pod nr 1319-A dn. 08.01.1988 r.</p> <p>2. Wskazuje się na rysunku planu obiekty i obszary objęte indywidualnym wpisem do rejestru zabytków:</p> <p>1) kościół parafialny p.w. św. Jadwigi, ul. Kościuszki 41, nr rej.: 1188-A z dnia 13.08.1981 r.;</p>

Lp.	Nazwa opracowania	Uchwała Rady Miasta Milanówka	Zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej
			<p>2) willa „Leontynówka” („Ojcówek A”), ul. Krakowska 13, wraz z zielenią w granicach posesji, nr rej.: 929-A z dnia 18.10.1978 r.;</p> <p>3) willa „Zosinek”, ul. Piłsudskiego 12, wraz z zielenią w granicach posesji, nr rej.: 1193-A z dnia 20.08.1981r.;</p> <p>4) willa „Kaprys”, ul. Piłsudskiego 31, wraz z najbliższym otoczeniem (K.W.nr.31446, działka nr 8/6), nr rej.: 1531-A z dnia 29.09.1992 r.</p> <p>3. Wskazuje się na rysunku planu budynki i obszary ujęte w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków:</p> <p>1) przystanek osobowy Milanówek z zespołu przystanków kolejowych i wiat na linii Grodzkiej;</p> <p>2) Dom Towarzystwa Spożywczego przy ul. Kościelnej 3;</p> <p>3) Ogród przy willi „Narcyz” przy ul. Kościelnej 1;</p> <p>4) Willa „Narcyz” przy ul. Kościelnej 1/ Kościuszki 39;</p> <p>5) Willa „Motbosal” (sklep) przy ul. Kościuszki 42;</p> <p>6) Willa „Józefinka” przy ul. Krzywej 10;</p> <p>7) Willa „Hala” przy ul. Warszawskiej 25;</p> <p>8) Willa „Cristal” przy ul. Warszawskiej 28a;</p> <p>9) Kamienica przy ul. Warszawskiej 35.</p> <p>4. W stosunku do obszarów, obiektów i budynków zabytkowych wymienionych w ust. 1, ust. 2 i ust. 3 obowiązują przepisy odrębne z zakresu ochrony zabytków</p> <p>§ 12. 1. Ustala się ochronę budynków o wartościach zabytkowych i oznaczonych na rysunku planu odpowiednim symbolem:</p> <p>1) budynek przy ul. Dębowej 1 „Greczynka”;</p> <p>2) budynek przy ul. Kościelnej 3;</p> <p>3) budynek przy ul. Kościuszki 42 „Modbosal”;</p> <p>4) budynek przy ul. Krakowskiej 11 „Dom Jankowskiego”;</p> <p>5) budynek przy ul. Krzywej 6;</p> <p>6) budynek przy ul. Krzywej 10 „Józefinka”;</p> <p>7) budynek przy ul. Piasta 16 „Antonin”;</p> <p>8) budynek przy ul. Piłsudskiego 15 „Natalin”;</p> <p>9) budynek przy ul. Piłsudskiego 20 „Celina”;</p> <p>10) budynek przy ul. Piłsudskiego 21 „Jasin”;</p> <p>11) budynek przy ul. Piłsudskiego 22 „Marysin”;</p> <p>12) budynek przy ul. Piłsudskiego 24 „Lubień”;</p> <p>13) budynek przy ul. Piłsudskiego 28 „Lesiew”;</p> <p>14) budynek przy ul. Piłsudskiego 30 „Matulka”;</p> <p>15) budynek przy ul. Piłsudskiego 33 „Sławka”;</p> <p>16) budynek przy ul. Warszawskiej 21 „Janówka”;</p> <p>17) budynek przy ul. Warszawskiej 25 „Hala”;</p> <p>18) budynek przy ul. Warszawskiej 28;</p> <p>19) budynek przy ul. Warszawskiej 28a „Cristal”;</p>

Lp.	Nazwa opracowania	Uchwała Rady Miasta Milanówka	Zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej
			<p>20) budynek przy ul. Warszawskiej 32 (d. budynek stacyjny);</p> <p>21) budynek przy ul. Warszawskiej 35;</p> <p>22) budynek przy ul. Warszawskiej 35a;</p> <p>23) budynek przy ul. Warszawskiej 34 „Lisówka”.</p> <p>2. Dla budynków wymienionych w ust. 1 ustala się następujące zasady ochrony:</p> <p>1) ochrona bryły budynków, geometrii głównych połaci dachów, utrzymanie zasad kształtowania elewacji budynków: zachowanie podziałów, rytmu rozmieszczenia otworów okiennych i drzwiowych, detali;</p> <p>2) dopuszcza się wprowadzenie okien połaciowych;</p> <p>3) w przypadku zmiany pokrycia dachu w budynkach: ul.: Dębowa 1 „Greczynka”, Krakowska 11 „Dom Jankowskiego”, Krzywa 10 „Józefinka”, Piłsudskiego 21 „Jasin”, Warszawska 21 „Janówka” oraz w przypadku wszelkich zmian i remontów w budynkach wymienionych w § 11 ust. 1 dopuszcza się materiały i kolorystykę dachów, ścian, stolarki okiennej i drzwiowej oraz detali służące zachowaniu pierwotnego charakteru tych obiektów;</p> <p>4) w szczególności, w stosunku do tych budynków obowiązują przepisy odrębne z zakresu ochrony zabytków związane z położeniem ich w granicach obszaru, o którym mowa w § 11 ust 1.</p>

Źródło: Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie miasta

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy

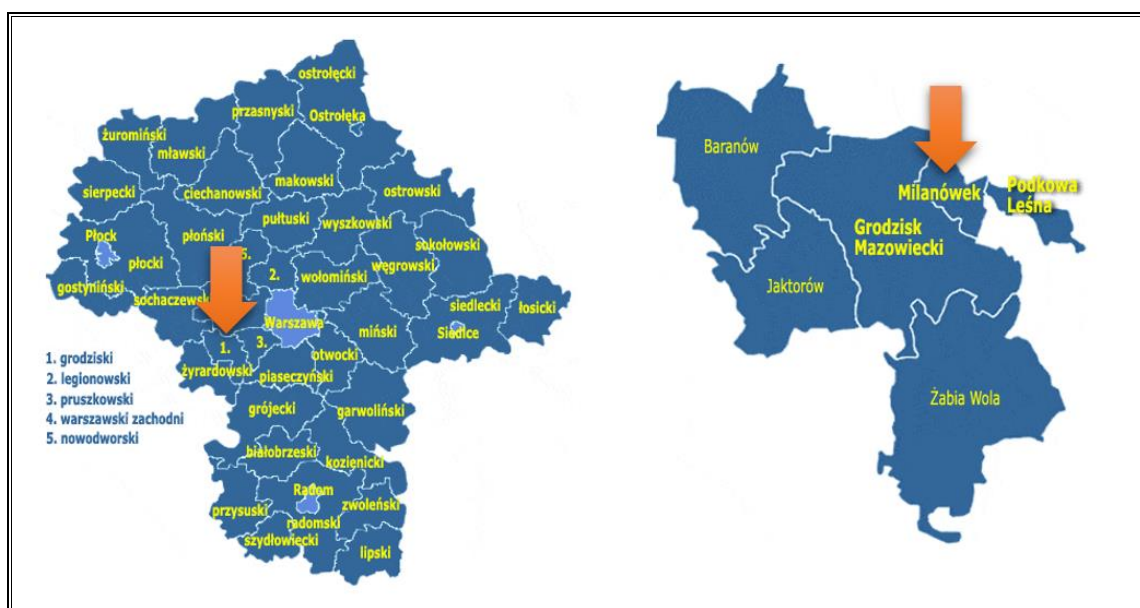
Gmina Milanówek jest gminą miejską położoną w centralnej części województwa mazowieckiego, w powiecie grodziskim, w odległości około 25 km na południowy zachód od Warszawy. Miejscowość położona jest przy linii kolejowej Warszawa – Skierniewice i wchodzi w skład aglomeracji warszawskiej. Przez obszar miasta przebiega również droga wojewódzka nr 719 (ul. Królewska) prowadząca z Warszawy do Żyrardowa, a zaraz za północną granicą jednostki zlokalizowana jest Autostrada A2.

Pod względem etnograficznym miasto Milanówek położone jest na Mazowszu, w obszarze który poddawany był dużym wpływom cywilizacyjnym Warszawy (m.in. rozwój przemysłu i osadnictwa). Razem z miastem Brwinów i Podkowa Leśna należy do tzw. Podwarszawskiego Trójmiasta Ogrodów.

Gmina Milanówek graniczy z:

- gminą miejsko-wiejską Grodzisk Mazowiecki, powiat grodziski, województwo mazowieckie,
- miastem Brwinów, powiat pruszkowski, województwo mazowieckie,
- miastem Podkowa Leśna, powiat grodziski, województwo mazowieckie.

Rysunek 1. Położenie miasta Milanówek na tle województwa mazowieckiego i powiatu grodziskiego

Źródło: www.gminy.pl

5.2.1. Zarys historii obszaru Gminy

Dzięki znaleziskom archeologicznym na terenie miasta i w jego okolicach założyć można, że obszar ten zamieszkały był już w prehistorii m.in. w epoce brązu, a w okresie rzymskim istniało na tych terenach jedno z większych w Polsce centrów starożytnego hutnictwa żelaza.

Wzmianki o historii miasta zaczynają się jednak w XV w. od informacji, że na obecnym obszarze istniała wieś zwana Milanowa (Milanów), która w XVI wieku występuje już jako wieś szlachecka Milanowo-Rabsztyn licząca 50 mieszkańców i należąca do parafii Żukowo.

Gwałtowny rozwój miejscowości rozpoczął się w XIX w. Według Słownika Geograficznego z 1835 roku – w 1827 roku oprócz wsi Milanowo istniał również folwark i kolonia liczące razem 200 mieszkańców.

U schyłku XIX wieku wraz ze wzrostem Warszawy i jej liczby mieszkańców oraz z powodu pogorszenia się warunków mieszkaniowych, pojawiło się zainteresowanie atrakcyjnymi miejscowościami podmiejskimi m.in. realizującymi koncepcje tzw. „miasta-ogrodu”, które charakteryzowało się luźną zabudową i dużym udziałem terenów zielonych. Zaczęły wtedy powstawać i rozwijać się miejscowości letniskowe, a rejon dzisiejszego miasta dzięki znakomitym warunkom m.in. pięknym lasom dębowo-sosnowym (pozostałość Puszczy Mazowieckiej), urozmaiconej rzeźbie terenu i łagodnym, korzystnym klimatem sprzyjał temu. Dodatkowo w roku 1846 obszar ten przecięty został linią kolei Warszawsko – Wiedeńskiej, czyniąc go dostępnym komunikacyjnie.¹

Początek dzisiejszemu miastu dała rozpoczęta w 1899 roku, przez właściciela majątku Milanówek – Michała Lasockiego, parcelacja lasów majątku Milanówek (II etap Las Górny w 1910 roku i III etap Las Górny w 1923 roku) oraz sąsiadujących z nim majątków Grudów w 1903 roku i Czubin w 1911 roku. W sumie rozparcelowanych zostało 500 hektarów terenów lasów i gruntów rolnych. Na obszarze objętym, parcelacją, w bardzo szybkim tempie powstało letnisko o wysokim, luksusowym standardzie wyposażenia technicznego i dużych wartościach architektonicznych.

¹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Milanówka, <https://www.milanówek.pl>, Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Milanówek 2009-2012

Wraz z powstaniem letniska na linii kolejowej w roku 1901 założony został przystanek kolejowy Milanówek.

W Tygodniku Ilustrowanym z 1907 roku zawarta została informacja, że Milanówek był wówczas modnym, atrakcyjnym letniskiem typu rodzinnego, w którym stałymi mieszkańcami byli przedstawiciele inteligencji warszawskiej m.in. przemysłowcy, prawnicy, urzędnicy, aktorzy, śpiewacy, artyści, plastycy czy dziennikarze. Na terenie osiedla funkcjonowały m.in. poczta, telegraf, szkoła ludowa, gimnazjum, szkoła muzyczna i apteka, ponadto rozpoczęto również budowę kościoła i teatru. Istniała także plaża i kort tenisowy, natomiast elektryczność przesyłana była z Pruszkowa. W 1921 roku letnisko Milanówek liczyło 330 domów i 2 193 mieszkańców.

W okresie międzywojennym po linii kolejowej kursowały 24 pary pociągów dziennie, a podróż do Warszawy trwała 50 minut. W szczytowym okresie swojego rozwoju jako letniska, na przełomie lat 30-tych w Milanówku, w sezonie przebywało ok. 6 000 tzw. letników, a stałych mieszkańców było 4 300. Miejscowość była dobrze wyposażona w różnego rodzaju usługi gastronomii i kultury. W końcu lat 30-tych obok funkcji letniskowo-mieszkalnych zaczęła się pojawiać funkcja przemysłowa. W 1925 roku Stanisław i Jadwiga Witaczkowie założyli farbkę jedwabiu naturalnego, następnie fabryka „Pelikan” i szereg drobnych zakładów. Rozpoczął się wtedy proces przekształcania letniska w osiedle mieszkaniowo-noclegowe dla osób pracujących w Warszawie. Został on wzmocniony wkrótce wybudowaniem w 1931 r. linii kolejki WKD łączącej Milanówek z sąsiednimi osiedlami: Podkową Leśną i Komorowem oraz zelektryfikowaniem linii kolejowej relacji Warszawa – Grodzisk Mazowiecki. Do 1939 roku liczba mieszkańców osiedla wzrosła do ok. 6 500 osób.²

Wybuch wojny zahamował rozwój osiedla. Na początku lat 40-tych Hitlerowcy przesiedlili znaczną liczbę ludności z terenów włączonych do Rzeszy, do osiedli podwarszawskich m.in. do Milanówka wykorzystując wolne w okresie zimowym domy letniskowe. Równoległe z przymusową akcją władz okupacyjnych, nastąpił napływ i dobrowolne osiedlanie się ludności ze zniszczonych obszarów, które znalazły się poza tzw. Generalną Gubernią. W tym okresie nastąpił intensywny wyrąb drzew, dokonywany przede wszystkim przez mieszkańców okolicznych wsi, źródłem czego było pogorszenie ich sytuacji materialnej wywołane okupacją. Wyrąb lasów dotknął,

² Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Milanówka, <https://www.milanowek.pl>, Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Milanówek 2009-2012

szczególnie południowej części Grudowa i północno-wschodniej części Milanówka w jego ówczesnych granicach oraz rejonu ulicy Podgórznej, na paśmie wydmy.

Wybuch Powstania Warszawskiego, zniszczenie stolicy i usunięcie z niej ludności odbiło się silnie na osiedlach podwarszawskich. Do Milanówka, poza dużą liczbą warszawiaków, którzy znaleźli schronienie w osiedlu, przeniesiono niektóre urzędy usługowe, głównie szpitale warszawskie zajmując na ten cel największe wille i domy.

W roku 1944 Milanówek liczył ok. 30 000 mieszkańców zameldowanych na stałe. Po upadku Powstania Warszawskiego w 1944 r. przez krótki okres Milanówek stał się nieformalną polityczną stolicą Polski. Znalazła tu schronienie znaczna część władz Polski Podziemnej i odbywały się ważne narady przedstawicieli różnych orientacji politycznych.

Po wyzwoleniu i powrocie znacznej liczby osób do swoich przedwojennych miejsc zamieszkania w Milanówku pozostało ok. 10 000 osób.

W 1951 roku Milanówek wraz z rozpoczęciem budowy nowego dużego zakładu przemysłowego – Fabryki Narzędzi dentystycznych i Chirurgicznych uzyskał prawa miejskie. Lata 50-te to nowa fala migracji, dzięki której obszar ten stał się terenem akcji dokwaterowywania i dogęszczania istniejącej wилii ludnością z Warszawy (głównie z zagrożonych rozbiórką domów). W 1955 roku liczba ludności miasta wzrosła do 14 400 mieszkańców. Akcja dokwaterowywania poważnie przyspieszyła niszczenie obiektów i środowiska leśnego, a dalszy rozwój dwóch głównych zakładów przemysłowych fabryki jedwabiu naturalnego oraz fabryki narzędzi chirurgicznych i dentystycznych „MIFAM” spowodował zmiany w charakterze miasta i jego strukturze społecznej. Pogarszające się warunki mieszkaniowe w dotychczas użytkowanych willach i pensjonatach z lat 20-tych, spowodowały konieczność realizacji nowego budownictwa wielorodzinnego dla zatrudnionych w przemyśle oraz nowego budownictwa jednorodzinnego indywidualnego i spółdzielczego.

W 1958 roku w Milanówku mieszkało 14 600 osób, z czego większość aktywnie zawodowo nadal pracowała w Warszawie, pomimo istnienia w mieście dwóch dużych zakładów przemysłowych o randze krajowej.³

³ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Milanówka, <https://www.milanowek.pl>, Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Milanówek 2009-201

Destrukcyjny wpływ przemian społeczno-gospodarczych na uwarunkowania przyrodniczo-kulturowe Milanówka został dostrzeżony już pod koniec lat 80 XX w. Czego przejawem było seminarium naukowe zorganizowane w dniach 18-20 maja 1988 r. w Warszawie (zajęcia teoretyczne) i Milanówku (zajęcia praktyczne).

Wraz z upadkiem komunizmu w Polsce w roku 1989 rozpoczęły się kolejne przemiany ustrojowe i gospodarcze. Mieszkańcy miasta musieli odnaleźć się w nowej rzeczywistości politycznej i gospodarczej. W styczniu 1999 roku dokonano kolejnej reformy administracyjnej, przywrócono wówczas powiaty, tworząc powiat grodziski. Zmniejszono również liczbę województw, likwidując m.in. województwo warszawskie i tworząc województwo mazowieckie.

Jednocześnie w społeczeństwie Milanówka narastać rozpoczęła świadomość konieczności działania w kierunku ograniczenia procesu dewastacji środowiska (głównie lasów i drzewostanu), jak i zabytków architektury, a także założeń urbanizacyjnych unikalnych w tej części kraju.⁴

W ostatnich dekadach na obszarze miasta widoczny jest znaczny rozwój osadnictwa i wzrost liczby ludności spowodowany osiedlaniem się na tutejszym terenie mieszkańców Warszawy. Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego w roku 2020 liczba ludności miejscowości wyniosła 16 478 mieszkańców.

ZNAKI I SYMBOLE

Herb Milanówka ma tarczę dwudzielną w słup. W polu prawym o barwie błękitnej przedstawia srebrną podkowę ze złotym krzyżem maltańskim w barku, wewnątrz podkowy srebrna strzała skierowana grotem w dół. W polu lewym o barwie żółtej zielony liść dębu w słup.

⁴ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Milanówka, <https://www.milanowek.pl>, Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Milanówek 2009-2012

Rysunek 2. Herb i flaga Milanówka

Źródło: <https://www.milanowek.pl/>

W swej symbolice herb nawiązuje do herbu Dołęga hr. Michała Lasockiego. W 1899 r. Lasocki – właściciel Milanówka – podjął parcelację Lasu Milanowskiego, która zapoczątkowała współczesne dzieje Milanówka. Uznano więc herb Dołęga za konieczny element symboliki Milanówka. Osadzono go na prawej, honorowej części dwudzielnej w słup tarczy. Drugą, lewą część tarczy oddano współczesności i wartościom ogólnym. Warto wiedzieć, że złoto-żółta barwa symbolizuje powodzenie i bogactwo, zaś zielony liść dębu starożytność pochodzenia, witalność, potęgę, piękno i honor oraz wartości ekologiczne wraz z pięknem przyrody i krajobrazu. Obecny wzór herbu zatwierdzono 10 czerwca 1997 r. uchwałą Rady Miasta nr 157/XLVI/97. Jego twórcami są heraldyk ks. Paweł Dudziński oraz milanowscy plastycy: Włodzimierz Mońka i Krzysztof Rychter. Analogicznie, przy wykorzystaniu tych samych elementów składowych i symboliki, utworzono flagę Milanówka.

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Środowisko kulturowe miasta determinowane jest występowaniem na jej terenie: zabytków archeologicznych, zabytków architektury, założeń parkowych oraz wartości niematerialnych, do których zaliczyć można krajobraz oraz kulturę ludową. Warto podkreślić, że zachowane zasoby dziedzictwa kulturowego miejscowości stanowią wartości podlegające ochronie prawnej i pozwalają tym samym na wyodrębnienie

obszarów o istotnych walorach środowiska kulturowego. Ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej jest celem polityki przestrzennej, a kształtowanie środowiska kulturowego wpływa na rozwój pozostałych dziedzin regionu, takich, jak: turystyka, rekreacja, osadnictwo czy leśnictwo.

INSTYTUCJE KULTURY

Główną instytucją kultury działającą na obszarze miasta jest **Milanowskie Centrum Kultury**. Celem działalności Centrum jest rozpoznawanie, rozbudzanie i zaspokajanie potrzeb i aspiracji kulturalnych społeczeństwa poprzez tworzenie, upowszechnianie, organizowanie oraz promowanie działalności artystycznej i kulturalnej, ze szczególnym uwzględnieniem miasta Milanówka oraz pozyskiwanie społeczności milanowskiej do aktywnego uczestnictwa w kulturze i jej współtworzenia, a także stworzenie warunków do integracji i komunikacji społecznej.

Ponadto, na terenie miasta funkcjonuje **biblioteka publiczna**, która jest samorządową instytucją kultury. Podstawowym celem działania biblioteki jest zaspokajania potrzeb oświatowych, kulturalnych i informacyjnych mieszkańców miasta oraz upowszechnianie wiedzy i rozwój kultury.

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego na koniec 2020 roku księgozbiór biblioteki liczył 27 730 książek. Liczba czytelników wyniosła 1 640 osób, a liczba wypożyczonego księgozbioru na zewnątrz – 19 855 woluminów.

KLUBY, ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA

Życie kulturalne prowadzone jest również przez niektóre kluby, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia działające na terenie miasta, do których należą m.in. Stowarzyszenie T-Art, Milanowskie Towarzystwo Letnicze oraz Milanowski Uniwersytet Trzeciego Wieku.

MIEJSCA PAMIĘCI

Na uwagę zasługują również miejsca pamięci upamiętniające ważne postacie i wydarzenia nie tylko dla miasta ale dla całego narodu polskiego. Na terenie miejscowości można zobaczyć m.in.: tablicę pamięci Adama Bienia, tablicę pamięci Ferdynanda Antoniego Ossendowskiego, pomnik pamięci dr Heleny Krajewskiej z Junoszczyk, pomnik pamięci Jana Pawła II, plac Stefana Starzyńskiego z pomnikiem

bohaterów, tablicę pamięci Witolda Pileckiego, skwer im. Wacława Wdowiaka czy skwer im. Adama Bienia.

Rysunek 3. Pomnik Bohaterów na placu Stefana Starzyńskiego, przy którym odbywają się najważniejsze uroczystości patriotyczne i rocznicowe w mieście

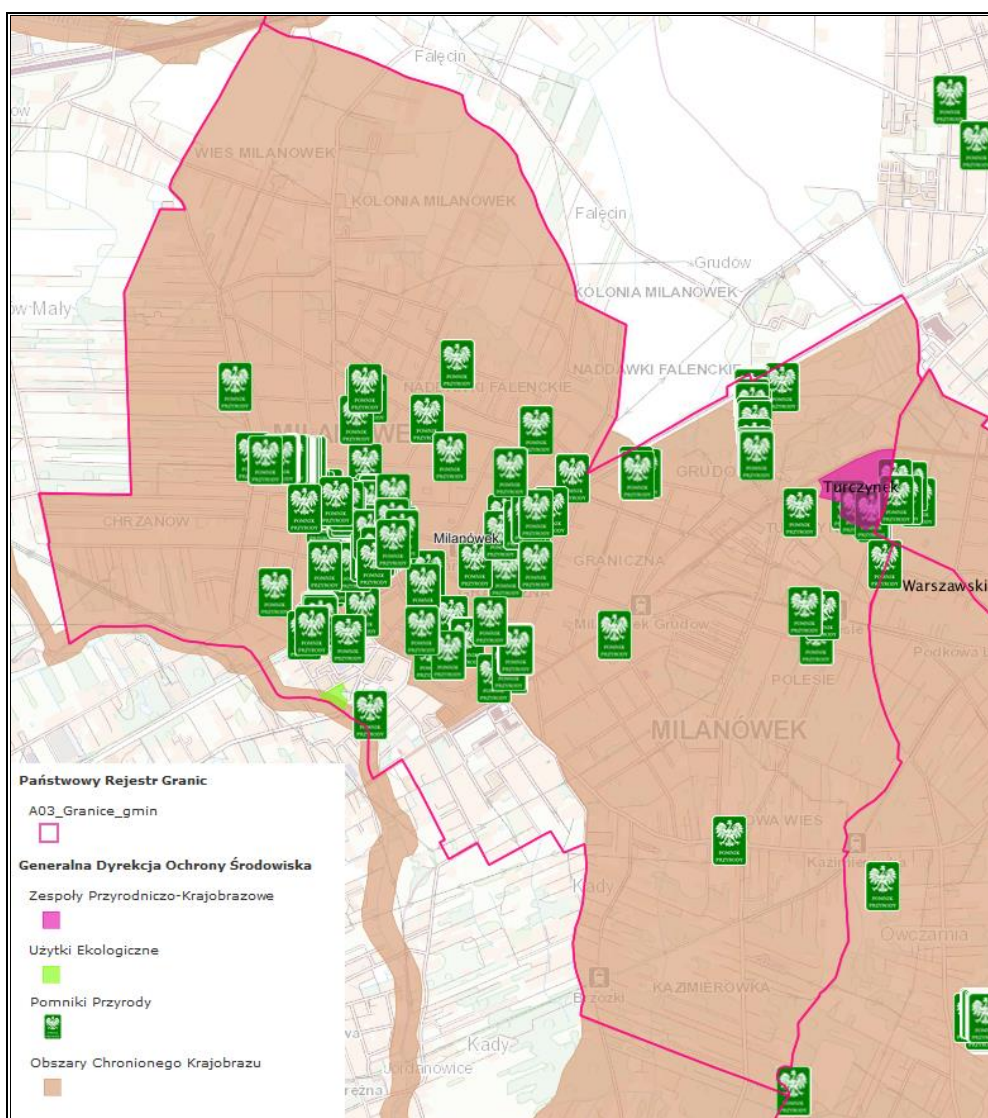

Źródło: <https://www.milanowek.pl/>

FORMY OCHRONY PRZYRODY

Krajobraz kulturowy determinowany jest poniekąd również przez środowisko naturalne i występujące na danym obszarze tereny i obiekty podlegające ochronie. Formami ochrony przyrody w granicach miasta są: zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Turczynek”, Warszawski obszar chronionego krajobrazu, użytek ekologiczny „Łęgi Na Skraju” oraz 90 pomników przyrody.

Rysunek 4. Formy ochrony przyrody w granicach miasta Milanówka

Źródło: <https://mapy.geoportal.gov.pl/>

ŚCIEŻKI SPACEROWE

Na terenie miasta wyznaczone zostały trzy ścieżki spacerowe:

- „Jedwabny Szlak”, prowadzący śladami miejsc związanych z historią jedwabnictwa w Milanówku i okolicach oraz założycieli Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej.
- „Mały Londyn”, składający się z dwóch tras – po południowej i północnej stronie miasta i prowadzący przez 47 miejsc związanych z historią Milanówka w okresie II wojny światowej.

— „Wille Milanowskie”, prowadzący wzdłuż najciekawszych 31 obiektów zabytkowej architektury, z których najstarsze pochodzą z lat 20. I 30. XX w.⁵

UKŁAD URBANISTYCZNY

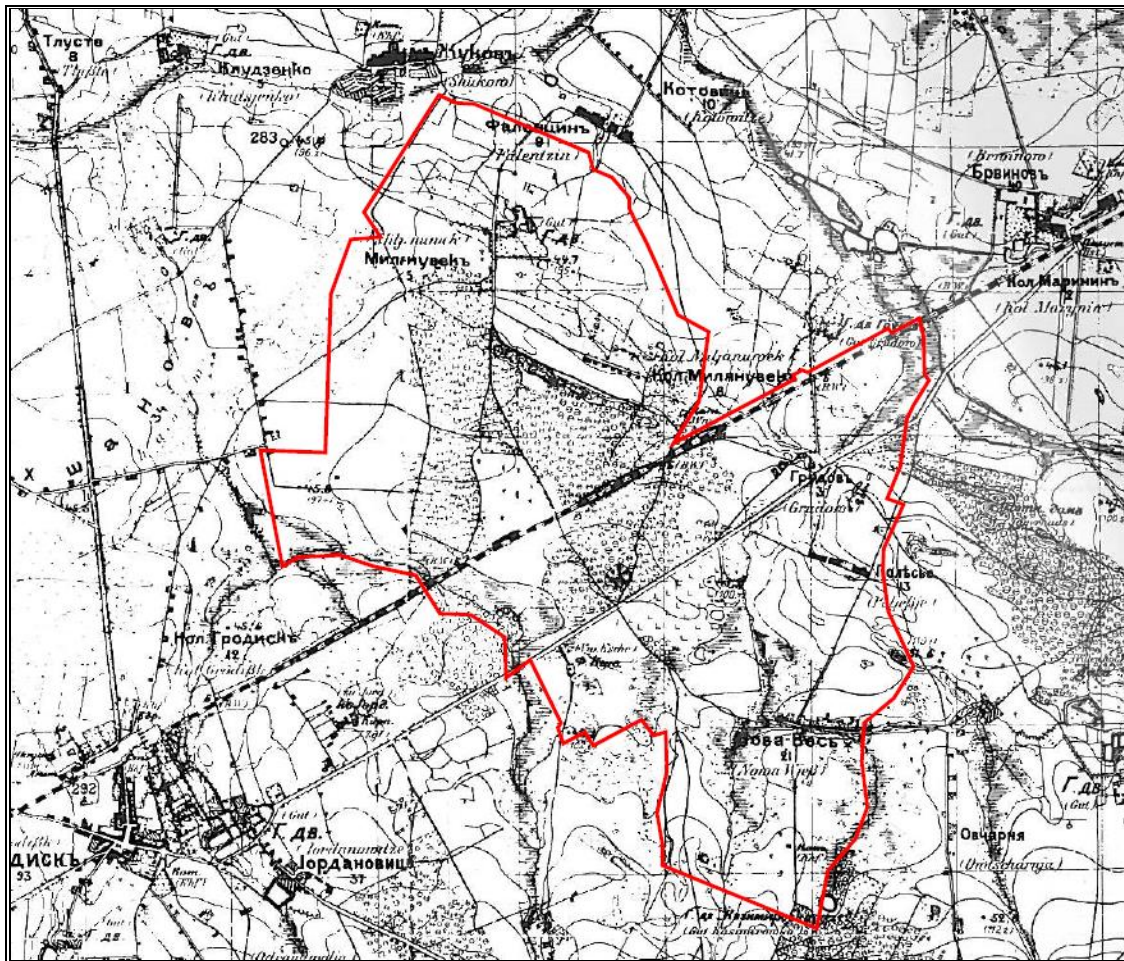
Dawny obszar miasta był obszarem leśno-rolniczym. Główne kompleksy leśne położone były w części centralnej obecnej miejscowości, a tereny na północ i południe użytkowano rolniczo. Istniały tutaj dwie główne wsie – skupiska zabudowy – Grudów w części wschodniej i Nowa Wieś w części południowej.

Obecny układ urbanistyczny miasta powstał podczas parcelacji lasów majątku Milanówek na początku XX w. Projekt parcelacji stworzył funkcjonalną sieć ulic, ukierunkował wybór miejsca na centralny ośrodek usługowy i innych miejsc dla urzędzeń oświaty, zdrowia, gastronomii, handlu, sportu, wypoczynku, kultury i administracji. Układ sieci ulic zgodnie z ówczesnymi zasadami miał w poszczególnych częściach miasta swoje charakterystyczne cechy indywidualne m.in. ulice o swobodnym, ciekawie skomponowanym przebiegu, nietypowy kształt placów itp.⁶

⁵ <https://www.milanowek.pl>

⁶ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Milanówka

Rysunek 5. Mapa obecnego miasta i jego okolic w okresie sprzed parcelacji

Źródło: Analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym oraz ocena aktualności studium i planów miejscowych
Do roku 1934 głównymi obszarami poddanymi parcelacji i stopniowo zabudowywanymi były tereny porośnięte lasami. Z tego właśnie względu zostały one objęte ochroną – jako obszar zespołu urbanistyczno-krajobrazowego.

Centralny obszar miasta, mimo że powstawał jako lotnisko, ma typowe cechy zabudowy miejskiej w postaci gęstej siatki ulic, wyraźnego podziału na kwartały zabudowy oraz miejsca przewidziane pod zabudowę usługową. Parcelację w ten sposób dokonano również na południe od ul. Królewskiej (na obszarze otoczonym ul. Królewską i Nowowiejską oraz na wschód od ul. Szkolnej i na południe od ul. Jasnej).⁷

Pozostałe tereny nieobjęte parcelacją stanowiły tereny dawnych wsi i przysiółków, które w ciągu lat przyłączono do Milanówka-Letniska. Są to m.in. tereny zabudowy o charakterze wsi „ulicówek” położone wzdłuż ul. Kwiatowej, Gospodarskiej,

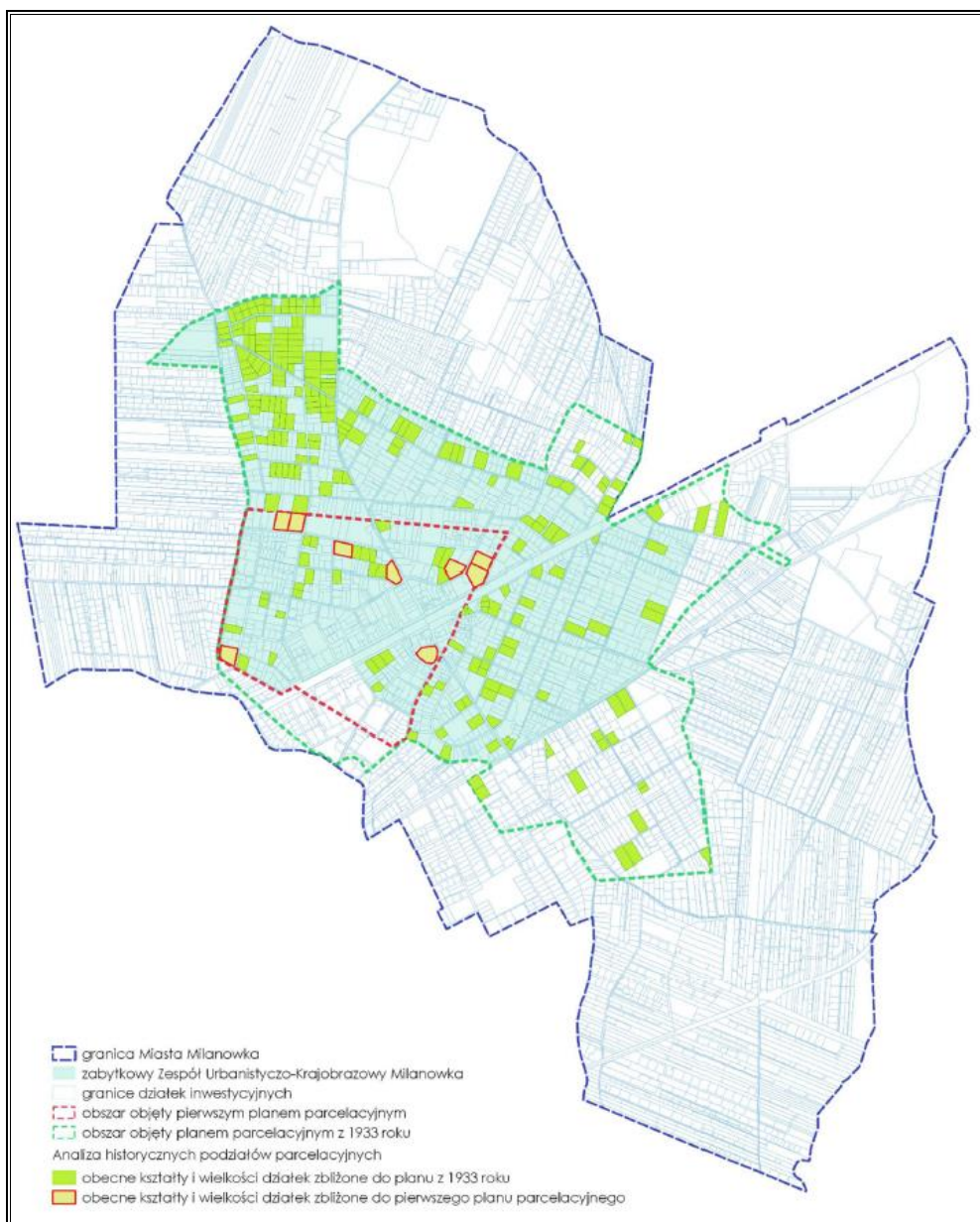
⁷ Analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym oraz ocena aktualności studium i planów miejscowych

Kazimierzowskiej czy Nadarzyńskiej, których rozwój opierał się na rolniczym podziale na działki.

Parcelacja miała celowo charakter zamknięty. Nie przewidywano dalszego rozwoju osiedla, uznając przyjętą wielkość za optymalną. Tylko kilka podskarpowych ulic posiada wyloty poza jego granice. Do lat 20-tych XX w. na terenie miejscowości obowiązywał zakaz prowadzenia działalności przemysłowej z uwagi na ochronę środowiska.

Zabytkowy układ urbanistyczny miasta decyzją nr 1319-A z 1988 roku Urzędu m. St. Warszawy, w osobie Konserwatora Zabytków m. St. Warszawy, jako zespół urbanistyczno-krajobrazowy centralnej części miejscowości wpisany został do rejestru Dóbr Kultury. Ścisłą ochroną konserwatorską I stopnia objęto zabytkowy teren ograniczony ulicami: Północną od Dalekiej do Kościuszki, Kościuszki do Podleśnej, Podleśną, Wiejską do torów PKP i Warszawskiej, Warszawską do Podwiejskiej, Podwiejską, Inżynierską, Królewską do Jesionowej, Jesionową, Dębową do Brzozowej, Brzozową do torów PKP i Krakowskiej, Krakowską, Plantową, Stawy do Wojska Polskiego, Wojska Polskiego oraz Daleką do Północnej.

Rysunek 6. Porównanie istniejących podziałów ewidencyjnych z parcelacją z okresu międzywojennego

Źródło: Analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym oraz ocena aktualności studium i planów miejscowych

5.2.3. Zabytki nieruchomości

Do nieruchomości zabytków na terenie gminy należą przede wszystkim zabytki architektury mieszkalnej (wille) związane z letniskowym charakterem miejscowości. Z dużo mniejszym udziałem występują również budynki gospodarcze oraz obiekty sakralne (cmentarz parafialny i Kościół pw. św. Jadwigi).

Na terenie miasta występują zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w wojewódzkiej ewidencji prowadzonej przez Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków wykazano w załączniku nr 1. Wykaz zabytków nieruchomych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków wykazano w załączniku nr 2, natomiast te ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków dla Miasta Milanówek wykazano w załączniku nr 3.

Zabytki nieruchome są w różnym stanie utrzymania. W przypadku części zabytków konieczne jest podjęcie prac remontowych i rewaloryzacyjnych w celu odzyskania ich dawnej świetności.

5.2.4. Zabytki ruchome

Rejestr zabytków ruchomych prowadzony jest przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

Do rejestru nie są wpisywane obiekty wpisane do inwentarza muzeum lub wchodzące w skład narodowego zasobu bibliotecznego. Zasoby muzealne i archiwalne chronione są na podstawie odrębnych przepisów.

W zasobie miasta znajduje się m.in. kolekcja rzeźb i różnego rodzaju opracowań otrzymanych w darze z prywatnej kolekcji Jana Szczepkowskiego.

5.2.5. Zabytki archeologiczne

Zabytkiem archeologicznym jest zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Stanowiska archeologiczne to materialne ślady działalności ludzi. W ich obrębie grupują się zazwyczaj pozostałości licznych powstających i zamierających kolejno osad. Do stanowisk archeologicznych zaliczyć możemy m.in. cmentarzyska, obozowiska, ślady epizodycznej działalności człowieka, pracownie, skarby itp.

W granicach administracyjnych miasta Milanówka znajduje się 31 stanowisk archeologicznych, dla których sporządzono karty adresowe Gminnej Ewidencji Zabytków. Obejmują one okres od około 8 000 r. p.n.e. do XV-XVI w. n.e.

Głównymi obiektami zasługującymi na szczególną ochronę i wyłączenie z zabudowy są stanowiska o nr 58-63/14 (obiekt wpisany do rejestru zabytków), 58-63/18, 58-63/48, 59-63/4 – reprezentujące najcenniejsze osady Mazowieckiego Ośrodka Hutniczego z początku naszej ery, będącego drugim po ośrodku świętokrzyskim, rozpoznanym centrum produkcji metalurgicznej w Europie „Barbarzyńskiej”.

Wykaz kart adresowych dla stanowisk archeologicznych przedstawiono w załączniku nr 3.

Najistotniejszymi zagrożeniami dla stanowisk archeologicznych na terenie miasta są przede wszystkim prace rolnicze oraz inwestycje budowlane, ponieważ zdecydowana większość stanowisk nie posiada własnej formy terenowej. Wiąże się to z nieświadomością mieszkańców istnienia i wartości znalezisk archeologicznych. Wiele z nich jest nieświadomie niszczone lub nie są one zgłaszane według obowiązujących przepisów. Zachowanie takie powoduje nieodwracalne uszczuplenie zasobów dziedzictwa archeologicznego na terenie gminy.

Wprawdzie według art. 108 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2021 r., poz. 710 z późn. zm.) niszczenie lub uszkodzenie zabytków, świadomie bądź nieświadomie jest przestępstwem, to bez zaangażowania i wsparcia świadomych mieszkańców miasta, bardzo trudno jest egzekwować ich prawną ochronę.

Do najważniejszych działań gminnych opieki nad nimi zaliczyć można:

- prowadzenie monitoringu stanu zachowania stanowisk archeologicznych,
- kontrolowanie podczas wydawania decyzji o warunkach zabudowy czy lokalizacji celu publicznego, czy inwestycja nie będzie prowadzona w miejscu stanowiska archeologicznego bądź strefy archeologicznej ochrony konserwatorskiej wyznaczonej w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego,
- popularyzację zasad ochrony zabytków oraz znaczenia i atrakcyjności archeologicznego dziedzictwa kulturowego wśród społeczności lokalnej.

5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

W roku 2020 uruchomione zostało **Wirtualne Muzeum Jana Szczepkowskiego**. Jego celem jest popularyzacja dorobku jednego z najwybitniejszych przedstawicieli sztuki II RP Jana Szczepkowskiego. W wirtualnych zbiorach znajduje się 120 zdigitalizowanych dzieł Jana Szczepkowskiego (w tym 60 modeli 3D) i ponad

100 archiwalnych fotografii podzielonych na 4 kategorie: przedstawienie postaci (rzeźby, figury i popiersia powstałe spod dłuta J. Szczepkowskiego), marszałek Józef Piłsudski (wszystkie dzieła poświęcone marszałkowi Piłsudskiemu), płaskorzeźby (różnego rodzaju kompozycje rzeźbiarskie J. Szczepkowskiego wykonane w płycie gipsowej lub drewnianej) oraz pozostałe dzieła (eksponaty, które nie znalazły się w trzech wcześniejszych kategoriach, m.in. rozwiązania urbanistyczne dla Warszawy, medale okolicznościowe i meble zaprojektowane przez artystę).

Rysunek 7. Figura Józefa Piłsudskiego wykonana w brązie, autorstwa J. Szczepkowskiego

Źródło: <https://www.muzeum-szczepkowskiego.pl/>

Na terenie miasta funkcjonuje również **Galeria Sztuki „Ars Longa”**, w której do najciekawszych wystaw należy ekspozycja „Sztuka na jedwabiu”. Do działalności Galerii zaliczyć można także filmy o sztuce, koncerty, promocje książek czy prezentacje sztuk teatralnych.

W Milanowskim Centrum Kultury działa **Kredens z pamiątkami z Milanówka**, w którym znajdują się rzeczy związane z Milanówkiem, tj. pocztówki, koszulki, przypinki, przybory piśmiennicze itd., a także produkty i rękodzieła wykonane w Milanówku.

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne

Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest celem Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 r. Niematerialne dziedzictwo kulturowe przejawia się m.in. w następujących dziedzinach: tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego, sztuki widowiskowe, zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne, wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata, umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

W rozumieniu Konwencji UNESCO „niematerialne dziedzictwo kulturowe” oznacza *praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności, jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową, które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności.*

Do dziedzictwa niematerialnego miasta można zaliczyć różnego rodzaju organizowane imprezy i wydarzenia kulturalne m.in. o charakterze rocznicowym, patriotycznym i upamiętniającym oraz również wydarzenia rekreacyjne, sportowe, muzyczne, literackie itp.

Ponadto zaliczają się do nich także historyczne i geograficzne nazwy ulic miejskich np. *„ulica Górnolesna nazywała się początkowo „Górnolesie”, gdyż tam właśnie był „Las Górny” majątku Milanówek. Ulica Graniczna stanowiła granicę między Czubinem, a Grudowem. Ulica Leśny Ślad miała świadczyć o istnieniu lasu, gdy go już nie będzie.*

(...) Nazwa „Okopy Górne” została nadana na pamiątkę okopów wojennych z lat 1914-1915. (...) Ulica Wspólna łączy dzielnice Milanówka i Czubina. (...) Nazwa Żabie Oczko przyjęła się jeszcze przed zabudową ulicy, gdyż był tam mały staw (...) („Milanówek 1899-1939” Zofia Żuławska).⁸

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zabytki w wojewódzkiej ewidencji zabytków

Wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru, do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku. Zgoda ta nie jest wymagana w przypadku włączenia karty ewidencyjnej zabytku nieruchomego.

Wpis do wojewódzkiej ewidencji zabytków nie wywołuje skutków prawnych, ale rodzi pewne obowiązki informacyjne. Zgodnie z art. 28 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

1. uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
2. zagrożeniu dla zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
3. zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
4. zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

W przypadku zabytków nieruchomych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków zastosowanie ma również art. 31 ust. 1a ww. ustawy, zgodnie z którym osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza realizować:

1. Roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu

⁸ Analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym oraz ocena aktualności studium i planów miejscowych

zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków albo

2. Roboty ziemne lub dokonanie zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego

jest obowiązana, z zastrzeżeniem art. 82a ust. 1, pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków.

Wykaz zabytków nieruchomych z terenu miasta ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków wykazano w załączniku nr 2.

Zabytki w rejestrze zabytków

Rejestr zabytków, dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy oraz zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Do rejestru nie wpisuje się zabytku: wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa, wpisanego do inwentarza muzeum, a także wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

Obiekty, zespoły oraz założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków są objęte rygorami prawnymi, które wynikają z obowiązujących przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie prace konserwatorskie, restauratorskie czy roboty budowlane, prowadzenie badań, zmiany przeznaczenia zabytków wpisanych do rejestru, itp. wymagają uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań

zabytków (Dz.U. z 2018 r. poz. 1609) ⁹ precyzuje wymagania względem osób prowadzących prace przy obiektach zabytkowych.

Rozporządzenie określa tryb wydawania pozwoleń na:

- prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- prowadzenie prac restauratorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- prowadzenie prac restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- prowadzenie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- prowadzenie badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- prowadzenie badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- prowadzenie badań architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- przemieszczenie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków,
- trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru zabytków, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje,
- dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków,
- zmianę przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru zabytków lub sposobu korzystania z tego zabytku,
- umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru zabytków urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych w rozumieniu art. 2 pkt 16b i 16c ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2021 r., poz. 741, z późn. zm.) oraz napisów;
- prowadzenie badań archeologicznych,

⁹ zmienione Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 sierpnia 2019 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. 2019 poz. 1721).

- poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania,
- wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru zabytków.

Rozporządzenie określa także dane i informacje, które powinny zawierać wnioski o wydanie ww. pozwoleń, dokumentację dołączaną do tych wniosków, niezbędną do ich rozpatrzenia, dane i informacje, które zawierają te pozwolenia oraz warunki, które mogą zostać w nich zastrzeżone, a także elementy, które zawiera dokumentacja prac konserwatorskich i prac restauratorskich prowadzonych przy zabytku ruchomym wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz dokumentacja badań archeologicznych.

Wykaz zabytków nieruchomych z terenu miasta ujętych w rejestrze zabytków wykazano w załączniku nr 1.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. oraz rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem¹⁰, ewidencja jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gmin.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

¹⁰ zmienione Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. 2019 poz. 1886).

Głównym celem prowadzenia ewidencji zabytków jest zebranie i opracowanie najistotniejszych informacji o obiektach zabytkowych niezbędnych do prowadzenia planowej polityki konserwatorskiej w zakresie:

- wpisów do rejestru zabytków,
- współpracy konserwatora przy opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- prac remontowo – budowlanych,
- dofinansowania prac konserwatorskich,
- przygotowywaniu szczegółowej dokumentacji obiektów dziedzictwa kulturowego.

Na terenie miasta obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, w których zawarte zostały ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Zapisy dotyczące ochrony terenów i obiektów środowiska kulturowego uwzględniają następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego strefy ochrony konserwatorskiej w Milanówku (Uchwała Nr 201/LVIII/98 z dn. 16.06.1998 r.),
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu „Lipowa-1” w Milanówku (Uchwała Nr 90/X/03 z dn. 28.10.2003 r.),
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu „Sadowa-1” w Milanówku (Uchwała Nr 93/X/03 z dn. 28.10.2003 r.),
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu Osiedla "Południe" w mieście Milanówek część "A", obejmującego obszar przy ulicy Średniej i Łąkowej na południe od linii kolejki WKD z wyłączeniem działki nr ew. 19 obręb 07-07, działek nr ew. 45, 46, 47 i 49 obręb 07-06 (Uchwała Nr 100/XI/03 z dn. 25.11.2003 r.),
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu „Królewska-2” wraz ze zmianą (Uchwała Nr 107/XI/03 z dn. 25.11.2003 r.; Uchwała Nr 134/XII/03 z dn. 12.12.2003 r.),
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Osiedla Kazimierówka” w Milanówku (Uchwała Nr 180/XVII/04 z dn. 26.08.2004 r.),
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu „Zachód-2” w Milanówku (Uchwała Nr 252/XXII/05 z dn. 15.03.2005 r.),

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu działek nr 2, 8 i 9 oraz części dz. nr 1 (obręb 06-09) przy ul. Warszawskiej w Milanówku wraz ze sprostowaniem (Uchwała Nr 229/XXI/04 z dn. 21.12.2004 r.; Uchwała Nr 253/XXII/05 z dn. 15.03.2005 r.),
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu „Królewska-2” (Uchwała Nr 377/XXXIII/10 z dn. 27.01.2010 r.),
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu „Wschód-1” w Milanówku (Uchwała Nr 110/XII/11 z dn. 24.11.2011 r.),
- MPZP Strefy Ochrony Konserwatorskiej w Milanówku w rejonie „Starodęby” (Uchwała Nr 112/XII/11 z dn. 24.11.2011 r.),
- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego terenu „Turczynek A” w Milanówku (Uchwała Nr 276/XXVI/13 z dn. 25.04.2013 r.),
- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego terenu „Śródmieście” (Uchwała Nr 528/XLII/14 z dn. 06.11.2014 r.).

Zgodnie z art. 39, ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz.U. 2020 poz. 1333, ze zm.), w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych.

Zgodnie z art. 67, ust. 1 ww. ustawy, jeżeli nieużytkowany lub niewykończony obiekt budowlany nie nadaje się do remontu, odbudowy lub wykończenia, organ nadzoru budowlanego wydaje decyzję nakazującą właścicielowi lub zarządcy rozbiórkę tego obiektu i uporządkowanie terenu oraz określającą terminy przystąpienia do tych robót i ich zakończenia. W stosunku do obiektów budowlanych niewpisanych do rejestru zabytków, a objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, organ nadzoru budowlanego wydaje ww. decyzję po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w terminie 30 dni. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się za uzgodnienie.

5.4.1 Stan zachowania zabytków znajdujących się Gminnej Ewidencji Zabytków

Za pomocą poniższej tabeli określono stan zachowania zabytków nieruchomych na terenie miasta, znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Tabela 3. Stan zachowania i zagospodarowania zabytków znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków

Lp.	Adres	Nr ew. dz.	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków	Stan zachowania
Karty adresowe dla zabytkowych nieruchomości						
1.	Brwinowska 2	dz. ew. nr 3 obręb 07-01	brama założenia Turczynek	1904-1905 r.	M_ZN.001	zły
2.	Brwinowska 2	dz. ew. nr 3 obręb 07-01	Willa A wchodząca w skład założenia Turczynek, Pawilon I	1904 r. – 1905 r.	M_ZN.002	dobry
3.	Brwinowska 2	dz. ew. nr 3 obręb 07-01	Willa B wchodząca w skład założenia Turczynek, Pawilon II	1904 r. – 1905 r.	M_ZN.003	dobry
4.	Brwinowska 4	dz. ew. nr 8/1 obręb 07-01	budynek gospodarczy w zespole budynków gospodarczych Willi A (Pawilon I) wchodzący w skład założenia Turczynek	ok. 1904 r.	M_ZN.004	dobry
5.	Brwinowska 6	dz. ew. nr 8/1 obręb 07-01	budynek gospodarczy w zespole budynków gospodarczych Willi A (Pawilon I) wchodzący w skład założenia Turczynek	ok. 1904 r.	M_ZN.005	dobry
6.	Brwinowska 8	dz. ew. nr 8/1 obręb 07-01	budynek gospodarczy w zespole budynków gospodarczych Willi A (Pawilon I) wchodzący w skład założenia Turczynek	ok. 1904 r.	M_ZN.006	dobry
7.	Brwinowska 18 (d. 14)	dz. ew. nr 8/6 obręb 07-01	dawny dom administratora	ok. 1920 r.	M_ZN.007	dobry
8.	Brzozowa 1A	dz. ew. nr 120/18, 120/17, 120/44 obręb 06-01	Jedwab Polski (zespół budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej)	1928-30 r.	M_ZN.008	bardzo dobry
9.	Charci Skok 1	dz. ew. nr 22 obręb 06-05	willa Szymanówka	ok. 1930 r.	M_ZN.009	dobry
10.	Charci Skok 3	dz. ew. nr 20 obręb 06-05	willa Diana	1909 r.	M_ZN.010	dobry
11.	Charci Skok 6	dz. ew. nr 4 obręb 06-05	willa Jolancin	ok. 1920 r.	M_ZN.011	dobry
12.	Chrzanowska 3	dz. ew. nr. 111 obręb 05-13	budynek	1910-1925 r.	M_ZN.012	dobry
13.	Chrzanowska 4	dz. ew. nr 84/1 obręb 05-13	willa Morawianka	ok. 1920	M_ZN.013	dobry
14.	Dębowa 1	dz. ew. nr 13 obręb 06-02	willa Greczynka	ok. 1925 r.	M_ZN.014	dobry
15.	Dębowa 5	dz. ew. nr 20 obręb 06-02	willa	ok. 1925 r.	M_ZN.015	dobry
16.	Dębowa 6	dz. ew. nr 91 obręb 06-01	budynek	ok. 1915 r.	M_ZN.016	dobry
17.	Długa 15	dz. ew. nr 17/9 obręb 06-07	willa Wrzos	ok. 1914 r.	M_ZN.017	zadawalający
18.	Długa 22	dz. ew. nr 46/1 obręb 06-06	willa Górnolesie	1914 r.	M_ZN.018	dobry
19.	Długa 23	dz. ew. nr 27 obręb 06-07	budynek	1914 r.	M_ZN.019	dobry

Lp.	Adres	Nr ew. dz.	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków	Stan zachowania
20.	Długa 24	dz. ew. nr 48 obręb 06-06	willa	ok. 1930 r.	M_ZN.020	bardzo dobry
21.	Długa 25	dz. ew. nr 32 obręb 06-07	willa Warszawianka	ok. 1914 r.	M_ZN.021	dobry
22.	Długa 26	dz. ew. nr 62 obręb 06-06	oficyna willi Ala, Rusałka	ok. 1920 r.	M_ZN.022	dobry
23.	Długa 29	dz. ew. nr 126/1 obręb 06-04	willa Polonia	ok. 1913 r.	M_ZN.023	dobry
24.	Długa 32	dz. ew. nr 42/1 obręb 06-04	willa	ok. 1914 r.	M_ZN.024	dobry
25.	Długa 44 (d. 34)	dz. ew. nr 53 obręb 06-04	willa Klamborówka	ok. 1902 r.	M_ZN.025	dobry
26.	Głowackiego 9A (d. ul. Marszałkowska 11)	dz. ew. nr 43/4 obręb 06-13	oficyna willi Lechja	ok. 1920 r.	M_ZN.026	dobry
27.	Głowackiego 19 (d. 23)	dz. ew. nr 69/2 obręb 06-12	willa Bronka	ok. 1923	M_ZN.027	zadawalający
28.	Głowackiego 24	dz. ew. nr 33 obręb 06-12	willa	ok. 1920 r.	M_ZN.028	dobry
29.	Głowackiego 25	dz. ew. nr 67 obręb 06-12	willa Kaziuchna	ok. 1910 r.	M_ZN.029	zły
30.	Głowackiego 29	dz. ew. nr 65 obręb 06-12	budynek	ok. 1925 r.	M_ZN.030	dobry
31.	Górnolesna 15	dz. ew. nr 127 obręb 05-13	willa	1934 r.	M_ZN.031	dobry
32.	Górnolesna 17	dz. ew. nr 126 obręb 05-13	willa	1938 r.	M_ZN.032	dobry
33.	Grabowa 3	dz. ew. nr 60 obręb 06-02	budynek gospodarczy willi Polesie, Raphanówka	ok. 1912 r.	M_ZN.033	dobry
34.	Grabowa 3	dz. ew. nr 60 obręb 06-02	willa Polesie, Raphanówka	ok. 1912 r.	M_ZN.034	dobry
35.	Grabowa 4	dz. ew. nr 47 obręb 06-02	willa Ostoja	ok. 1930 r.	M_ZN.035	dobry
36.	Grabowa 5 (d. ul. Okólna 8)	dz. ew. nr 61 obręb 06-02	willa Aneta	ok. 1925 r.	M_ZN.036	dobry
37.	Graniczna 5	dz. ew. nr 25/1 obręb 06-06	willa	ok. 1914 r.	M_ZN.037	zadawalający
38.	Graniczna 9 (d. 11)	dz. ew. nr 32/2 obręb 06-06	willa Olesin	ok. 1910 r.	M_ZN.038	dobry
39.	Graniczna 15	dz. ew. nr 45/1 obręb 06-06	willa Nina	ok. 1914	M_ZN.039	dobry
40.	Graniczna 18	dz. ew. nr 59/2 obręb 06-05	willa Oleńka	1925 r.	M_ZN.040	dobry
41.	Graniczna 20A (d. 20)	dz. ew. nr 63 obręb 06-05	willa Terenia Litera A	1928 - 1929	M_ZN.041	dobry
42.	Graniczna 28	dz. ew. nr 8/1 obręb 06-04	willa Krysin, Hesinek	ok. 1930 r.	M_ZN.042	bardzo dobry
43.	Graniczna 31A, 33 (d. 33)	dz. ew. nr 51/1, 51/4 obręb 06-04	willa Grażyna	ok. 1914 r.	M_ZN.043	bardzo dobry
44.	Graniczna 34	dz. ew. nr 16 obręb 06-04	willa Nieczuja	1933 r.	M_ZN.044	dobry
45.	Graniczna 35	dz. ew. nr 57 obręb 06-04	willa Hygea	1910	M_ZN.045	dobry

Lp.	Adres	Nr ew. dz.	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków	Stan zachowania
46.	Graniczna 37	dz. ew. nr 59 obręb 06-04	willa Muszka	ok. 1910	M_ZN.046	bardzo dobry
47.	Grodeckiego 5	dz. ew. nr 124 obręb 05-13	budynek mieszkalny	1931	M_ZN.047	dobry
48.	Grodeckiego 8	dz. ew. nr 25 obręb 05-13	budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	M_ZN.048	dobry
49.	Grodeckiego 24_26	dz. ew. nr 14 obręb 05-13	budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	M_ZN.049	dobry
50.	Grudowska 7	dz. ew. nr 121/3 obręb 06-03	pensjonat Zalesie	1930 r.	M_ZN.050	dobry
51.	Grudowska 9 (d. 8)	dz. ew. nr 37 obręb 06-05	willa Konar	ok. 1910 r.	M_ZN.051	dobry
52.	Grudowska 12 (d. 11)	dz. ew. nr 74 obręb 06-03	Pensjonat Peretka	ok. 1910 r. – 1914 r	M_ZN.052	dobry
53.	Grudowska 15	dz. ew. nr 64 obręb 06-05	willa	ok. 1930 r.	M_ZN.053	bardzo dobry
54.	Grudowska 16 (d. 9)	dz. ew. nr 85 obręb 06-03	willa Jerzy	1911 r.	M_ZN.054	zadawalający
55.	Grudowska 17	dz. ew. nr 65 obręb 06-05	willa Osada Jutrzenka Litera B	1934	M_ZN.055	dobry
56.	Herberta 1 (d. Fiderkiewicza)	dz. ew. nr 45 obręb 06-05	willa	ok. 1930 r.	M_ZN.056	dobry
57.	Herberta 3 (d. Fiderkiewicza)	dz. ew. nr 46 obręb 06-05	willa	ok. 1930 r.	M_ZN.057	dobry
58.	Herberta 6 (d. Fiderkiewicza, ul. Warszawska 14)	dz. ew. nr 5/2 obręb 06-05	willa Przystań	ok. 1920 r.	M_ZN.058	zadawalający
59.	Herberta 11 (d. Fiderkiewicza)	dz. ew. nr 57/1 obręb 06-05	willa Anita	ok. 1930 r.	M_ZN.059	dobry
60.	Herberta 11A (d. Fiderkiewicza)	dz. ew. nr 58/1 obręb 06-05	willa Alfa, Dworek 3A, Strażnica	1925 r.	M_ZN.060	dobry
61.	Herberta 12A (d. Fiderkiewicza 14)	dz. ew. nr 32 obręb 06-05	willa Marysieńka	ok. 1925 r.	M_ZN.061	dobry
62.	Herberta 16 (d. Fiderkiewicza)	dz. ew. nr 34 obręb 06-05	willa Stefania, Stefanówka	1921 r.	M_ZN.062	dobry
63.	Herberta 17, 19 (d. Fiderkiewicza 17/19)	dz. ew. nr 60, 61 obręb 06-05	willa Anula	1929 - 1930 r.	M_ZN.063	dobry
64.	Herberta 24 (d. Fiderkiewicza)	dz. ew. nr 91 obręb 06-03	budynek mieszkalny	ok. 1938 r.	M_ZN.064	dobry
65.	Herberta 26	dz. ew. nr 93 obręb 06-03	willa	ok. 1930 r.	M_ZN.065	dobry

Lp.	Adres	Nr ew. dz.	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków	Stan zachowania
	(d. Fiderkiewicza)					
66.	Herberta 30 (d. Fiderkiewicza)	dz. ew. nr 59 obręb 06-03	budynek mieszkalny	b.d.	M_ZN.066	dobry
67.	Herberta 35A (d. Fiderkiewicza)	dz. ew. nr 17/2 obręb 06-04	willa	ok. 1920 r.	M_ZN.067	dobry
68.	Inżynierska 10	dz. ew. nr 34 obręb 06-08	budynek mieszkalny	b.d.	M_ZN.068	zadawalający
69.	Inżynierska 18	dz. ew. nr 22 obręb 06-07	willa	b.d.	M_ZN.069	dobry
70.	Kaprys 2 (d. 2/4)	dz. ew. nr 144/3 obręb 05-11	willa Starodrzew	1912-1913 r.	M_ZN.070	dobry
71.	Kościelna 1, Kościuszki 39 (d. Kościelna 1)	dz. ew. nr 8/1, 9 obręb 05-15	willa Narcyz	ok. 1910, 1930 r.	M_ZN.071	dobry
72.	Kościelna 3	dz. ew. nr 6 obręb 05-15	Dom Towarzystwa Spożywczego	1908	M_ZN.072	dobry
73.	Kościelna 5	dz. ew. nr 68 obręb 05-21	willa Iruśia	ok. 1910 r.	M_ZN.073	dobry
74.	Kościuszki 38	dz. ew. nr 74 obręb 05-18	budynek mieszkalno-usługowy	przed 1925 r.	M_ZN.074	dobry
75.	Kościuszki 41	dz. ew. nr 3 obręb 05-15	Kościół pw. św. Jadwigi	1910-12, rozbudowa: 1946-49	M_ZN.075	dobry
76.	Kościuszki 42	dz. ew. nr 70 obręb 05-18	willa Modbolsal	1926-30 r.	M_ZN.076	dobry
77.	Kościuszki 45	dz. ew. nr 81 obręb 05-17	willa Wandzin	1910 r.	M_ZN.077	dobry
78.	Kościuszki 47	dz. ew. nr 80 obręb 05-17	budynek gospodarczy przy willi Emanów	1912 r.	M_ZN.078	dobry
79.	Kościuszki 57	dz. ew. nr 113 obręb 05-13	willa Polski Dworek	ok. 1914 r.	M_ZN.079	dobry
80.	Kościuszki 60	dz. ew. nr 11 obręb 05-14	willa Irys	ok. 1930 r.	M_ZN.080	dobry
81.	Kościuszki 61	dz. ew. nr 82 obręb 05-13	willa	ok. 1926 r.	M_ZN.081	dobry
82.	Kościuszki 62	dz. ew. nr 9, 10 obręb 05-14	willa Sandomierzanka	1928-1930 r.	M_ZN.082	dobry
83.	Kościuszki 63	dz. ew. nr 79 obręb 05-13	budynek mieszkalny	ok. 1935 r.	M_ZN.083	dobry
84.	Kościuszki 65A (d. 65)	dz. ew. nr 77 obręb 05-13	budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	M_ZN.084	dobry
85.	Kościuszki 66	dz. ew. nr 8 obręb 05-14	willa Mewa Nasza	1929-1931 r.	M_ZN.085	dobry
86.	Kościuszki 67	dz. ew. nr 92 obręb 05-07	willa Elektra	1928-1929 r.	M_ZN.086	zadawalający
87.	Kościuszki 68	dz. ew. nr 2/2 obręb 05-14	willa Henrysina Chata, Henrysin	1923 r.	M_ZN.087	zadawalający
88.	Kościuszki 70	dz. ew. nr 162 obręb 05-09	willa Orle Gniazdo	ok. 1930 r.	M_ZN.088	zadawalający

Lp.	Adres	Nr ew. dz.	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków	Stan zachowania
89.	Krakowska 6	dz. ew. nr 52 obręb 05-15	willa Zosin	1911 r.	M_ZN.089	dobry
90.	Krakowska 11	dz. ew. nr 23/9 obręb 05-15	dawny hotel	ok. 1914 r.	M_ZN.090	dobry
91.	Krakowska 13	dz. ew. nr 13 obręb 05-15	willa Leontynówka, Ojcówek A	ok. 1910 lub 1920 r.	M_ZN.091	dobry
92.	Krakowska 15	dz. ew. nr 72 obręb 05-21	willa Jadwiga	ok. 1910 r.	M_ZN.092	dobry
93.	Krakowska 19	dz. ew. nr 59 obręb 05-21	willa Nelly	ok. 1920 r.	M_ZN.093	dobry
94.	Krakowska 20	dz. ew. nr 56 obręb 05-21	willa Kruszyńska	ok. 1920 r.	M_ZN.094	dobry
95.	Krakowska 20A (d. 20)	dz. ew. nr 51 obręb 05-21	oficyna willi Helena	ok. 1920 r.	M_ZN.095	dobry
96.	Krakowska 22	dz. ew. nr 54 obręb 05-21	willa Brzozówka	1910 r. – 1925 r.	M_ZN.096	dobry
97.	Krakowska 24	dz. ew. nr 28 obręb 05-21	willa Polanka, Flora	1887 r. przebudowa ok. 1930 r.	M_ZN.097	dobry
98.	Krasińskiego 1	dz. ew. nr 35, 104 obręb 05-18	domek dozorczy willi Orchidea	1913 r.	M_ZN.098	dobry
99.	Krasińskiego 1	dz. ew. nr 35, 104 obręb 05-18	willa Orchidea	1913 r.	M_ZN.099	dobry
100.	Krasińskiego 4	dz. ew. nr 95/1 obręb 05-14	willa Halinówek	1926 r.	M_ZN.100	dobry
101.	Krasińskiego 14	dz. ew. nr 58 obręb 05-14	willa Jasna	1926 r.	M_ZN.101	dobry
102.	Krasińskiego 16	dz. ew. nr 61 obręb 05-14	willa	1935 r. – 1950 r.	M_ZN.102	dobry
103.	Krasińskiego 24	dz. ew. nr 148 obręb 05-13	budynek gospodarczy	1932-1934 r.	M_ZN.103	dobry
104.	Krasińskiego 24	dz. ew. nr 148 obręb 05-13	willa Dworek Laszka	1932-1934 r.	M_ZN.104	dobry
105.	Krasińskiego 28, 28A (d. 28)	dz. ew. nr 140, 141 obręb 05-13	willa	ok. 1930 r.	M_ZN.105	dobry
106.	Krasińskiego 31	dz. ew. nr 95/2, 96 obręb 05-18	altana	ok. 1908 r.	M_ZN.106	zadawalający
107.	Królewska 71 (d. 5)	dz. ew. nr 64 obręb 06-13	willa Potęga	1909 r.	M_ZN.107	zły
108.	Królewska 73 (d. 7)	dz. ew. nr 65 obręb 06-13	willa Polanka, Lebeltówka	ok. 1904 – 1906 r.	M_ZN.108	dobry
109.	Królewska 75 (d. 9)	dz. ew. nr 66 obręb 06-13	willa Gizelin	ok. 1930 r.	M_ZN.109	dobry
110.	Królewska 77, 79 (d. 11)	dz. ew. nr 67/1, 67/2 obręb 06-13	willa Ludwika, Ludwinka	1906 r.	M_ZN.110	dobry
111.	Królewska 83 (d. 11B)	dz. ew. nr 69 obręb 06-13	willa Modzelin	1910 lub 1930 r.	M_ZN.111	dobry
112.	Królewska 91 (d. 15)	dz. ew. nr 46/1 obręb 06-12	willa Jasna	1927 r.	M_ZN.112	dobry
113.	Królewska 96	dz. ew. nr 86 obręb 06-04	budynek mieszkalny	1920 r.	M_ZN.113	zadawalający
114.	Królowej Jadwigi 2 (d. 4A)	dz. ew. nr 121 obręb 05-17	willa Liliana lub Bojanówka	1910 r.	M_ZN.114	dobry

Lp.	Adres	Nr ew. dz.	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków	Stan zachowania
115.	Królowej Jadwigi 5 (d. ul. Królowej Jadwigi 1, ul. Kościelna 4)	dz. ew. nr 139/1 obręb 05-17	budynek gospodarczy przy willi Borówka	1904 r.	M_ZN.115	dobry
116.	Królowej Jadwigi 5 (d. ul. Królowej Jadwigi 1, ul. Kościelna 4)	dz. ew. nr 139/1 obręb 05-17	willa Borówka	1904 r.	M_ZN.116	dobry
117.	Królowej Jadwigi 11 (d. 3)	dz. ew. nr 137/1 obręb 05-17	willa Rusałka A	1914 r.	M_ZN.117	dobry
118.	Królowej Jadwigi 15 (d. 7)	dz. ew. nr 134 obręb 05-17	willa Julianka	1927 r.	M_ZN.118	dobry
119.	Królowej Jadwigi 16 (d. 8)	dz. ew. nr 128 obręb 05-17	willa Romin	1927 – 1929 r.	M_ZN.119	dobry
120.	Królowej Jadwigi 16 (d. 8)	dz. ew. nr 128 obręb 05-17	zabudowania gospodarcze willi Romin	1927 – 1929 r.	M_ZN.120	dobry
121.	Królowej Jadwigi 21 (d. 9)	dz. ew. nr 132 obręb 05-17	dom czynszowy przy willi Julianka	1930-1934 r.	M_ZN.121	dobry
122.	Królowej Jadwigi 23 (d. 11)	dz. ew. nr 100 obręb 05-17	willa Martynówka, Halka	1927 r.	M_ZN.122	zadawalający
123.	Krótką 4 (d. 2)	dz. ew. nr 71 obręb 06-04	willa	ok. 1914 r.	M_ZN.123	dobry
124.	Krótką 8	dz. ew. nr 23 obręb 06-04	budynek mieszkalny	1900 r. – 1925 r.	M_ZN.124	dobry
125.	Krzywa 6	dz. ew. nr 13 obręb 06-03	willa Ptaszyna	1912 r.	M_ZN.125	dobry
126.	Krzywa 10	dz. ew. nr 20 obręb 06-03	willa Józefinka	1927-1928 r.	M_ZN.126	dobry
127.	Leśna 2	dz. ew. nr 98 obręb 06-03	willa Zorza	1928-1930 r.	M_ZN.127	dobry
128.	Leśna 3	dz. ew. nr 61 obręb 06-03	willa Róże	1935-1936 r.	M_ZN.128	dobry
129.	Leśna 3A (d. 3)	dz. ew. nr 60 obręb 06-03	oficyna willi Róże	1912 r.	M_ZN.129	zadawalający
130.	Leśna 4	dz. ew. nr 97 obręb 06-03	willa Orzeł	ok. 1930 r.	M_ZN.130	bardzo dobry
131.	Leśna 5	dz. ew. nr 51 obręb 06-03	willa Zochna	ok. 1914 r.	M_ZN.131	zadawalający
132.	Leśna 6	dz. ew. nr 96 obręb 06-03	willa Nałęcz	1910 – 1930 r.	M_ZN.132	dobry
133.	Leśna 9	dz. ew. nr 39 obręb 06-03	willa Marywil	ok. 1920 r.	M_ZN.133	dobry
134.	Leśna 11	dz. ew. nr 131 obręb 06-03	willa	b.d.	M_ZN.134	zadawalający
135.	Leśny Ślad 1	dz. ew. nr 57 obręb 05-14	willa Poręba Litera H	1934 r.	M_ZN.135	dobry
136.	Leśny Ślad 3C	dz. ew. nr 50 obręb 05-14	willa Jolanta	1925 r.	M_ZN.136	dobry
137.	Letnicza 2 (d. 2A)	dz. ew. nr 29/1 obręb 05-14	willa Krysina Chata	1913 r.	M_ZN.137	dobry
138.	Letnicza 2A	dz. ew. nr 29/4 obręb 05-14	budynek gospodarczy willi Krysina Chata	1912-1913 r.	M_ZN.138	dobry
139.	Letnicza 3	dz. ew. nr 12 obręb 05-14	willa Amerykanka	1931 r.	M_ZN.139	dobry

Lp.	Adres	Nr ew. dz.	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków	Stan zachowania
140.	Letnicza 5	dz. ew. nr 7 obręb 05-14	willa Józjanka	1924-1925 r.	M_ZN.140	dobry
141.	Literacka 3	dz. ew. nr 80 obręb 05-18	willa Wiola	ok. 1914 r.	M_ZN.141	dobry
142.	Literacka 4 (d. 2)	dz. ew. nr 45 obręb 05-18	altana willi Lidia	ok. 1910 r.	M_ZN.142	dobry
143.	Literacka 7	dz. ew. nr 78/2, 78/3 obręb 05-18	willa Mironówka	1909-1913 r.	M_ZN.143	dobry
144.	Literacka 11	dz. ew. nr 75 obręb 05-18	willa Imielinek	1932 r.	M_ZN.144	dobry
145.	Literacka 12A (d. 4A)	dz. ew. nr 49/1 obręb 05-18	willa Promyk	ok. 1910 r.	M_ZN.145	dobry
146.	Literacka 15	dz. ew. nr 69 obręb 05-18	willa	ok. 1938 r.	M_ZN.146	dobry
147.	Literacka 22 (d. 6)	dz. ew. nr 54 obręb 05-18	ofycyna willi Halina	ok. 1901 r.	M_ZN.147	dobry
148.	Literacka 24 (d. 6)	dz. ew. nr 55 obręb 05-18	willa Halina	1910 r.	M_ZN.148	dobry
149.	Literacka 26 (d. 8)	dz. ew. nr 56 obręb 05-18	willa Baby Matczyne	1904 r.	M_ZN.149	dobry
150.	Literacka 28 (d. 10)	dz. ew. nr 57 obręb 05-18	willa Jerzówka NIO	ok. 1908 r.	M_ZN.150	dobry
151.	Literacka 30 (d. 10A)	dz. ew. nr 58, 100 obręb 05-18	domek dozorczy przy willi Jerzówka NIO	ok. 1908 r.	M_ZN.151	dobry
152.	Marszałkowska 1	dz. ew. nr 24/2 obręb 06-17	willa Walfredówka, Michotkowo	1928 r.	M_ZN.152	dobry
153.	Marszałkowska 5 (d. 22)	dz. ew. nr 74 obręb 06-13	willa Heliodorówka, Zaścianek	1909 r.	M_ZN.153	dobry
154.	Marszałkowska 9	dz. ew. nr 75/2 obręb 06-13	willa Maki	1920 r.	M_ZN.154	dobry
155.	Marszałkowska 11	dz. ew. nr 43/1 obręb 06-13	willa Lechja	ok. 1920 r.	M_ZN.155	dobry
156.	Marszałkowska 18	dz. ew. nr 78/4 obręb 06-12	willa Zosieńka	1928 r.	M_ZN.156	dobry
157.	Mickiewicza 3	dz. ew. nr 116 obręb 05-17	budynek mieszkalny	1915 – 1930 r.	M_ZN.157	dobry
158.	Mickiewicza 4	dz. ew. nr 82 obręb 05-17	willa Emanów	1912 r.	M_ZN.158	dobry
159.	Mickiewicza 5	dz. ew. nr 115 obręb 05-17	budynek mieszkalny	ok. 1912 r.	M_ZN.159	dobry
160.	Mickiewicza 7	dz. ew. nr 114 obręb 05-17	budynek mieszkalny	ok. 1915 r.	M_ZN.160	zadawalający
161.	Mickiewicza 10 (d. 8/10)	dz. ew. nr 85 obręb 05-17	willa Matulinek lub Matulin	ok. 1910 r.	M_ZN.161	dobry
162.	Mickiewicza 11 (d. ul. Starodęby 11/13)	dz. ew. nr 92/6 obręb 05-17	willa Dębinek, Molówka, Dworek Dęby	1905 – 1906 r.	M_ZN.162	dobry
163.	Mickiewicza 12	dz. ew. nr 5 obręb 05-17	willa Ewarystówka, Irena	1907 r.	M_ZN.163	dobry
164.	Mickiewicza 13	dz. ew. nr 161 obręb 05-17	budynek mieszkalny	1930 r.	M_ZN.164	dobry
165.	Niecała 4	dz. ew. nr 61/1 obręb 05-15	willa Spokojna	ok. 1910 r.	M_ZN.165	dobry
166.	Nowowiejska 4	dz. ew. nr 27/2 obręb 06-11	willa	ok. 1920 r.	M_ZN.166	zły

Lp.	Adres	Nr ew. dz.	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków	Stan zachowania
167.	Okopy Górne 3	dz. ew. nr 69 obręb 05-20	budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	M_ZN.168	dobry
168.	Okopy Górne 8	dz. ew. nr 62 obręb 05-20	budynek mieszkalny	ok. 1914 r.	M_ZN.169	dobry
169.	Okopy Górne 9	dz. ew. nr 64 obręb 05-20	willa Jutrzenka	1930 r., 1934 r. – 1935 r. (rozbudowana)	M_ZN.170	dobry
170.	Okólna 11	dz. ew. nr 77/4 obręb 06-02	willa Radlica	1914 r.	M_ZN.171	dobry
171.	Okólna 14	dz. ew. nr 52/1 obręb 06-02	willa Wypoczynek	1933 r.	M_ZN.172	dobry
172.	Okólna 16	dz. ew. nr 50 obręb 06-02	willa	1920 r.	M_ZN.173	dobry
173.	Okólna 20	dz. ew. nr 42, 43 obręb 06-02	willa Nimfa	1925 r.	M_ZN.174	dobry
174.	Okólna 21, 23	dz. ew. nr 30, 31 obręb 06-02	willa	ok. 1914 r. – 1925 r.	M_ZN.175	dobry
175.	Okólna 22	dz. ew. nr 41 obręb 06-02	willa Aniczyn obecnie Bez Troski	ok. 1930 r.	M_ZN.176	dobry
176.	Okólna 29, 29A (d. 29)	dz. ew. nr 22, 23/1, 23/2 obręb 06-02	willa Józinek	ok. 1920 r.	M_ZN.177	dobry
177.	Orzeszkowej 2	dz. ew. nr 94/1 obręb 05-14	budynek mieszkalny	ok. 1925 r.	M_ZN.178	zadawalający
178.	Orzeszkowej 3	dz. ew. nr 74 obręb 05-14	budynek mieszkalny	ok. 1925 r.	M_ZN.179	dobry
179.	Orzeszkowej 4	dz. ew. nr 93 obręb 05-14	budynek mieszkalny	ok. 1925 r.	M_ZN.180	dobry
180.	Orzeszkowej 6 (d. ul. Zaciszna 12, ul. Piasta 13, ul. Piasta 4)	dz. ew. nr 92 obręb 05-14	altana	ok. 1920 r.	M_ZN.181	dobry
181.	Parkowa 7 (d. ul. Górnoleśna 7)	dz. ew. nr 116 obręb 05-13	willa Dworek Jasin	ok. 1920 r.	M_ZN.182	dobry
182.	Parkowa 8	dz. ew. nr 105 obręb 05-13	willa Szczęsna Nasza	ok. 1920 r.	M_ZN.183	dobry
183.	Pasieczna 4	dz. ew. nr 18 obręb 05-20	willa Ina	ok. 1914 r.	M_ZN.184	dobry
184.	Pasieczna 6	dz. ew. nr 21 obręb 05-20	willa Szablówka	ok. 1912 r.	M_ZN.185	dobry
185.	Pasieczna 8 (d. 8A)	dz. ew. nr 34/1 obręb 05-20	willa Krysia	ok. 1914 r.	M_ZN.186	zadawalający
186.	Pasieczna 8	dz. ew. nr 34/1 obręb 05-20	willa Leśniczanka	ok. 1914 r.	M_ZN.187	zadawalający
187.	Piasta 3	dz. ew. nr 102 obręb 05-14	willa Henrysia	1928 r.	M_ZN.188	dobry
188.	Piasta 10B (d. 10 i 8D)	dz. ew. nr 39 obręb 05-18	willa Lidia	1911-22 r.	M_ZN.189	bardzo dobry
189.	Piasta 12	dz. ew. nr 81/2 obręb 05-18	willa Pilawin	1912 r.	M_ZN.190	dobry
190.	Piasta 13	dz. ew. nr 36 obręb 05-15	willa Józefina	ok. 1905 r.	M_ZN.191	dobry

Lp.	Adres	Nr ew. dz.	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków	Stan zachowania
191.	Piasta 15	dz. ew. nr 35 obręb 05-15	willa Edmundowo	ok. 1905 r.	M_ZN.192	dobry
192.	Piasta 16	dz. ew. nr 83 obręb 05-18	willa Antonin	ok. 1914 r.	M_ZN.193	zadawalający
193.	Piasta 18	dz. ew. nr 85/1 obręb 05-18	budynek mieszkalny	ok. 1914 r.	M_ZN.194	dobry
194.	Piłsudskiego 8 (d. ul. 22 Lipca)	dz. ew. nr 52 obręb 06-03	willa Mariola	1937 r.	M_ZN.195	dobry
195.	Piłsudskiego 9 (d. ul. 22 Lipca)	dz. ew. nr 59 obręb 06-02	willa Markiza	1910 r. – 1925 r.	M_ZN.196	dobry
196.	Piłsudskiego 12 (d. ul. 22 Lipca)	dz. ew. nr 41/1 obręb 06-03	willa Zosinek	ok. 1910 r.	M_ZN.197	zadawalający
197.	Piłsudskiego 13	dz. ew. nr 46 obręb 06-02	willa Jastrzębówka	1930 r.	M_ZN.198	dobry
198.	Piłsudskiego 15 (d. ul. 22 Lipca)	dz. ew. nr 44 obręb 06-02	willa	ok. 1915 r.	M_ZN.199	dobry
199.	Piłsudskiego 20 (d. ul. 22 Lipca)	dz. ew. nr 18 obręb 06-03	willa Celina, Kielmanówka	1920 r.	M_ZN.200	dobry
200.	Piłsudskiego 21 (d. ul. 22 Lipca)	dz. ew. nr 17 obręb 06-02	willa Jasin	1925 r.	M_ZN.201	dobry
201.	Piłsudskiego 22 (d. ul. 22 Lipca)	dz. ew. nr 17 obręb 06-03	willa	1920 r.	M_ZN.202	dobry
202.	Piłsudskiego 24 (d. ul. 22 Lipca)	dz. ew. nr 16 obręb 06-03	willa Lubeń	1920 r.	M_ZN.203	dobry
203.	Piłsudskiego 28 (d. ul. 22 Lipca)	dz. ew. nr 8 obręb 06-03	kamienica	1924 r.	M_ZN.204	dobry
204.	Piłsudskiego 30 (d. ul. 22 Lipca)	dz. ew. nr 2/2 obręb 06-03	willa Malutka	1909-1914 r.	M_ZN.205	dobry
205.	Piłsudskiego 31 (d. ul. 22 Lipca)	dz. ew. nr 8/6 obręb 06-02	pensjonat Kaprys	1896 r.	M_ZN.206	dobry
206.	Piłsudskiego 33 (d. ul. 22 Lipca)	dz. ew. nr 7 obręb 06-02	dom Piekarskiego	1930 r.	M_ZN.207	dobry
207.	Piotra Skargi 1, 1A	dz. ew. nr 94, 95 obręb 06-01	willa Ustroń	1903 r.	M_ZN.208	dobry
208.	Piotra Skargi 3	dz. ew. nr 90 obręb 06-01	willa Wanda	ok. 1909 r.	M_ZN.209	dobry

Lp.	Adres	Nr ew. dz.	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków	Stan zachowania
209.	Piotra Skargi 5	dz. ew. nr 89/1 obręb 06-01	willa Helenówka	ok. 1909 r.	M_ZN.210	dobry
210.	Piotra Skargi 6	dz. ew. nr 47/2 obręb 06-01	willa Sówka	1905 r. – 1930 r.	M_ZN.211	dobry
211.	Piotra Skargi 8	dz. ew. nr 53/1 obręb 06-01	willa Dworek	1906-1907 r.	M_ZN.212	dobry
212.	Podgórna 5	dz. ew. nr 101 obręb 05-14	willa Polonia A	ok. 1915 r.	M_ZN.213	dobry
213.	Podgórna 9	dz. ew. nr 85 obręb 05-14	willa W słońcu	ok. 1938 r.	M_ZN.214	dobry
214.	Podgórna 12 (d. 6)	dz. ew. nr 128/1 obręb 05-10	willa Rzepicha	1909 r.	M_ZN.215	bardzo dobry
215.	Podgórna 21	dz. ew. nr 43 obręb 05-14	willa Pomianówka	1913 r.	M_ZN.216	dobry
216.	Podgórna 23	dz. ew. nr 20/1 obręb 05-14	willa Wernychora	1924-1925 r.	M_ZN.217	dobry
217.	Podgórna 24 (d. 12)	dz. ew. nr 117 obręb 05-10	willa Maciejówka W	1929-1930 r.	M_ZN.218	dobry
218.	Podgórna 31	dz. ew. nr 3 obręb 05-14)	willa Stenia	1927 r.	M_ZN.219	dobry
219.	Podgórna 32 (d. 18)	dz. ew. nr 106 obręb 05-10	willa Maćkowa, Garbatka	1920 r.	M_ZN.220	dobry
220.	Podgórna 46 (d. 26)	dz. ew. nr 147 obręb 05-09	budynek gospodarczy willi Pod Matką Boską lub Sulima	1923 r.	M_ZN.221	zły
221.	Podgórna 46 (d. 26)	dz. ew. nr 147 obręb 05-09	willa Sulima, Pod Matką Boską	ok. 1925 r.	M_ZN.222	zadowolający
222.	Podgórna 66 (d. 36)	dz. ew. nr 156 obręb 05-09	lamus willi Barbarka	ok. 1930 r.	M_ZN.223	dobry
223.	Podgórna 66 (d. 36)	dz. ew. nr 156 obręb 05-09	willa Barbarka	1930 r.	M_ZN.224	dobry
224.	Podgórna 70, 72 (d. 38/38A)	dz. ew. nr 158, 159 obręb 05-09	willa Uzarówka	ok. 1920 r.	M_ZN.225	dobry
225.	Podgórna 84 (d. 50)	dz. ew. nr 90 obręb 05-07	willa Promienna	ok. 1924 r.	M_ZN.226	bardzo dobry
226.	Podgórna 88 (d. 54)	dz. ew. nr 61/1 obręb 05-07	willa Kreolka	ok. 1914 r.	M_ZN.227	bardzo dobry
227.	Podwiejska 4	dz. ew. nr 5 obręb 06-08	willa pod Orłem	ok. 1914 r.	M_ZN.228	dobry
228.	Podwiejska 5 (d. 20)	dz. ew. nr 10 obręb 06-09	willa Ursus	ok. 1910 r.	M_ZN.229	zadawalający
229.	Podwiejska 9 (d. 16)	dz. ew. nr 11/1, 11/5 obręb 06-09	willa Temida	XIX/XX w.	M_ZN.230	dobry
230.	Podwiejska 18	dz. ew. nr 29 obręb 06-08	willa	ok. 1930 r.	M_ZN.231	dobry
231.	Prosta 6	dz. ew. nr 117 obręb 06-03	willa Szczęśliwa	ok. 1920 r.	M_ZN.232	dobry
232.	Prosta 7	dz. ew. nr 31 obręb 06-05	willa Marysia	1928 r.	M_ZN.233	dobry
233.	Prosta 16	dz. ew. nr 78/1 obręb 06-03	willa	1925 r.	M_ZN.234	dobry
234.	Prosta 17	dz. ew. nr 92 obręb 06-03	willa Borek	1910 r.	M_ZN.235	zadowolający

Lp.	Adres	Nr ew. dz.	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków	Stan zachowania
235.	Prosta 18	dz. ew. nr 81 obręb 06-03	willa Nasza	1911	M_ZN.236	zadowolający
236.	Prosta 23	dz. ew. nr 46 obręb 06-03	willa Nusin	1914 r.	M_ZN.237	dobry
237.	Prosta 25	dz. ew. nr 45 obręb 06-03	willa	ok. 1930 r.	M_ZN.238	zadowolający
238.	Przejazd 5	dz. ew. nr 44/2 obręb 06-05	willa Lenartówka	b.d.	M_ZN.239	zły
239.	Sienkiewicza 5	dz. ew. nr 28 obręb 05-14	willa Ostromir lub Pod Góralem	1912-1914	M_ZN.240	zły
240.	Sienkiewicza 6	dz. ew. nr 54 obręb 05-14	willa Podhalanka	1912-1914	M_ZN.241	zadowolający
241.	Sienkiewicza 7	dz. ew. nr 26 obręb 05-14	willa Jankota, Janrata	1925-1926	M_ZN.242	zły
242.	Sienkiewicza 8	dz. ew. nr 48/1 obręb 05-14	willa Sfinks	ok. 1930	M_ZN.243	dobry
243.	Skośna 10	dz. ew. nr 35 obręb 06-12	willa	ok. 1920 r.	M_ZN.244	dobry
244.	Słowackiego 1	dz. ew. nr 61 obręb 05-21	budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	M_ZN.245	zadowolający
245.	Słowackiego 2	dz. ew. nr 78 obręb 05-21	willa	1939	M_ZN.246	dobry
246.	Słowackiego 3	dz. ew. nr 40/1 obręb 05-21	willa Kresy	ok. 1911 r.	M_ZN.247	zły
247.	Słowackiego 4A	dz. ew. nr 79/1, 79/2 obręb 05-21	dom administratora willi Zacisze, willa Maryłówka	1931	M_ZN.248	zadowolający
248.	Słowackiego 5	dz. ew. nr 39 obręb 05-21	willa Nadbuże	1930 r.	M_ZN.249	bardzo dobry
249.	Słowackiego 6 (d. ul. Kościelna 7)	dz. ew. nr 66/2 obręb 05-21	domek ogrodnika administratora willi Zacisze	ok. 1931	M_ZN.250	zadowolający
250.	Słowackiego 6 (d. ul. Kościelna 7)	dz. ew. nr 66/2 obręb 05-21	willa Zacisze	1930 - 1932	M_ZN.251	dobry
251.	Słowackiego 8	dz. ew. nr 148 obręb 05-17	domek ogrodnika	1906-1910	M_ZN.252	dobry
252.	Słowackiego 8	dz. ew. nr 148 obręb 05-17	willa Hedwiż, Edwiż	1906-1910	M_ZN.253	zadowolający
253.	Słowackiego 11	dz. ew. nr 33, 34 obręb 05-21	willa Lusja	1931	M_ZN.254	bardzo dobry
254.	Słowackiego 11A	dz. ew. nr 3 obręb 05-21	budynek mieszkalny	1911 r.	M_ZN.255	zły
255.	Słowackiego 17	dz. ew. nr 17 obręb 05-20	willa Leonka	ok. 1930 r.	M_ZN.256	zły
256.	Słowackiego 19	dz. ew. nr 16 obręb 05-20	willa Heligen	1931	M_ZN.257	zadowolający
257.	Sosnowa 13	dz. ew. nr 7 obręb 06-07	willa Irys	ok. 1914 r.	M_ZN.258	bardzo dobry
258.	Sosnowa 16	dz. ew. nr 36/1 obręb 06-08	willa Zacisze	1925 r.	M_ZN.259	zły
259.	Spacerowa 1	dz. ew. nr 10/2 obręb 05-21	willa wildowa	1938 r.	M_ZN.260	dobry

Lp.	Adres	Nr ew. dz.	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków	Stan zachowania
260.	Spacerowa 3	dz. ew. nr 6 obręb 05-21	willa Bożenka	1911 r.	M_ZN.261	zadowalający
261.	Spacerowa 16	dz. ew. nr 27 obręb 05-17	willa Dalmacja	ok. 1934 r.	M_ZN.262	bardzo dobry
262.	Spacerowa 20 (d. ul. Spacerowa 22, Kraśnińskiego 25)	dz. ew. nr 4/6 obręb 05-17	willa Waleria	1910 r.	M_ZN.263	zły
263.	Starodęby 5	dz. ew. nr 102 obręb 05-17	willa Floryda	1926 r. – 1928 r.	M_ZN.264	zły
264.	Turczynek 1	dz. ew. nr 2 obręb 07-01	dom w zespole budynków gospodarczych Willi B (Pawilon II) wchodzący w skład założenia Turczynek	ok. 1904 r.	M_ZN.265	zły
265.	Turczynek 2	dz. ew. nr 2 obręb 07-01	stajnia i powozownia w zespole budynków gospodarczych Willi B (Pawilon II) wchodzący w skład założenia Turczynek	ok. 1904 r.	M_ZN.266	zły
266.	Turczynek 3	dz. ew. nr 2 obręb 07-01	budynek gospodarczy w zespole budynków gospodarczych Willi B (Pawilon II) wchodzący w skład założenia Turczynek	ok. 1904 r.	M_ZN.267	zły
267.	Turczynek 4	dz. ew. nr 2 obręb 07-01	budynek gospodarczy w zespole budynków gospodarczych Willi B (Pawilon II) wchodzący w skład założenia Turczynek	ok. 1904 r.	M_ZN.268	zły
268.	Warszawska 3C (d. 3)	dz. ew. nr 6 obręb 06-08	willa Emiljówka	1905	M_ZN.269	zadowalający
269.	Warszawska 11	dz. ew. nr 8 obręb 06-05	willa	ok. 1925 r.	M_ZN.270	zadowalający
270.	Warszawska 14	dz. ew. nr 5/1 obręb 06-05	willa Gloria	ok. 1920	M_ZN.271	dobry
271.	Warszawska 21	dz. ew. nr 112 obręb 06-03	budynek Janówka, tzw. Dom Jana Kalksteina	ok. 1910 r. 1913 r.	M_ZN.272	dobry
272.	Warszawska 25	dz. ew. nr 70/1 obręb 06-03	willa Hala	1909-1911	M_ZN.273	dobry
273.	Warszawska 28	dz. ew. nr 102 obręb 06-03	budynek mieszkalno-usługowy	1920 r. – 1930 r.	M_ZN.274	zadowalający
274.	Warszawska 28A	dz. ew. nr 101 obręb 06-03	willa Cristal	1937-1938	M_ZN.275	zadowalający
275.	Warszawska 32	dz. ew. nr 1/7 obręb 06-03	budynek stacji kolejowej	1901 r.	M_ZN.276	dobry
276.	Warszawska 32A	dz. ew. nr 1/8 obręb 06-03	Przystanek osobowy Milanówek z zespołu przystanków kolejowych i wiat na linii Grodziskiej	1937, 1952-54	M_ZN.277	zły
277.	Warszawska 34	dz. ew. nr 27 obręb 06-03	kamienica Lisówka AK	1928	M_ZN.278	dobry
278.	Warszawska 35	dz. ew. nr 26 obręb 06-03	kamienica	1931	M_ZN.279	dobry
279.	Warszawska 35A	dz. ew. nr 25/1, 25/2, 25/3 obręb 06-03	budynek mieszkalno-usługowy	ok. 1925 r.	M_ZN.280	dobry

Lp.	Adres	Nr ew. dz.	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków	Stan zachowania
280.	Warszawska 39B (d.39)	dz. ew. nr 9/1 obręb 06-02	willa Kalina	ok. 1910 r.	M_ZN.281	zły
281.	Warszawska 41	dz. ew. nr 37 obręb 06-01	willa Konkordia	ok. 1910 r.	M_ZN.282	dobry
282.	Warszawska 52 (d. 43A)	dz. ew. nr 34 obręb 06-01	willa Księżniczka, Księżanka	1912	M_ZN.283	zadowolający
283.	Warszawska róg Smoleńskiego	dz. ew. nr 2 obręb 06-01	transformator	ok. 1930 r.	M_ZN.284	zły
284.	Wielki Kąt 2	dz. ew. nr 26 obręb 05-21	willa Sosnowica	ok. 1920 lub 1935	M_ZN.285	dobry
285.	Wielki Kąt 6	dz. ew. nr 13/1 obręb 05-21	willa Wisienka	ok. 1910 r.	M_ZN.286	dobry
286.	Wielki Kąt 11	dz. ew. nr 48 obręb 05-20	willa Jutrzenka	ok. 1914 r.	M_ZN.287	zadowolający
287.	Wigury 1, 3 (d. 4)	dz. ew. nr 38, 39/1 obręb 05-13	willa Jasny Dworek	ok. 1914 r.	M_ZN.288	zadowolający
288.	Wojska Polskiego	dz. ew. nr 4 i 5 obręb 05-06	cmentarz parafialny rzymsko-katolicki	1939 r.	M_ZN.289	bardzo dobry
289.	Wojska Polskiego	dz. ew. nr 5 obręb 05-06	kwatery żołnierzy poległych w okresie 1939-1945 r.	1939 r. – 1945 r.	M_ZN.290	bardzo dobry
290.	Wojska Polskiego 12	dz. ew. nr 6/2 obręb 05-20	budynek mieszkalny	1910 r. – 1925 r.	M_ZN.291	zły
291.	Wojska Polskiego 17	dz. ew. nr 79/1 obręb 05-19	budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	M_ZN.292	zadowolający
292.	Wojska Polskiego 19	dz. ew. nr 77 obręb 05-19	budynek mieszkalny	1910 r. – 1925 r.	M_ZN.293	zły
293.	Wojska Polskiego 24A (d. ul. Zachodnia 20)	dz. ew. nr 17/5 obręb 05-17	willa Gabrysin	1923 r. – 1924 r.	M_ZN.294	zadowolający
294.	Wojska Polskiego 27	dz. ew. nr 101/2 obręb 05-16	budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	M_ZN.295	zły
295.	Wojska Polskiego 31	dz. ew. nr 95 obręb 05-16	budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	M_ZN.296	dobry
296.	Wojska Polskiego 59	dz. ew. nr 27/1 obręb 05-12	willa Ira	ok. 1925 r.	M_ZN.297	dobry
297.	Wojska Polskiego 73	dz. ew. nr 93/2 obręb 05-06	budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	M_ZN.298	bardzo dobry
298.	Wójtowska 4 (d. 15)	dz. ew. nr 163/1 obręb 05-11	willa Bronków	1912-1913	M_ZN.299	zły
299.	Wójtowska 6 (d. 13)	dz. ew. nr 72/1 obręb 05-15	willa Rysinek	1912-1914	M_ZN.300	zły
300.	Wójtowska 8 (d. 11)	dz. ew. nr 75 obręb 05-15	willa Małeńka	1931-1933	M_ZN.301	zadowolający
301.	Wspólna 4	dz. ew. nr 50 obręb 05-15	willa Pod Dębem	1902 r. – 1912 r.	M_ZN.302	zadowolający
302.	Wspólna 8	dz. ew. nr 56 obręb 05-15	willa Słoneczna	1912	M_ZN.303	dobry
303.	Wspólna 10	dz. ew. nr 57/1 obręb 05-15	willa Bożymówka	1911 r.	M_ZN.304	zły
304.	Wspólna 16	dz. ew. nr 69/1 obręb 05-15	willa Gościnna	1931-1932	M_ZN.305	bardzo dobry

Lp.	Adres	Nr ew. dz.	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków	Stan zachowania
305.	Wspólna 25	dz. ew. nr 105 obręb 05-14	willa Podgórze, Wiktorówek Litera A	1925	M_ZN.306	dobry
306.	Zachodnia 2	dz. ew. nr 99 obręb 05-20	willa Rozalówka Litera C	ok. 1925 r.	M_ZN.307	dobry
307.	Zachodnia 6	dz. ew. nr 10/1 obręb 05-20	willa Rozalówka Litera A	1926-1928	M_ZN.308	dobry
308.	Zachodnia 8	dz. ew. nr 8/2 obręb 05-20	willa Otolin	ok. 1914 r.	M_ZN.309	dobry
309.	Zachodnia 10	dz. ew. nr 7 obręb 05-20	willa Ludwinka	ok. 1914 r.	M_ZN.310	dobry
310.	Zachodnia 12	dz. ew. nr 5/2 obręb 05-20	willa Zamosze	ok. 1914 r.	M_ZN.311	zły
311.	Zachodnia 14	dz. ew. nr 4/2 obręb 05-20	willa Jadwinek	ok. 1918	M_ZN.312	zły
312.	Zachodnia 22	dz. ew. nr 16 obręb 05-17	willa Pajota	1911-1912	M_ZN.313	zadowolający
313.	Zaciszna 6	dz. ew. nr 76 obręb 05-15	willa Olszowianka	ok. 1930	M_ZN.314	dobry
314.	Zaciszna 10	dz. ew. nr 115 obręb 05-14	willa Banczewianka	ok. 1890	M_ZN.315	dobry
315.	Zaciszna 12	dz. ew. nr 114 obręb 05-14	willa Dina	1930	M_ZN.316	dobry
316.	Zawąska 6 (d. ul. Długa 26)	dz. ew. nr 59 obręb 06-06	willa Ala, Rusalka	1919 r. - 1920 r.	M_ZN.317	dobry
317.	Zawąska 8	dz. ew. nr 54 obręb 06-06	willa Wiesławówka	1936-1938	M_ZN.318	dobry
318.	—	—	Zespół urbanistyczno-krajobrazowy Miasta Milanówka	koniec XIX w. – poł. XX w.	M_ZN.319	—
319.	Żabie Oczko 1	dz. ew. nr 83/1 obręb 05-21	domki dozorczy przy willi Maria	ok. 1925 r.	M_ZN.320	zły
320.	Żabie Oczko 1	dz. ew. nr 83/2 obręb 05-21	willa Maria	ok. 1925 r.	M_ZN.321	zadowolający
321.	Żwirki 2	dz. ew. nr 52 obręb 05-13	willa Stefin	ok. 1920 r.	M_ZN.322	bardzo dobry
322.	Kościelna 3	dz. ew. nr 6 obręb 05-15	Budynek Teatru Letniego wraz z otaczającymi go terenami rekreacyjnymi - zwanymi dawniej "Osiedlem Rozrywka"	ok. 1909 r.	M_ZN.323	zły
323.						
Karty adresowe dla zabytkowych ogrodów/założeń	Brwinowska 2	—	park założenia Turczynek	—	M_OZ.001	bardzo dobry

Lp.	Adres	Nr ew. dz.	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków	Stan zachowania
zieleni/parków						
324.	Brwinowska 18 (d. 14)	—	zielen przy budynku domu administratora	—	M_OZ.002	bardzo dobry
325.	Charci Skok 3	—	zielen przy willi Diana	—	M_OZ.003	bardzo dobry
326.	Graniczna 19	—	zielen przy willi Lilla Weneda	—	M_OZ.004	dobry
327.	Graniczna 35	—	zielen przy willi Hygea	—	M_OZ.005	bardzo dobry
328.	Kaprys 2	—	zielen przy willi Starodrzew	—	M_OZ.006	dobry
329.	Kościelna 1, Kościuszki 39	—	zielen przy willi Narcyz	ok. 1926 r.	M_OZ.007	bardzo dobry
330.	Kościuszki 61	—	zielen przy willi	1928-1930 r.	M_OZ.008	dobry
331.	Kościuszki 62	—	zielen przy willi Sandomierzanka	—	M_OZ.009	zadawalający
332.	Kościuszki 68	—	zielen przy willi Henrysina Chata	—	M_OZ.010	dobry
333.	Krakowska 13	—	zielen przy willi Leontynówka	—	M_OZ.011	dobry
334.	Krakowska 24	—	zielen przy willi Polanka	—	M_OZ.012	zadawalający
335.	Królewska 71 (d. 5)	—	zielen przy willi Potęga	—	M_OZ.013	dobry
336.	Królowej Jadwigi 5	—	zielen przy willi Borówka willi Hosera	1927 – 1929 r.	M_OZ.014	dobry
337.	Królowej Jadwigi 16 (d. 8)	—	zielen przy willi Romin	—	M_OZ.015	dobry
338.	Literacka 7	—	zielen przy willi Mironówka	—	M_OZ.016	zadawalający
339.	Mickiewicza 4	—	zielen przy willi Emanów	—	M_OZ.017	dobry
340.	Mickiewicza 10	—	zielen przy willi Matulineki willi Matulin	—	M_OZ.018	dobry
341.	Mickiewicza 12	—	zielen przy willi Ewarysówka willi Irena	—	M_OZ.019	dobry
342.	Okopy Górne 9	—	ogród przy willi Jutrzenka	—	M_OZ.020	zadawalający
343.	Piasta 13	—	zielen przy willi Józefina	—	M_OZ.021	zadawalający
344.	Piłsudskiego 12 (d. ul. 22 Lipca)	—	zielen przy willi Zosinek	—	M_OZ.022	dobry
345.	Podgórna 32 (d. ul. 18)	—	zielen przy willi Maćkowska willi Garbatka	—	M_OZ.023	dobry
346.	Podgórna 88	—	ogród przy willi Kreolka	—	M_OZ.024	zadawalający
347.	Sienkiewicza 5	—	zielen przy willi Ostromir willi Pod Górale	—	M_OZ.025	bardzo dobry

Lp.	Adres	Nr ew. dz.	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków	Stan zachowania
348.	Słowackiego 6	—	zieleń przy willi Zacisze	ok. 1934 r.	M_OZ.026	dobry
349.	Spacerowa 16	—	zieleń przy willi Dalmacja	—	M_OZ.027	dobry
350.	Spacerowa 20	—	zieleń przy willi Waleria	—	M_OZ.028	dobry
351.	Warszawska 11	—	zieleń przy willi	—	M_OZ.029	dobry
352.	Wielki Kąt 2	—	zieleń przy willi Sosnowica	—	M_OZ.030	bardzo dobry

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Gminnej Ewidencji Zabytków

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla Gminy

Obecne obiekty zabytkowe o najwyższym znaczeniu dla Gminy Milanówek zrodziły się i wykształciły na przełomie XIX i XX wieku, w okresie bardzo dynamicznego rozwoju miejscowości. Są to głównie kompleksowe parcele z willami o charakterze leśno-parkowym skupione w centralnej części miasta tj. w obszarze zespołu urbanistyczno-krajobrazowego objętego ścisłą ochroną konserwatorską I stopnia. Dla Milanówka projektowali m.in. Bohdan Pniewski, Józef Jan Sosnowski, Oskar Sosnowski, Dawid Lande, Jan Heurich-syn, a wśród właścicieli willi spotyka się takie znane nazwiska jak Kronenberg, Hoser, Morozowicz, Semadeni, Singel, Moniuszko, czy Wieniawski. Wille budowane były w wielu stylach historycznych m.in. neoromańskim, neogotyckim czy neorenesansowym oraz również nawiązującym do architektury polskiego dworu szlacheckiego – dworkowym, zakopiańskim czy w nielicznych przypadkach – secesyjnym i modernistycznym. Pozostałymi obiektami wartymi wymienienia są kościół pw. św. Jadwigi oraz dawny dworzec kolejowy przy ul. Warszawskiej.

Do dorobku kulturalnego z zakresu urbanistyki należy zaliczyć tzw. historyczną parcelację Milanówka z lat 1899 – 1923. Stanowi ona przykład zastosowania zagospodarowania przestrzennego uznawanego w tym czasie za optymalne dla tego typu miejscowości.

Najstarsza część Milanówka, z 272 willami, ma od roku 1988 status zabytkowego zespołu urbanistyczno-krajobrazowego. Najważniejsze zabytki to m.in.:

— willa Borówka stanowi przykład podmiejskiej zabudowy willowej zbudowana w stylu gotyku wiślano-bałtyckiego (obecnie hotel i restauracja). W ogrodzeniu posesji wyróżnia się brama z dwiema furtkami o czterech ceglanych czworobocznych słupach zdobionych tynkowanymi blendami. Posesję otacza dawny tynkowany mur z ceglanyimi lizenami i stojący w jego linii podłużny budynek gospodarczy. Willa jest murowana z czerwonej cegły, a wygląd elewacji wzbogacają kontrastowe białe tynkowane fragmenty muru i partie wykonane z kamienia polnego. Do budynku dostawione są parterowe dobudówki m.in. weranda z dużymi półkoliście zamkniętymi oknami oraz do wschodniej części dobudowana jest wieża z górną partią stylizowaną na średniowieczne machikuły, czyli rodzaj ganku wspartego na kroksztynach z wąskimi otworami strzelniczymi. Elewacje zdobi bogaty detal, na który m. in. składają się ostrołukowe blendy, wieżyczki, sterczyny, szkarpy,

zróżnicowane formy okien. Wokół willi znajduje się ogród z nowym układem alejek.¹¹

- willa „Waleria” – zbudowana w stylu zmodernizowanego historyzmu. Jej dzieje związane są z rodziną artystów – aktorem Rufinem Morozowiczem, artystką scen warszawskich Walerią Morozowicz oraz rzeźbiarzem Janem Szczepkowskim i aktorką oraz pisarką Marią Morozowicz-Szczepkowską.
- zespół willowo-parkowy „Turczynek” – dwie wille wybudowane w stylu malowniczego eklektyzmu w duchu wczesnego modernizmu. Budynki są murowane, tynkowane i boniowane, dwukondygnacyjne z użytkowym poddaszem. Wielospadowe dachy są pokryte blachodachówką, o bardzo urozmaiconej linii z licznymi facjatami, szczytami i hełmami wieżyczek o różnorodnych kształtach, a także wysokimi kominami. Elementy dekoracyjne znajdujące się głównie w partiach otworów okiennych i wejściowych oraz ornamentalnych szczytach nawiązują stylistycznie do gotyku i renesansu. W partiach poddasza wyróżniają się dekoracyjne elementy muru o konstrukcji szachulcowej, ozdobne wystające belki stropowe i dekoracyjne drewniane kroksztyny. We wnętrzach budynków szczególnie charakterystycznymi elementami są duże hole wysokie na dwie kondygnacje, ze schodami z rzeźbioną drewnianą balustradą. Teren porasta zaniedbany park w stylu krajobrazowym. Wokół willi widoczne pozostałości założenia ogrodowego z fontanną.¹²
- kościół Świętej Jadwigi Śląskiej, w którym w czasie okupacji było przechowywane serce Chopina. Świątynia ma cechy architektury neoromańskiej i neogotyckiej. Budynek jest murowany, otynkowany z uwidocznionym kamiennym detalem. Wieża wyrasta tuż za fasadą od zachodu. Urozmaiconą bryłę kościoła wieńczą dachy dwuspadowe i połaciowe kryte dachówką i blachą, z sygnaturką na przecięciu naw. W przyziemiu znajduje się oblicowany kamiennymi ciosami trójarkadowy, zadaszony podcień nad portalami wsparty na skręconych kolumnach. Frontową elewację zwieńczoną trójkątnie, a ujętą po bokach uproszczonymi sterczynami, w górnej partii zdobi fryz arkadowy z wąskimi oknami. Podobne elementy występują na wieży przy fasadzie. Dekorację pozostałych elewacji stanowią szkarpy, kamienne partie przyziemia i łuków nadokiennych,

¹¹ <https://zabytek.pl>

¹² <https://zabytek.pl>

półkoliste otwory wejściowe i okienne. We wnętrzu występują wysokie arkady wsparte na wielobocznych filarach i półfilarach z uproszczonymi bazami i głowicami. W świątyni znajduje się obraz z 2 połowy XIX wieku autorstwa Wojciecha Gersona, znajdujący się w prawym ramieniu transeptu, który przedstawia Marię z Dzieciątkiem.¹³

Ważną rolę w historii miasta pełnią również tereny zieleni. Stanowią one dużą część wartości przestrzennej i społecznej, bo to właśnie na ich podstawie powstało dziedzictwo historyczne Milanówka. Z tego powodu objęte są one w mieście szczególną ochroną nie tylko przez akty prawne, ale również przez różne stowarzyszenia i organizacje m.in. Stowarzyszenia na rzecz Miast – Ogrodów oraz koła OW TONZ i Ligi Ochrony Przyrody. Wysoką dbałość o przyrodę potwierdza fakt, że w herbie miasta znajduje się liść dębu symbolizujący m.in. wartości ekologiczne. Do najważniejszych terenów zieleni urządzonej należą: aleja i polana „Starodęby”, parki leśne na terenach publicznych, tj. w zabytkowym zespole Turczynek oraz park im. M. Lasockiego na ul. Kościuszki, jak również zespoły zieleni przy ul. Kaprys 2/4, ul. Królowej Jadwigi 5, ul. Krakowska 13, ul. Królewska 71, ul. Mickiewicza 4, ul. Mickiewicza 8/10, ul. Mickiewicza 12, ul. Piasta 13, ul. Piłsudskiego 12, ul. Podgórna 18, ul. Sienkiewicza 5, ul. Słowackiego 6, ul. Spacerowa 16 i 20, ul. Wielki Kąt 2, ul. Brwinowska 14, ul. Fiderkiewicza 32, ul. Graniczna 35, ul. Kr. Jadwigi 16, ul. Kościelna 4, ul. Kościuszki 61, ul. Wielki Kąt 2 oraz także pomniki przyrody. Wykaz kart adresowych gminnej ewidencji zabytków dla ogrodów, założeń zieleni i parków wykazano w załączniku nr 3.

¹³ Jw.

Rysunek 8. Obiekty zabytkowe zlokalizowane na terenie miasta (od lewej góry: willa Mewa Nasza; Zespół willowo-parkowy Turczynek; budynek mieszkalny przy ul. Wojska Polskiego 73; Kościół pw. św. Jadwigi Śląskiej w Milanówku, willa Matulinek, willa Borówka)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Gminnej Ewidencji Zabytków, <https://zabytek.pl>

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego – analiza szans i zagrożeń

Istniejące obiekty zabytkowe na terenie miasta są zróżnicowane pod względem architektonicznym, a także pod względem sposobu użytkowania i stanu zachowania. Analiza stanu dziedzictwa kulturowego i uwarunkowań jego ochrony na terenie miasta doprowadziła do rozpoznania następujących czynników determinujących jej dalszy rozwój.

W tabeli poniżej zestawiono mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia. Zdiagnozowane mocne strony oraz szanse dają możliwość dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego regionu z uwzględnieniem wartości historycznych i kulturowych tego obszaru. Należy jednak zwrócić uwagę na występujące nadal słabe strony w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, a także na potencjalne zagrożenia, które mogą powodować negatywne skutki dla ochrony obiektów i obszarów zabytkowych zlokalizowanych w granicach miasta Milanówka.

Tabela 4. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Milanówka

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none">— zachowane obiekty architektury mieszkalnej, użytkowej, sakralnej i kultu religijnego,— bogate dziedzictwo historyczne miasta,— uwzględnianie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w gminnych dokumentach strategicznych i planistycznych,— kultywowanie dziedzictwa niematerialnego regionu,— występowanie stanowisk archeologicznych,— organizacja wydarzeń kulturalnych umożliwiających promowanie tradycji regionu,— systematyczna poprawa stanu obiektów zabytkowych,— funkcjonujące instytucje kultury,— aktywny udział organizacji pozarządowych w życiu kulturowym miasta,— promocja historii i dziedzictwa kulturowego na stronie internetowej miasta,	<ul style="list-style-type: none">— występowanie obiektów zabytkowych, które wymagają renowacji,— niewystarczające środki w budżecie miasta na renowację zabytkowych obiektów,— niewystarczająca promocja miasta.

<ul style="list-style-type: none"> — udostępnianie cyfrowo w Internecie zbiorów dziedzictwa kulturowego miasta, — bogate zasoby przyrodnicze i duży potencjał turystyczno-rekreacyjny. 	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> — rosnąca świadomość mieszkańców nt. znaczenia krajobrazu kulturowego i obiektów zabytkowych jako produktu turystycznego, — wzrost roli mediów w popularyzowaniu tematów historycznych oraz tematów dotyczących zabytków i ich ochrony, — możliwość rewaloryzacji znaczącej części obiektów zabytkowych z wykorzystaniem środków krajowych i dotacji unijnych, — możliwość pozyskania dotacji na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy obiektach zabytkowych ze środków finansowych pochodzących z różnych źródeł, w tym pochodzących z budżetu Gminy Milanówek, — kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych, — prowadzenie dalszych badań archeologicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> — ryzyko wystąpienia negatywnych zdarzeń losowych mogących uszkodzić lub zniszczyć obiekty zabytkowe, — brak możliwości podjęcia prac remontowo – konserwatorskich przy obiektach stanowiących dziedzictwo kulturalne będących własnością prywatną, — trudności w pozyskiwaniu środków zewnętrznych, głównie przez prywatnych właścicieli, — degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzenie elementów nowej zabudowy nienawiązujących do historycznego charakteru gminy, — samowolne działania na zabytkach.

Źródło: Opracowanie własne

7. Założenia programowe

7.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami

Po przeprowadzeniu analizy, określono priorytety realizacji *Programu opieki nad zabytkami dla Miasta Milanówka na lata 2022-2025*. Celem podjęcia wieloletnich i kompleksowych działań jest poprawa stanu obiektów zabytkowych, ale także ochrona dziedzictwa kulturowego i budowanie tożsamości regionalnej, jak również promowanie dotychczasowego dorobku lokalnej społeczności wśród mieszkańców miasta i turystów.

W ramach przedmiotowego Programu wyznaczono następujące priorytety:

- **Priorytet I:** Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości,
- **Priorytet II:** Ochrona dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego.

7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki

W ramach wymienionych priorytetów wytyczono kierunki działań i na tej podstawie wytyczono poszczególne zadania do realizacji.

Tabela 5. Kierunki działań oraz zadania przyjęte przez Gminę Milanówek

Kierunek działań	Zadania	Termin realizacji	Wartość zadania
PRIORYTET: BADANIE I DOKUMENTACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ PROMOCJA I EDUKACJA SŁUŻĄCA BUDOWANIU TOŻSAMOŚCI			
Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym	Weryfikacja obiektów wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków i wojewódzkiej ewidencji zabytków pod kątem zgodności ze stanem faktycznym.	2022-2025	Bezkosztowe w ramach prac administracyjnych
	Prowadzenie monitoringu i weryfikacji obiektów wpisanych do ewidencji zabytków.	2022-2025	Bezkosztowe w ramach prac administracyjnych
PRIORYTET: OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO JAKO ELEMENT ROZWOJU SPOŁECZNO - GOSPODARCZEGO			
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	<p>Udzielanie dotacji celowych na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach, obejmujące:</p> <ul style="list-style-type: none"> — sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich, — przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych, — wykonanie dokumentacji konserwatorskiej, — opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich, — wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego, — sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz, 	2022-2025	<p>Dotacja z budżetu Gminy Milanówek na wykonanie prac przy jednym zabytku, również w przypadku gdy o dotację ubiegają się niezależnie współwłaściciele, może być udzielona w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.</p> <p>Jeżeli zabytek, posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia</p>

Kierunek działań	Zadania	Termin realizacji	Wartość zadania
	<ul style="list-style-type: none"> — zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku, — stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku, — odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki, — odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności, — odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych, — modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności, — wykonanie izolacji przeciwwilgociowej, — uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych, — działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu, — zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, — zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej. 		<p>złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. W przypadku gdy beneficjent na prace przy zabytku otrzymuje również inne środki publiczne, kwota dotacji przyznanej z budżetu Miasta Milanówka wraz z kwotami przyznanych na ten cel innych środków publicznych nie może przekraczać 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac.</p>

Kierunek działań	Zadania	Termin realizacji	Wartość zadania
	Remont i konserwacja zabytkowego obiektu przy ul. Kościelnej 3 w Milanówku - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.	do 2023 roku	674 600,00 zł
	Rewitalizacja willi Waleria w Milanówku - stworzenie interdyscyplinarnego miejsca edukacji kulturalnej - stworzenia edukacji kulturalnej	do 2023 roku	12 420 689,99

Źródło: Opracowanie własne

Zadania określone przez Gminę Milanówek planowane są do realizacji w sposób ciągły w okresie obowiązywania Programu, tj. w latach 2022-2025. Będą one finansowane głównie ze środków własnych, budżetu Gminy, a w miarę możliwości uzyskania wsparcia z zewnątrz, również ze środków zewnętrznych, w tym funduszy europejskich. Ze względu na brak sprecyzowanych planów w ww. kierunku działań, nie jest możliwa szczegółowa charakterystyka wszystkich zadań.

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Zadania określone w niniejszym Programie będą wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

- a) **instrumentów prawnych** – wynikających z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, budowę parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do rejestru lub wojewódzkiej ewidencji zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- b) **instrumentów finansowych** – obejmujących między innymi finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;
- c) **instrumentów koordynacji** – obejmujących między innymi realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- d) **instrumentów społecznych** – obejmujących m.in. działania edukacyjne i promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- e) **instrumentów kontrolnych** – obejmujących między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Program opieki nad zabytkami, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Miasta Milanówka, w celu przyjęcia go uchwałą (zgodnie z pkt 3 art. 87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Program opracowywany jest na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Burmistrz Miasta Milanówka jest odpowiedzialny za sporządzanie co dwa lata sprawozdań z realizacji zadań Programu i przedstawienie ich Radzie Miasta Milanówka.

Głównym odbiorcą niniejszego Programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców miasta. Program powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad nimi oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

W poniższej tabeli przedstawiono przykładowe kryteria prowadzenia oceny realizacji Programu.

Tabela 6. Kryteria prowadzenia oceny realizacji Programu

Nazwa priorytetu	Wskaźniki
Priorytet I: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości	— liczba obiektów wpisanych i wykreślonych z wojewódzkiego rejestru zabytków i/lub wojewódzkiej ewidencji zabytków.
Priorytet II: Ochrona dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno - gospodarczego	— poziom wydatków budżetu Gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami; — wartość finansowa wykonanych prac remontowo - konserwatorskich przy zabytkach; — liczba obiektów, w obrębie których przeprowadzono prace remontowo-konserwatorskie.

Źródło: Opracowanie własne

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Art. 71 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami mówi, iż *w zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku. Ponadto sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki.*

Zgodnie z art. 73 ustawy podmioty będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające zabytek w trwałym zarządzie albo będące

właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa, mogą ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru albo prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa.

Z kolei zgodnie z art. 74 ustawy dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez:

- 1) ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków budżetu państwa, z części, której dysponentem jest ten minister;
- 2) wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda.

Dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa jest udzielana ze środków budżetu państwa, z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Zgodnie z art. 81 w trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Poniżej przedstawiono możliwe źródła finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach zabytkowych. Zasadne jest sprawdzenie możliwości ubiegania się o wsparcie w instytucjach każdorazowo przed złożeniem wniosku o dotację.

Istnieje możliwość finansowania zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami z następujących źródeł:

- Rady Miasta Milanówka (budżet Gminy);
- Rady Powiatu (budżet powiatu);
- Sejmiku Województwa (budżet województwa);
- Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda);

- Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego) oraz innych ministrów;
- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Środków Unii Europejskiej i innych środków pomocowych (m.in. PROW na lata 2021-2027, RPO na lata 2021-2027)
- Funduszu Kościelnego w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (dotacje z Funduszu Kościelnego są udzielane wyłącznie na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.). Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących (takich jak np.: dzwonnice wolnostojące, krzyże) ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: obrazy, ikonostasy, stalle, epitafia, szaty i naczynia liturgiczne, instrumenty muzyczne, dzwony) oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrz (takich jak np.: polichromie, freski, witraże i posadzki).

11. Załączniki

Załącznik 1. Wykaz zabytków nieruchomych z terenu miasta Milanówek wpisanych do rejestru zabytków;

Załącznik 2. Wykaz zabytków nieruchomych z terenu miasta Milanówek ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

Załącznik 3. Wykaz zabytków nieruchomych z terenu miasta Milanówek ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Załącznik 1. Wykaz zabytków nieruchomości z terenu miasta Milanówek wpisanych do rejestru zabytków

Lp.	Obiekt i adres	Datowanie	Nr rej.
1.	<p>zespół urbanistyczno-krajobrazowy miasta:</p> <ul style="list-style-type: none"> — kościół pw. św. Jadwigi, — dworzec, ul. Warszawska — centrala telefoniczna, ul. Kościuszki — transformator, ul. Warszawska — Turczynek 2 pawilony (wille) i dom administratora, — Altany (ul. Literacka 2, ul. Orzeszkowej 6 (dawna ul. Zacisza 12, ul. Piasta 13 i Piasta 4), ul. Krasińskiego) — domy: <ul style="list-style-type: none"> – ul. Charci Skok 1; 2; 3; 6; – ul. Chrzanowska 3; 4; 8; – ul. Dębowa 1; 3; 5; 6; – ul. Długa 3; 5/7; 10A (d.10); 15; 17/17A (d.17); 22; 23; 25; 26 (obecnie ul. Zawąska 6 z oficyną), 32; 33; 44 (d.34); – ul. Fiderkiewicza 1; 3; 11; 11a; 14; 15 (obecnie ul. Graniczna 18); 16; 17/19; 26; – ul. Głowackiego 23; 27; 29; – ul. Górnoleśna 7 (obecnie ul. Parkowa 7); 11; – ul. Grabowa 3(z bud. gosp.); 4; – ul. Graniczna 7; 9; 11; 15; 19; 20; 23; 28; 32; 33; 34; 35; 37; – ul. Grodeckiego 3; 5; 8; 24/26; – ul. Grudowska 8; 9; 11; 15; 17; 19; – ul. Herberta (d. ul. Fiderkiewicza); – ul. Kościelna 1; 3; 4 (dawniej również ul. Królowej Jadwigi 1, a obecnie Królowej Jadwigi 5); 7 (obecnie ul. Słowackiego 6); – ul. Kościuszki 38; 41; 42; 45; 48; 57; 60; 61; 62; 63; 65; 66; 67; 68; 70; – ul. Krakowska 6; 11 (d. hotel); 13; 15 (z bud. gosp.); 19; 20 (z oficyną); 22; 24; – ul. Krasińskiego (altana); 1 (z domkiem dozorczy); 4; 8; 14; 19a; 20; 24 (z bud. gosp.); 25 (obecnie Spacerowa 20); 28; 34; – ul. Królewska 5; 7; 9; 11; 11b; 15; 21; 24; – ul. Królowej Jadwigi 1 (z bud. gosp.) (dawniej również Kościelna 4, obecnie Królowej Jadwigi 5); 3; 4; 4a; 7; 8; 9; 11; – ul. Krótka 2; – ul. Krzywa 6; 10; – ul. Leśna 2; 3 (z oficyną); 4; 5; 9; – ul. Leśny Ślad 1; – ul. Letnicza 2a (z bud. gosp.); 3; 5; – ul. Literacka 2 (altana); 3; 4; 6 (z oficyną); 6a; 7; 8; 10; 10a; 11; – ul. Ludna 7 (z domkiem dozorczy); – ul. Marszałkowska 1; 11; 15; 18; 22; – ul. Mickiewicza 4(z bud. gosp.); 8/10; 12; 13; – ul. Niecała 2; 4; – ul. Nowomiejska 15; – ul. Okopy Górne 3; 8; 9; – ul. Okólna 8 (obecnie ul. Grabowa 5); 8a; 10; 11; 14; 16; 20; 22; 29; – ul. Orzeszkowej 2; 3; 4; 5 (domek dozorczy); – ul. Parkowa 8; 8a (oficynka); – ul. Pasieczna 3; 4; 6; 8; 8a; – ul. Piasta 12; 13 (z bud. gosp.); 15; 16; 17; 18; – ul. Piłsudskiego (d. 22 Lipca) 8; 12 (z bud. gosp.); 13; 20; 21; 22; 24; 26; 28; 30 (z bud. gosp.); 31; 33; 	XIX/XX w.	A-1319 z 8.01.1988

Lp.	Obiekt i adres	Datowanie	Nr rej.
	<ul style="list-style-type: none"> - ul. Podgórna 6; 12; 18; 21; 23; 26 (z bud. gosp.); 31; 36 (z bud. gosp.); 37; 38/38a; 50; 54; - ul. Podwiejska 9; 20 - ul. Prosta 2; 7; 16; 17; 18; 23; 25; - ul. Sienkiewicza 5; 6; 7; 8; 9; - ul. Skargi 1/1a; 3; 5; 6; 8; - ul. Słowackiego 1; 2; 3; 4a (dom administratora); 5; 6 (z domkami koniuszego i ogrodnika); 8 (z domkiem ogrodnika); 11; 11a; 14; 16; 17; 18; 19; - ul. Sosnowa 5; 8; 11 (z domkiem letnim); - ul. Spacerowa 3; 16; 22; - ul. Starodęby 5; 11/13 (obecnie Mickiewicza 11); - ul. Warszawska 1; 1a; 2; 3; 14; 21; 25; 28; 35; 35a; 39; 41; 43; 43a; - ul. Wielki Kąt 2; 6; 11; - ul. Wigury 4; - ul. Wojska Polskiego 12; 17; 19; 27; 31; 36; 59; 73; - ul. Wójtowska 4; 6; 8; - ul. Wspólna 11; 13; 15; 16; 25; - ul. Zaciszna 6; 10; 12 (altana); 14; - ul. Zachodnia 2; 6; 8; 10; 12; 14; 16; 20 (obecnie ul. Wojska Polskiego 24A); 22; - ul. Zawąska 6; 8; - ul. Żabie Oczko 1 (z domkiem dozorczy); - ul. Żwirki 2. 		
2.	kościół pw. św. Jadwigi, ul. Kościuszki 41	1910-1912	A-1188 z 13.08.1981
3.	Kwatery żołnierzy AK i ofiar obozów koncentracyjnych poległych w l. 1939-1945 na cmentarzu parafii rzymsko-katolickiej p.w. św. Jadwigi, ul. Wojska Polskiego	1939-1945	A-1340 z 27.12.1988
4.	budynek mieszkalny z działką i zielenią, ul. Brwinowska 18 (d. 14)	ok. 1920	A-1491 z 28.05.1991
5.	willa „Jolancin”, ul. Charci Skok 6	po 1923	A-1318 z 24.08.2015
6.	willa „Hygea” wraz z zielenią w granicach posesji, ul. Graniczna 35	1910	A-928 z 16.10.1978
7.	willa „Starodrzew” (wraz z zielenią o charakterze parkowo-leśnym), ul. Kaprys 2 (d. 2/4),	1912-1913	A-1592 z 12.06.1995
8.	willa „Borówka” wraz z budynkiem gospodarczym i zielenią w granicach posesji, ul. Królowej Jadwigi 5 (d. ul. Kościelna 4 / Królowej Jadwigi 1)	1904	A-931 z 21.10.1978
9.	willa wraz z działką i zielenią, ul. Kościuszki 61	ok. 1926	A-1527 z 30.12.1992
10.	willa „Leontynówka” wraz z zielenią w granicach posesji, ul. Krakowska 13	1910	A-929 z 18.10.1978
11.	willa „Potęga” wraz z zielenią w granicach posesji, ul. Królewska 73 (d. 5)	1909	A-930 z 21.10.1978
12.	willa „Bojanówka” wraz z terenem posesji, ul. Królowej Jadwigi 2 (d. 4A)	1910	A-888 z 4.12.2009
13.	willa „Romin” z zabudowaniami gospodarczymi, działką i zielenią, ul. Królowej Jadwigi 16 (d. ul. Królowej Jadwigi 8)	1928	A-1438 z 9.07.1990
14.	willa „Emanów” wraz z zielenią w granicach posesji, ul. Mickiewicza 4	1912	A-932 z 21.10.1978
15.	willa „Matulinec” wraz z zielenią w granicach posesji, ul. Mickiewicza 10 (d. 8/10)	pocz. XX	A-1190 z 13.08.1981
16.	willa „Irena” wraz z zielenią w granicach posesji, ul. Mickiewicza 12	1907	A-1485 z 27.05.1991

Lp.	Obiekt i adres	Datowanie	Nr rej.
17.	willa „Spokojna” , ul. Niecała 4	1910	A-1254 z 1.08.2014
18.	willa „Lidia” ze strefą otoczenia w granicach posesji, ul. Piasta 10 B (d. 10 i 8D)	1911-22	A-757 z 20.08.2007
19.	willa „Józefina” wraz z zielenią w granicach posesji, ul. Piasta 13	1905	A-1191 z 13.08.1981
20.	willa wraz z zielenią w granicach posesji, ul. Piłsudskiego 12 (d. 22 Lipca 12)	1913	A-1193 z 20.08.1981
21.	pensjonat, ob. dom mieszkalny wraz z najbliższym otoczeniem, ul. Piłsudskiego 31 (d. 22 Lipca 31)	1896	A-1531 z 29.09.1992
22.	willa „Maćkowa” wraz z zielenią w granicach posesji, ul. Podgórna 32 (d. Podgórna 18)	1920	A-1192 z 13.08.1981
23.	willa „Pod Matką Boską” (zw. „Sulima”) wraz z terenem posesji, ul. Podgórna 46 (d. 26)	1925	A-1100 z 29.10.2012
24.	willa „Ostromir” wraz z zielenią w granicach posesji (zw. „Pod Góraleń”), ul. Sienkiewicza 5	—	A-933 z 26.10.1978
25.	willa „Zacisze”, dom administratora, dom koniuszego wraz z zielenią w granicach posesji ul. Słowackiego 6 (d. ul. Kościelna 7)	1932	A-934 z 26.10.1978
26.	willa „Dalmacja” wraz z działką i zielenią ogrodową, ul. Spacerowa 16	ok. 1934	A-1487 z 27.05.1991
27.	willa „Waleria” wraz z zielenią w granicach posesji, ul. Spacerowa 20 (d. ul. Spacerowa 22, ul. Krasińskiego 25)	1912, 1920	A-1202 z 4.12.1982
28.	willa wraz z zielenią w granicach posesji, ul. Warszawska 11	ok. 1925	A-1403 z 6.12.1989
29.	willa „Sosnowica” wraz z zielenią w granicach posesji, ul. Wielki Kąt 2	1935	A-935 z 26.10.1978
30.	dwa pawilony wraz z otaczającą zielenią dawnego założenia „Turczynek” (dwie wille murowane, park)	1904	A-1181 z 11.06.1981
31.	Park dworski, ul. Kościuszki 116	XVIII w.	1060/14 z 08.04.1950

Źródło: Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków

Załącznik 2. Wykaz zabytków nieruchomych z terenu miasta Milanówek ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków

L.p.	B - karta ew.	B - 2 karta ew.	C	Adres	Obiekt	Datowanie	Ewidencja
1.	376	—	—	Górnolesna 11A / Parkowa 7	Willa "Dworek Jasin"	ok. 1930	1978
2.	—	—	—	Brwinowska 18 (d. 14)	Budynek wraz z działką i zielenią (d. dom Administratora)	1920	—
3.	494	—	—	Brwinowska 2 (Turczynek)	Pawilon I z dawnego założenia "Turczynek" (wraz z terenem)	1905	1976
4.	495	—	—	Brwinowska 2 (Turczynek)	Pawilon II z dawnego założenia "Turczynek"(wraz z terenem)	1905	1976
5.	—	—	—	Brwinowska 2 (Turczynek)	Park	—	1975
6.	1367	—	—	Brzozowa 1	Dworek (siedziba dyrekcji Stacji) z zespołu budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej	1928-30	2000
7.	1367	—	—	Brzozowa 1	Elektrownia z zespołu budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej	1928-30	2000
8.	1367	—	—	Brzozowa 1	Farbiarnia z zespołu budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej	1928-30	2000
9.	1367	—	—	Brzozowa 1	Garaże z zespołu budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej	1928-30	2000
10.	1367	—	—	Brzozowa 1	Hala zakładowa z zespołu budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej	1928-30	2000
11.	1367	—	—	Brzozowa 1	Komin przemysłowy z zespołu budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej	1928-30	2000
12.	1367	—	—	Brzozowa 1	Kotłownia z zespołu budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej	1928-30	2000
13.	1367	—	—	Brzozowa 1	Kuchnia fabryczna z zespołu budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej	1928-30	2000
14.	1367	—	—	Brzozowa 1	Magazyn żelaza i pomieszczenie gospodarcze z zespołu budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej	1928-30	2000
15.	1367	—	—	Brzozowa 1	Magazyny gospodarcze z zespołu budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej	1928-30	2000
16.	1367	—	—	Brzozowa 1	Magazyny z zespołu budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej	1928-30	2000
17.	1367	—	—	Brzozowa 1	Portiernia z zespołu budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej	1928-30	2000
18.	1367	—	—	Brzozowa 1	Rozmotalnia z zespołu budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej	1928-30	2000
19.	1367	—	—	Brzozowa 1	Siedziba główna Stacji i tkalnia w lewym skrzydle z zespołu budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej	1928-30	2000
20.	1367	—	—	Brzozowa 1	Stolarnia z zespołu budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej	1928-30	2000
21.	1367	—	—	Brzozowa 1	Studnia i hydrofor z zespołu budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej	1928-30	2000
22.	1367	—	—	Brzozowa 1	Suszarnia drewna z zespołu budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej	1928-30	2000
23.	1367	—	—	Brzozowa 1	Ślusarnia z zespołu budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej	1928-30	2000
24.	1367	—	—	Brzozowa 1	Tkalnia z zespołu budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej	1928-30	2000

L.p.	B - karta ew.	B - 2 karta ew.	C	Adres	Obiekt	Datowanie	Ewidencja
25.	1367	—	—	Brzozowa 1 (1, 1A, 3)	Zespół budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej	1928-30	2000
26.	368	—	—	Charci Skok 2	Willa "Korso"/"Corso"	ok. 1910	1980
27.	369	—	—	Charci Skok 3	Willa "Diana" z ogrodem	1909	1980
28.	1476	—	—	Charci Skok 6	willa "Jolancin"	ok. 1925	2012
29.	370	—	—	Chrzanowska 4	Willa "Morawianka"	ok. 1920	1978
30.	371	—	—	Herberta 11A (d. Fiderkiewicza)	Willa "Alfa" lub "Dworek A3" także "Strażnica"	ok. 1925	1979
31.	372	—	—	Herberta 16 (d. Fiderkiewicza)	Willa "Stefania"/ "Stefanówka"	1921	1978
32.	373	—	—	Herberta 17/19 (d. Fiderkiewicza)	Willa "Anula"	1929-30	1979
33.	375	—	—	Głowackiego 19 (d. 23)	Willa "Bronka"	ok. 1923	1978
34.	378	—	—	Graniczna 15	Willa "Nina"	ok. 1914	1978
35.	—	—	—	Graniczna 19	Ogród przy willi "Lilla Weneda"	—	1987
36.	377	1583	—	Graniczna 20 A (d. 20)	Willa "Terenia Litera A"	1928 - 1929	1978
37.	379	—	—	Graniczna 35	Willa "Hygea" wraz z zielenią w granicach posesji	1910	1978
38.	380	—	—	Graniczna 37	Willa "Muszka"	ok. 1910	1979
39.	382	—	—	Grodeckiego 5	Willa	1931	1979
40.	381	—	—	Grudowska 17 (d. 2A)	Willa "Osada Jutrzenka "	1934	1978
41.	388	—	—	Kaprys 2 (d. 2/4)	Willa "Starodrzew" (wraz z zielenią o charakterze parkowo - leśnym)	1912-1913	1978
42.	390	—	—	Kościelna 3	Dom Towarzystwa Spożywczego	1908	1977
43.	389	—	—	Kościelna 1 / Kościuszki 39	Willa "Narcyza" wraz z zielenią	ok. 1910, 1930	1977
44.	393	—	—	Kościuszki 41	Kościół p.w. Św. Jadwigi	1910-12, rozbudowa: 1946-49	2001
45.	394	—	—	Kościuszki 42	Willa "Motbosal" (sklep)	1926-30	1978
46.	395	—	—	Kościuszki 47	Budynek gospodarczy przy willi "Emanów"	1912	1977
47.	—	—	—	Kościuszki 61	Willa (wraz z działką i zielenią)	ok. 1926	—
48.	396	—	—	Kościuszki 62	Willa "Sandomierzanka" wraz z zielenią	1928-1930	1978
49.	397	—	—	Kościuszki 66	Willa "Mewa Nasza"	1929-1931	1977

L.p.	B - karta ew.	B - 2 karta ew.	C	Adres	Obiekt	Datowanie	Ewidencja
50.	398	—	—	Kościuszki 67	Willa "Elektra"	1928-1929	1977
51.	399	—	—	Kościuszki 68	Willa "Henrysina Chata" lub "Henrysin" wraz z zielenią	1923	1979
52.	—	—	—	Kościuszki 116	Park dworski	XVIII w.	1979
53.	387	—	—	Kościuszki 60	Willa "Romanówka"	ok. 1930	1978
54.	401	—	—	Krakowska 13	Willa "Leontynówka" ("Ojcówek A") wraz z zielenią	ok. 1910	1978
55.	402	—	—	Krakowska 19	Willa "Nelly"	ok. 1920	1977
56.	403	—	—	Krakowska 24	Willa "Flora", dawniej "Polanka" wraz z zielenią	1887?, przebudowa ok. 1930	1978
57.	400	—	—	Krakowska 6	Willa "Zosin"	1911	1978
58.	404	—	—	Krasińskiego 1	Willa "Orchidea"	1913	1977
59.	405	—	—	Krasińskiego 1	Budynek gospodarczy przy willi "Orchidea"	1913	1977
60.	406	—	—	Krasińskiego 4	Willa "Halinówek"	1926	1977
61.	409	—	—	Krasińskiego 24, 24A	Willa "Dworek Laszka"	1932-1934	1977
62.	407	—	—	Krasińskiego 31	Altana	ok. 1908 (?)	1979
63.	408	—	—	Krasińskiego 14	Willa "Jasna"	1927	1977
64.	1588	—	—	Krasińskiego 28/28A	willa	ok. 1930	2012
65.	411	—	—	Królewska 73 (d. 7)	Willa "Polanka" lub "Lebeltówka"	ok. 1904 lub 1906	1978
66.	412	—	—	Królewska 75 (d. 9)	Willa "Gizelin"	ok. 1930	1978
67.	413	—	—	Królewska 77/79 (d. 11)	Willa "Ludwika" lub "Ludwinka"	1906	1978
68.	414	—	—	Królewska 83 (d. 11)	Willa "Modzelin"	1910 lub 1930(?)	1978
69.	410	—	—	Królewska 71 (d. 5)	Willa "Potęga" wraz z zielenią	1909	1978
70.	384	—	—	Królowej Jadwigi 16 (d. 8)	Willa "Romin" (wraz z działką i zielenią)	1927 - 1929	1977
71.	385	—	—	Królowej Jadwigi 21 (d. 9)	Dom czynszowy przy willi "Julianka"	1930-1934	1978
72.	386	—	—	Królowej Jadwigi 23 (d. 11)	Willa "Martynówka" lub "Halka"	1927	1978
73.	384	—	—	Królowej Jadwigi 16 (d. 8)	Zabudowania gospodarcze willi "Romin"	1927 - 1929	1977
74.	391	—	—	Królowej Jadwigi 5 (d. Królowej Jadwigi 1, Kościelna 4)	Willa "Borówka" (zw. willą Hosera) wraz z zielenią	1904	1976
75.	383	—	—	Królowej Jadwigi 15 (d. 7)	Willa "Julianka"	1927	1979

L.p.	B - karta ew.	B - 2 karta ew.	C	Adres	Obiekt	Datowanie	Ewidencja
76.	—	—	—	Królowej Jadwigi 2 (d. 4A)	Willa "Liliana" lub "Bojanówka" (wraz z terenem posesji)	przed 1910	—
77.	415	—	—	Krzywa 10	Willa "Józefinka"	1927-1928	1979
78.	416	—	—	Leśna 2	Willa "Zorza"	1928-1930	1978
79.	417	—	—	Leśna 3A (d. 3)	Willa "Róże"	1935-1936	1978
80.	418	—	—	Leśny Ślad 1	Willa "Poręba Litera H"	1934	1977
81.	419	—	—	Letnicza 2 (d. 2A)	Willa "Krysina Chata"	przed 1913	1977
82.	421	—	—	Letnicza 3	Willa "Amerykanka"	1931	1977
83.	420	—	—	Letnicza 2A	Budynek gospodarczy przy willi "Krysina Chata"	1912-1913	1977
84.	424	—	—	Literacka 12A (d. 4)	Willa "Promyk"	ok. 1910	1978
85.	425	—	—	Literacka 24 (d. 6)	Willa "Halina"	1910	1977
86.	423	—	—	Literacka 4 (d. 2)	Altana willi "Lidia"	ok. 1910	1978
87.	426	—	—	Literacka 7	Willa "Mironówka" wraz z zielenią	1909-1913	1977
88.	428	—	—	Literacka 11	Willa "Imielinek"	1932	1977
89.	427	—	—	Literacka 28 (d. 10)	Willa "Jerzówka" NIO	ok. 1908	1978
90.	429	—	—	Marszałkowska 1	Willa "Walfredówka" lub "Michotkovo"	1928	1978
91.	430	—	—	Marszałkowska 18	Willa "Zosieńka"	1928	1979
92.	431	—	—	Marszałkowska 5 (d. 22)	Willa "Heliodorówka", ob. "Zaścianek"	1909	1978
93.	432	—	—	Mickiewicza 4	Willa "Emanów" wraz z zielenią	1912	1977
94.	434	—	—	Mickiewicza 12	Willa "Irena" d. "Ewarystówka" (wraz z działką i zielenią)	1907	1977
95.	433	—	—	Mickiewicza 10 (d. 8/10)	Willa "Matulinek" wraz z zielenią	ok. 1910	1977
96.	471	—	—	Mickiewicza 11 (d. ul. Starodęby 11/13)	Willa "Dębinek" lub "Molówka"	1905 - 1906	1977
97.	1587	—	—	Niecała 4	Willa "Spokojna"	ok. 1910	2012
98.	435	—	—	Okopy Górne 9	Willa "Jutrzenka" wraz z zielenią	1930	1980
99.	1586	—	—	Okólna 11	Willa "Radlica"	1914	2012
100.	436	—	—	Orzeszkowej 5	Dom letni	ok. 1920	1980
101.	437	—	—	Piasta 4	Willa "Reglówka"	ok. 1932-34	1978
102.	438	—	—	Piasta 10B (d. 10 i 8D)	Willa "Lidia"	1911-22	1977

L.p.	B - karta ew.	B - 2 karta ew.	C	Adres	Obiekt	Datowanie	Ewidencja
103.	439	—	—	Piasta 12	Willa "Pilawin"	1912	1977
104.	440	—	—	Piasta 13	Willa "Józefina" wraz z zielenią	ok. 1905	1977
105.	441	—	—	Piasta 15	Willa "Edmundowo"	ok. 1905	1978
106.	367	—	—	Piłsudskiego 8 (d. Lipca 22-go)	Willa "Mariola"	1937	1979
107.	—	—	—	Piłsudskiego 31 (d. Lipca 22-go)	Budynek d. Pensjonat "Kaprys"	1896	—
108.	—	—	—	Piłsudskiego 12 (d. Lipca 22-go)	Willa "Zosinek" wraz z zielenią	ok. 1910	—
109.	442	—	—	Podgórna 12 (d. 6)	Willa "Rzepicha"	ok. 1909	1976
110.	446	—	—	Podgórna 21	Willa "Pomianówka"	1913	1976
111.	447	—	—	Podgórna 23	Willa "Wernyhora"	1924-1925	1976
112.	443	—	—	Podgórna 24 (d. 12)	Willa "Maciejówka"	1929-1930	1976
113.	449	—	—	Podgórna 31	Willa "Stenia"	1927	1976
114.	445	—	—	Podgórna 32 (d. 18)	Willa "Maćkowa" (także pod nazwą "Garbatka") wraz z zielenią	ok. 1920	1976
115.	448	—	—	Podgórna 46 (d. 26)	Willa "Sulima", ob. "Pod Matką Boską" (wraz z terenem posesji)	ok. 1925	1976
116.	450	—	—	Podgórna 66 (d. 36)	Willa "Barbarka"	ok. 1930	1976
117.	452	—	—	Podgórna 70 (d. 38/38A)	Willa "Uzarówka"	ok. 1920	1976
118.	453	—	—	Podgórna 88 (d. 54)	Willa "Kreolka" wraz z zielenią	ok. 1914	1976
119.	444	—	—	Podgórna 15	Willa "Skarga"	1900-1905	1978
120.	451	—	—	Podgórna 66 (d. 36)	Lamus przy willi "Barbarka"	ok. 1930	1976
121.	454	—	—	Prosta 7	Budynek "Marysia" (?)	1928	1979
122.	1617	—	—	Prosta 18	willa "Nasza"	1911	2013
123.	455	—	—	Sienkiewicza 5	Willa "Ostromir" ("Pod Góraleń") wraz z zielenią w granicach posesji	1912-1914	1977
124.	456	—	—	Sienkiewicza 6	Willa "Podhalanka"	1912-1914	1979
125.	457	—	—	Sienkiewicza 7	Willa "Jankota"/"Janrata"	1925-1926	1977
126.	458	—	—	Sienkiewicza 8	Willa "Sfinks"	ok. 1930	1978
127.	459	—	—	Sienkiewicza 9	Willa "Elsinoe"	1929	1977
128.	460	—	—	Skargi Piotra 8	Willa "Dworek"	1906-1907	1977

L.p.	B - karta ew.	B - 2 karta ew.	C	Adres	Obiekt	Datowanie	Ewidencja
129	461	—	—	Słowackiego 2	Willa	1939	1977
130.	462	—	—	Słowackiego 4A	Willa "Maryłówka"	1931	1977
131.	463	—	—	Słowackiego 6 (d. Kościelna 7)	Willa "Zacisze" wraz z zielenią	1930 - 1932	1977
132.	464	—	—	Słowackiego 6 (d. Kościelna 7)	Dom ogrodnika (administratora) willi "Zacisze"	ok.1931	1977
133.	465	—	—	Słowackiego 6 (d. Kościelna 7)	Dom koniuszego willi "Zacisze"	ok.1931	1977
134.	466	—	—	Słowackiego 8	Willa "Hedwiż"/ "Edwiż"	1906-1910	1977
135.	468	—	—	Słowackiego 11	Willa "Lusia"	1931	1979
136.	469	—	—	Słowackiego 19	Willa "Haligen"	1931	1979
137.	467	—	—	Słowackiego 8	Domek ogrodnika	1906-1910	1977
138.	1158	—	—	Sosnowa 25	Budynek "Halina", "Stefanówka" wraz z domkiem letnim	ok. 1905	1978
139.	—	—	—	Spacerowa 16	Willa "Dalmacja" (wraz z zielenią)	ok. 1934	—
140.	470	—	—	Spacerowa 20 (d. ul. Spacerowa 22, ul. Krasińskiego 25)	Willa "Waleria" (Muzeum J. Szczepkowskiego) wraz z zielenią w granicach posesji	1912, odbudowa; 1920	1977
141.	472	—	—	Warszawska 3C (d. 3)	Willa "Emiljówka"	1905	1978
142.	—	—	—	Warszawska 11	Willa (wraz z terenem i zielenią)	ok.1925	—
143.	473	—	—	Warszawska 14	Willa "Przystań"	ok. 1920	1979
144.	—	—	—	Warszawska 15	Ogród przy willi "Jolancin"	—	1987
145.	474	—	—	Warszawska 25	Willa "Hala"	1909-1911	1977
146.	475	—	—	Warszawska 28A	Willa "Cristal"	1937-1938	1979
147.	476	—	—	Warszawska 35	Kamienica	1931	1979
148.	477	—	—	Warszawska 52 (d. 43A)	Willa "Księżniczka" / "Księżanka"	1912	1978
149.	—	—	—	Wielki Kąt	Teren o charakterze parkowo-leśnym willi "Starodrzew"	1912-1913	—
150.	478	—	—	Wielki Kąt 2	Willa "Sosnowica" wraz z zielenią	ok. 1920 lub 1935	1978
151.	—	—	—	Wojska Polskiego	Kwatery żołnierzy AK i ofiar obozów koncentracyjnych poległych w l. 1939-1945 na cmentarzu parafii rzymsko-katolickiej p.w. św. Jadwigi	—	—
152.	479	—	—	Wójtowska 4	Willa "Bronków"	1912-1913	1978

L.p.	B - karta ew.	B - 2 karta ew.	C	Adres	Obiekt	Datowanie	Ewidencja
153.	480	—	—	Wójtowska 6	Willa "Rysinek"	1912-1914	1978
154.	481	—	—	Wójtowska 8	Willa "Małeńka"	1931-1933	1978
155.	483	—	—	Wspólna 16	Willa "Gościńska"	1931-1932	1978
156.	482	—	—	Wspólna 25	Willa "Podgórze" lub "Wiktorówek"	1925	1978
157.	484	—	—	Wspólna 8 (d. 13)	Willa "Stoneczna"	1912	1977
158.	485	—	—	Zachodnia 6	Willa "Rozalówka"	1926-1928	1978
159.	486	—	—	Zachodnia 14	Willa "Jadwinek"	ok. 1918	1978
160.	487	—	—	Zachodnia 16	Willa "Esperanto"	ok. 1918	1978
161.	489	—	—	Zachodnia 22	Willa "Pajota"	1911-1912	niedatowana
162.	488	—	—	Wojska Polskiego 24a (d. Zachodnia 20)	willa "Gabrysin"	1924-28	niedatowana
163.	490	—	—	Zaciszna 6	Willa "Olszowianka"	ok. 1930	1978
164.	491	—	—	Zaciszna 10	Willa "Bonczewianka"	ok. 1890	1978
165.	492	—	—	Zaciszna 12	Willa "Dina"	1930	1978
166.	493	—	—	Zawąska 8	Willa "Wiesławówka"	1936-1938	1978
167.	1424	—	—	—	Przystanek osobowy Milanówek z zespołu przystanków kolejowych i wiat na linii Grodziskiej	1937, 1952-54	niedatowana
168.	—	—	—	—	układ urbanistyczny	—	1988
169.	—	—	C	—	Cmentarz par. rzym.-kat.	1939	1985

Źródło: Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków, Wojewódzka Ewidencja Zabytków

Załącznik 3. Wykaz zabytków nieruchomych z terenu miasta Milanówek ujętych w gminnej ewidencji zabytków

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków
Karty adresowe dla zabytkowych nieruchomości				
1.	Brwinowska 2	brama założenia Turczynek	1904-1905 r.	M_ZN.001
2.	Brwinowska 2	Willa A wchodząca w skład założenia Turczynek, Pawilon I	1904 r. – 1905 r.	M_ZN.002
3.	Brwinowska 2	Willa B wchodząca w skład założenia Turczynek, Pawilon I	1904 r. – 1905 r.	M_ZN.003
4.	Brwinowska 4	budynek gospodarczy w zespole budynków gospodarczych Willi A (Pawilon I) wchodzący w skład założenia Turczynek	ok. 1904 r.	M_ZN.004
5.	Brwinowska 6	budynek gospodarczy w zespole budynków gospodarczych Willi A (Pawilon I) wchodzący w skład założenia Turczynek	ok. 1904 r.	M_ZN.005
6.	Brwinowska 8	budynek gospodarczy w zespole budynków gospodarczych Willi A (Pawilon I) wchodzący w skład założenia Turczynek	ok. 1904 r.	M_ZN.006
7.	Brwinowska 18 (d. 14)	dawny dom administratora	ok. 1920 r.	M_ZN.007
8.	Brzozowa 1A	Jedwab Polski (zespół budynków Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej)	1928-30 r.	M_ZN.008
9.	Charci Skok 1	willa Szymanówka	ok. 1930 r.	M_ZN.009
10.	Charci Skok 3	willa Diana	1909 r.	M_ZN.010
11.	Charci Skok 6	willa Jolancin	ok. 1920 r.	M_ZN.011
12.	Chrzanowska 3	budynek	1910-1925 r.	M_ZN.012
13.	Chrzanowska 4	willa Morawianka	ok. 1920	M_ZN.013
14.	Dębowa 1	willa Greczynka	ok. 1925 r.	M_ZN.014
15.	Dębowa 5	willa	ok. 1925 r.	M_ZN.015
16.	Dębowa 6	budynek	ok. 1915 r.	M_ZN.016
17.	Długa 15	willa Wrzos	ok. 1914 r.	M_ZN.017
18.	Długa 22	willa Górnolesie	1914 r.	M_ZN.018
19.	Długa 23	budynek	1914 r.	M_ZN.019
20.	Długa 24	willa	ok. 1930 r.	M_ZN.020
21.	Długa 25	willa Warszawianka	ok. 1914 r.	M_ZN.021
22.	Długa 26	oficyna willi Ala, Rusałka	ok. 1920 r.	M_ZN.022
23.	Długa 29	willa Polonia	ok. 1913 r.	M_ZN.023

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków
24.	Długa 32	willa	ok. 1914 r.	M_ZN.024
25.	Długa 44 (d. 34)	willa Klamborówka	ok. 1902 r.	M_ZN.025
26.	Głowackiego 9A (d. ul. Marszałkowska 11)	oficyna willi Lechja	ok. 1920 r.	M_ZN.026
27.	Głowackiego 19 (d. 23)	willa Bronka	ok. 1923	M_ZN.027
28.	Głowackiego 24	willa	ok. 1920 r.	M_ZN.028
29.	Głowackiego 25	willa Kaziuchna	ok. 1910 r.	M_ZN.029
30.	Głowackiego 29	budynek	ok. 1925 r.	M_ZN.030
31.	Górnolesna 15	willa	1934 r.	M_ZN.031
32.	Górnolesna 17	willa	1938 r.	M_ZN.032
33.	Grabowa 3	budynek gospodarczy willi Polesie, Raphanówka	ok. 1912 r.	M_ZN.033
34.	Grabowa 3	willa Polesie, Raphanówka	ok. 1912 r.	M_ZN.034
35.	Grabowa 4	willa Ostoja	ok. 1930 r.	M_ZN.035
36.	Grabowa 5 (d. ul. Okólna 8)	willa Aneta	ok. 1925 r.	M_ZN.036
37.	Graniczna 5	willa	ok. 1914 r.	M_ZN.037
38.	Graniczna 9 (d. 11)	willa Olesin	ok. 1910 r.	M_ZN.038
39.	Graniczna 15	willa Nina	ok. 1914	M_ZN.039
40.	Graniczna 18	willa Oleńka	1925 r.	M_ZN.040
41.	Graniczna 20A (d. 20)	willa Terenia Litera A	1928 - 1929	M_ZN.041
42.	Graniczna 28	willa Krysin, Hesinek	ok. 1930 r.	M_ZN.042
43.	Graniczna 31A, 33 (d. 33)	willa Grażyna	ok. 1914 r.	M_ZN.043
44.	Graniczna 34	willa Nieczuja	1933 r.	M_ZN.044
45.	Graniczna 35	willa Hygea	1910	M_ZN.045
46.	Graniczna 37	willa Muszka	ok. 1910	M_ZN.046
47.	Grodeckiego 5	budynek mieszkalny	1931	M_ZN.047
48.	Grodeckiego 8	budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	M_ZN.048
49.	Grodeckiego 24_26	budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	M_ZN.049
50.	Grudowska 7	pensjonat Zalesie	1930 r.	M_ZN.050

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków
51.	Grudowska 9 (d. 8)	willa Konar	ok. 1910 r.	M_ZN.051
52.	Grudowska 12 (d. 11)	Pensjonat Perełka	ok. 1910 r. – 1914 r	M_ZN.052
53.	Grudowska 15	willa	ok. 1930 r.	M_ZN.053
54.	Grudowska 16 (d. 9)	willa Jerzy	1911 r.	M_ZN.054
55.	Grudowska 17	willa Osada Jutrzenka Litera B	1934	M_ZN.055
56.	Herberta 1 (d. Fiderkiewicza)	willa	ok. 1930 r.	M_ZN.056
57.	Herberta 3 (d. Fiderkiewicza)	willa	ok. 1930 r.	M_ZN.057
58.	Herberta 6 (d. Fiderkiewicza, ul. Warszawska 14)	willa Przysań	ok. 1920 r.	M_ZN.058
59.	Herberta 11 (d. Fiderkiewicza)	willa Anita	ok. 1930 r.	M_ZN.059
60.	Herberta 11A (d. Fiderkiewicza)	willa Alfa, Dworek 3A, Strażnica	1925 r.	M_ZN.060
61.	Herberta 12A (d. Fiderkiewicza 14)	willa Marysieńka	ok. 1925 r.	M_ZN.061
62.	Herberta 16 (d. Fiderkiewicza)	willa Stefania, Stefanówka	1921 r.	M_ZN.062
63.	Herberta 17, 19 (d. Fiderkiewicza 17/19)	willa Anula	1929 - 1930 r.	M_ZN.063
64.	Herberta 24 (d. Fiderkiewicza)	budynek mieszkalny	ok. 1938 r.	M_ZN.064
65.	Herberta 26 (d. Fiderkiewicza)	willa	ok. 1930 r.	M_ZN.065
66.	Herberta 30 (d. Fiderkiewicza)	budynek mieszkalny	b.d.	M_ZN.066
67.	Herberta 35A (d. Fiderkiewicza)	willa	ok. 1920 r.	M_ZN.067
68.	Inżynierska 10	budynek mieszkalny	b.d.	M_ZN.068

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków
69.	Inżynierska 18	willa	b.d.	M_ZN.069
70.	Kaprys 2 (d. 2/4)	willa Starodrzew	1912-1913 r.	M_ZN.070
71.	Kościelna 1, Kościuszki 39 (d. Kościelna 1)	willa Narcyz	ok. 1910, 1930 r.	M_ZN.071
72.	Kościelna 3	Dom Towarzystwa Spożywczego	1908	M_ZN.072
73.	Kościelna 5	willa Iruśia	ok. 1910 r.	M_ZN.073
74.	Kościuszki 38	budynek mieszkalno-usługowy	przed 1925 r.	M_ZN.074
75.	Kościuszki 41	Kościół pw. św. Jadwigi	1910-12, rozbudowa: 1946-49	M_ZN.075
76.	Kościuszki 42	willa Modbolsal	1926-30 r.	M_ZN.076
77.	Kościuszki 45	willa Wandzin	1910 r.	M_ZN.077
78.	Kościuszki 47	budynek gospodarczy przy willi Emanów	1912 r.	M_ZN.078
79.	Kościuszki 57	willa Polski Dworek	ok. 1914 r.	M_ZN.079
80.	Kościuszki 60	willa Irys	ok. 1930 r.	M_ZN.080
81.	Kościuszki 61	willa	ok. 1926 r.	M_ZN.081
82.	Kościuszki 62	willa Sandomierzanka	1928-1930 r.	M_ZN.082
83.	Kościuszki 63	budynek mieszkalny	ok. 1935 r.	M_ZN.083
84.	Kościuszki 65A (d. 65)	budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	M_ZN.084
85.	Kościuszki 66	willa Mewa Nasza	1929-1931 r.	M_ZN.085
86.	Kościuszki 67	willa Elektra	1928-1929 r.	M_ZN.086
87.	Kościuszki 68	willa Henrysina Chata, Henrysin	1923 r.	M_ZN.087
88.	Kościuszki 70	willa Orle Gniazdo	ok. 1930 r.	M_ZN.088
89.	Krakowska 6	willa Zosin	1911 r.	M_ZN.089
90.	Krakowska 11	dawny hotel	ok. 1914 r.	M_ZN.090
91.	Krakowska 13	willa Leontynówka, Ojcówek A	ok. 1910 lub 1920 r.	M_ZN.091
92.	Krakowska 15	willa Jadwiga	ok. 1910 r.	M_ZN.092
93.	Krakowska 19	willa Nelly	ok. 1920 r.	M_ZN.093
94.	Krakowska 20	willa Kruszynka	ok. 1920 r.	M_ZN.094
95.	Krakowska 20A (d. 20)	oficyna willi Helena	ok. 1920 r.	M_ZN.095

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków
96.	Krakowska 22	willa Brzozówka	1910 r. – 1925 r.	M_ZN.096
97.	Krakowska 24	willa Polanka, Flora	1887 r. przebudowa ok. 1930 r.	M_ZN.097
98.	Krasińskiego 1	domek dozorczy willi Orchidea	1913 r.	M_ZN.098
99.	Krasińskiego 1	willa Orchidea	1913 r.	M_ZN.099
100.	Krasińskiego 4	willa Halinówek	1926 r.	M_ZN.100
101.	Krasińskiego 14	willa Jasna	1926 r.	M_ZN.101
102.	Krasińskiego 16	willa	1935 r. – 1950 r.	M_ZN.102
103.	Krasińskiego 24	budynek gospodarczy	1932-1934 r.	M_ZN.103
104.	Krasińskiego 24	willa Dworek Laszka	1932-1934 r.	M_ZN.104
105.	Krasińskiego 28, 28A (d. 28)	willa	ok. 1930 r.	M_ZN.105
106.	Krasińskiego 31	altana	ok. 1908 r.	M_ZN.106
107.	Królewska 71 (d. 5)	willa Potęga	1909 r.	M_ZN.107
108.	Królewska 73 (d. 7)	willa Polanka, Lebeltówka	ok. 1904 – 1906 r.	M_ZN.108
109.	Królewska 75 (d. 9)	willa Gizelin	ok. 1930 r.	M_ZN.109
110.	Królewska 77, 79 (d. 11)	willa Ludwika, Ludwinka	1906 r.	M_ZN.110
111.	Królewska 83 (d. 11B)	willa Modzelin	1910 lub 1930 r.	M_ZN.111
112.	Królewska 91 (d. 15)	willa Jasna	1927 r.	M_ZN.112
113.	Królewska 96	budynek mieszkalny	1920 r.	M_ZN.113
114.	Królowej Jadwigi 2 (d. 4A)	willa Liliana lub Bojanówka	1910 r.	M_ZN.114
115.	Królowej Jadwigi 5 (d. ul. Królowej Jadwigi 1, ul. Kościelna 4)	budynek gospodarczy przy willi Borówka	1904 r.	M_ZN.115
116.	Królowej Jadwigi 5 (d. ul. Królowej Jadwigi 1, ul. Kościelna 4)	willa Borówka	1904 r.	M_ZN.116
117.	Królowej Jadwigi 11 (d. 3)	willa Rusalka A	1914 r.	M_ZN.117
118.	Królowej Jadwigi 15 (d. 7)	willa Julianka	1927 r.	M_ZN.118
119.	Królowej Jadwigi 16 (d. 8)	willa Romin	1927 – 1929 r.	M_ZN.119
120.	Królowej Jadwigi 16 (d. 8)	zabudowania gospodarcze willi Romin	1927 – 1929 r.	M_ZN.120
121.	Królowej Jadwigi 21 (d. 9)	dom czynszowy przy willi Julianka	1930-1934 r.	M_ZN.121

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków
122.	Królowej Jadwigi 23 (d. 11)	willa Martynówka, Halka	1927 r.	M_ZN.122
123.	Krótką 4 (d. 2)	willa	ok. 1914 r.	M_ZN.123
124.	Krótką 8	budynek mieszkalny	1900 r. – 1925 r.	M_ZN.124
125.	Krzywa 6	willa Ptaszyna	1912 r.	M_ZN.125
126.	Krzywa 10	willa Józefinka	1927-1928 r.	M_ZN.126
127.	Leśna 2	willa Zorza	1928-1930 r.	M_ZN.127
128.	Leśna 3	willa Róże	1935-1936 r.	M_ZN.128
129.	Leśna 3A (d. 3)	oficina willi Róże	1912 r.	M_ZN.129
130.	Leśna 4	willa Orzeł	ok. 1930 r.	M_ZN.130
131.	Leśna 5	willa Zochna	ok. 1914 r.	M_ZN.131
132.	Leśna 6	willa Nałęcz	1910 – 1930 r.	M_ZN.132
133.	Leśna 9	willa Marywil	ok. 1920 r.	M_ZN.133
134.	Leśna 11	willa	b.d.	M_ZN.134
135.	Leśny Ślad 1	willa Poręba Litera H	1934 r.	M_ZN.135
136.	Leśny Ślad 3C	willa Jolanta	1925 r.	M_ZN.136
137.	Letnicza 2 (d. 2A)	willa Krysina Chata	1913 r.	M_ZN.137
138.	Letnicza 2A	budynek gospodarczy willi Krysina Chata	1912-1913 r.	M_ZN.138
139.	Letnicza 3	willa Amerykanka	1931 r.	M_ZN.139
140.	Letnicza 5	willa Józjanka	1924-1925 r.	M_ZN.140
141.	Literacka 3	willa Wiola	ok. 1914 r.	M_ZN.141
142.	Literacka 4 (d. 2)	altana willi Lidia	ok. 1910 r.	M_ZN.142
143.	Literacka 7	willa Mironówka	1909-1913 r.	M_ZN.143
144.	Literacka 11	willa Imielinek	1932 r.	M_ZN.144
145.	Literacka 12A (d. 4A)	willa Promyk	ok. 1910 r.	M_ZN.145
146.	Literacka 15	willa	ok. 1938 r.	M_ZN.146
147.	Literacka 22 (d. 6)	oficina willi Halina	ok. 1901 r.	M_ZN.147
148.	Literacka 24 (d. 6)	willa Halina	1910 r.	M_ZN.148
149.	Literacka 26 (d. 8)	willa Baby Matczyne	1904 r.	M_ZN.149

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków
150.	Literacka 28 (d. 10)	willa Jertzówka NIO	ok. 1908 r.	M_ZN.150
151.	Literacka 30 (d. 10A)	domek dozorczy przy willi Jertzówka NIO	ok. 1908 r.	M_ZN.151
152.	Marszałkowska 1	willa Walfredówka, Michotkowo	1928 r.	M_ZN.152
153.	Marszałkowska 5 (d. 22)	willa Heliodorówka, Zaścianek	1909 r.	M_ZN.153
154.	Marszałkowska 9	willa Maki	1920 r.	M_ZN.154
155.	Marszałkowska 11	willa Lechja	ok. 1920 r.	M_ZN.155
156.	Marszałkowska 18	willa Zosieńka	1928 r.	M_ZN.156
157.	Mickiewicza 3	budynek mieszkalny	1915 – 1930 r.	M_ZN.157
158.	Mickiewicza 4	willa Emanów	1912 r.	M_ZN.158
159.	Mickiewicza 5	budynek mieszkalny	ok. 1912 r.	M_ZN.159
160.	Mickiewicza 7	budynek mieszkalny	ok. 1915 r.	M_ZN.160
161.	Mickiewicza 10 (d. 8/10)	willa Matulinek lub Matulin	ok. 1910 r.	M_ZN.161
162.	Mickiewicza 11 (d. ul. Starodęby 11/13)	willa Dębinek, Molówka, Dworek Dęby	1905 – 1906 r.	M_ZN.162
163.	Mickiewicza 12	willa Ewarystówka, Irena	1907 r.	M_ZN.163
164.	Mickiewicza 13	budynek mieszkalny	1930 r.	M_ZN.164
165.	Niecała 4	willa Spokojna	ok. 1910 r.	M_ZN.165
166.	Nowowiejska 4	willa	ok. 1920 r.	M_ZN.166
167.	Okopy Górne 3	budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	M_ZN.168
168.	Okopy Górne 8	budynek mieszkalny	ok. 1914 r.	M_ZN.169
169.	Okopy Górne 9	willa Jutrzenka	1930 r., 1934 r. – 1935 r. (rozbudowana)	M_ZN.170
170.	Okólna 11	willa Radlica	1914 r.	M_ZN.171
171.	Okólna 14	willa Wypoczynek	1933 r.	M_ZN.172
172.	Okólna 16	willa	1920 r.	M_ZN.173
173.	Okólna 20	willa Nimfa	1925 r.	M_ZN.174
174.	Okólna 21, 23	willa	ok. 1914 r. – 1925 r.	M_ZN.175
175.	Okólna 22	willa Aniczyn obecnie Bez Troski	ok. 1930 r.	M_ZN.176
176.	Okólna 29, 29A (d. 29)	willa Józinek	ok. 1920 r.	M_ZN.177

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków
177.	Orzeszkowej 2	budynek mieszkalny	ok. 1925 r.	M_ZN.178
178.	Orzeszkowej 3	budynek mieszkalny	ok. 1925 r.	M_ZN.179
179.	Orzeszkowej 4	budynek mieszkalny	ok. 1925 r.	M_ZN.180
180.	Orzeszkowej 6 (d. ul. Zaciszna 12, ul. Piasta 13, ul. Piasta 4)	altana	ok. 1920 r.	M_ZN.181
181.	Parkowa 7 (d. ul. Górnołęśna 7)	willa Dworek Jasin	ok. 1920 r.	M_ZN.182
182.	Parkowa 8	willa Szczęsna Nasza	ok. 1920 r.	M_ZN.183
183.	Pasieczna 4	willa Ina	ok. 1914 r.	M_ZN.184
184.	Pasieczna 6	willa Szablówka	ok. 1912 r.	M_ZN.185
185.	Pasieczna 8 (d. 8A)	willa Krysia	ok. 1914 r.	M_ZN.186
186.	Pasieczna 8	willa Leśniczanka	ok. 1914 r.	M_ZN.187
187.	Piasta 3	willa Henrysia	1928 r.	M_ZN.188
188.	Piasta 10B (d. 10 i 8D)	willa Lidia	1911-22 r.	M_ZN.189
189.	Piasta 12	willa Pilawin	1912 r.	M_ZN.190
190.	Piasta 13	willa Józefina	ok. 1905 r.	M_ZN.191
191.	Piasta 15	willa Edmundowo	ok. 1905 r.	M_ZN.192
192.	Piasta 16	willa Antonin	ok. 1914 r.	M_ZN.193
193.	Piasta 18	budynek mieszkalny	ok. 1914 r.	M_ZN.194
194.	Piłsudskiego 8 (d. ul. 22 Lipca)	willa Mariola	1937 r.	M_ZN.195
195.	Piłsudskiego 9 (d. ul. 22 Lipca)	willa Markiza	1910 r. – 1925 r.	M_ZN.196
196.	Piłsudskiego 12 (d. ul. 22 Lipca)	willa Zosinek	ok. 1910 r.	M_ZN.197
197.	Piłsudskiego 13	willa Jastrzębówka	1930 r.	M_ZN.198
198.	Piłsudskiego 15 (d. ul. 22 Lipca)	willa	ok. 1915 r.	M_ZN.199
199.	Piłsudskiego 20	willa Celina, Kielmanówka	1920 r.	M_ZN.200

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków
	(d. ul. 22 Lipca)			
200.	Piłsudskiego 21 (d. ul. 22 Lipca)	willa Jasin	1925 r.	M_ZN.201
201.	Piłsudskiego 22 (d. ul. 22 Lipca)	willa	1920 r.	M_ZN.202
202.	Piłsudskiego 24 (d. ul. 22 Lipca)	willa Lubeń	1920 r.	M_ZN.203
203.	Piłsudskiego 28 (d. ul. 22 Lipca)	kamienica	1924 r.	M_ZN.204
204.	Piłsudskiego 30 (d. ul. 22 Lipca)	willa Malutka	1909-1914 r.	M_ZN.205
205.	Piłsudskiego 31 (d. ul. 22 Lipca)	pensjonat Kaprys	1896 r.	M_ZN.206
206.	Piłsudskiego 33 (d. ul. 22 Lipca)	dom Piekarskiego	1930 r.	M_ZN.207
207.	Piotra Skargi 1, 1A	willa Ustroń	1903 r.	M_ZN.208
208.	Piotra Skargi 3	willa Wanda	ok. 1909 r.	M_ZN.209
209.	Piotra Skargi 5	willa Helenówka	ok. 1909 r.	M_ZN.210
210.	Piotra Skargi 6	willa Sówka	1905 r. – 1930 r.	M_ZN.211
211.	Piotra Skargi 8	willa Dworek	1906-1907 r.	M_ZN.212
212.	Podgórna 5	willa Polonia A	ok. 1915 r.	M_ZN.213
213.	Podgórna 9	willa W słońcu	ok. 1938 r.	M_ZN.214
214.	Podgórna 12 (d. 6)	willa Rzepicha	1909 r.	M_ZN.215
215.	Podgórna 21	willa Pomianówka	1913 r.	M_ZN.216
216.	Podgórna 23	willa Wernychora	1924-1925 r.	M_ZN.217
217.	Podgórna 24 (d. 12)	willa Maciejówka W	1929-1930 r.	M_ZN.218
218.	Podgórna 31	willa Stenia	1927 r.	M_ZN.219
219.	Podgórna 32 (d. 18)	willa Maćkowa, Garbatka	1920 r.	M_ZN.220
220.	Podgórna 46 (d. 26)	budynek gospodarczy willi Pod Matką Boską lub Sulima	1923 r.	M_ZN.221

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków
221.	Podgórna 46 (d. 26)	willa Sulima, Pod Matką Boską	ok. 1925 r.	M_ZN.222
222.	Podgórna 66 (d. 36)	lamus willi Barbarka	ok. 1930 r.	M_ZN.223
223.	Podgórna 66 (d. 36)	willa Barbarka	1930 r.	M_ZN.224
224.	Podgórna 70, 72 (d. 38/38A)	willa Uzarówka	ok. 1920 r.	M_ZN.225
225.	Podgórna 84 (d. 50)	willa Promienna	ok. 1924 r.	M_ZN.226
226.	Podgórna 88 (d. 54)	willa Kreolka	ok. 1914 r.	M_ZN.227
227.	Podwiejska 4	willa pod Ortem	ok. 1914 r.	M_ZN.228
228.	Podwiejska 5 (d. 20)	willa Ursus	ok. 1910 r.	M_ZN.229
229.	Podwiejska 9 (d. 16)	willa Temida	XIX/XX w.	M_ZN.230
230.	Podwiejska 18	willa	ok. 1930 r.	M_ZN.231
231.	Prosta 6	willa Szcześliwa	ok. 1920 r.	M_ZN.232
232.	Prosta 7	willa Marysia	1928 r.	M_ZN.233
233.	Prosta 16	willa	1925 r.	M_ZN.234
234.	Prosta 17	willa Borek	1910 r.	M_ZN.235
235.	Prosta 18	willa Nasza	1911	M_ZN.236
236.	Prosta 23	willa Nusin	1914 r.	M_ZN.237
237.	Prosta 25	willa	ok. 1930 r.	M_ZN.238
238.	Przejazd 5	willa Lenartówka	b.d.	M_ZN.239
239.	Sienkiewicza 5	willa Ostromir lub Pod Góralem	1912-1914	M_ZN.240
240.	Sienkiewicza 6	willa Podhalanka	1912-1914	M_ZN.241
241.	Sienkiewicza 7	willa Jankota, Janrata	1925-1926	M_ZN.242
242.	Sienkiewicza 8	willa Sfinks	ok. 1930	M_ZN.243
243.	Skośna 10	willa	ok. 1920 r.	M_ZN.244
244.	Słowackiego 1	budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	M_ZN.245
245.	Słowackiego 2	willa	1939	M_ZN.246
246.	Słowackiego 3	willa Kresy	ok. 1911 r.	M_ZN.247
247.	Słowackiego 4A	dom administratora willi Zacisze, willa Maryłówka	1931	M_ZN.248

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków
248.	Słowackiego 5	willa Nadbuże	1930 r.	M_ZN.249
249.	Słowackiego 6 (d. ul. Kościelna 7)	domek ogrodnika administratora willi Zacisze	ok. 1931	M_ZN.250
250.	Słowackiego 6 (d. ul. Kościelna 7)	willa Zacisze	1930 - 1932	M_ZN.251
251.	Słowackiego 8	domek ogrodnika	1906-1910	M_ZN.252
252.	Słowackiego 8	willa Hedwiż, Edwiż	1906-1910	M_ZN.253
253.	Słowackiego 11	willa Lusja	1931	M_ZN.254
254.	Słowackiego 11A	budynek mieszkalny	1911 r.	M_ZN.255
255.	Słowackiego 17	willa Leonka	ok. 1930 r.	M_ZN.256
256.	Słowackiego 19	willa Heligen	1931	M_ZN.257
257.	Sosnowa 13	willa Irys	ok. 1914 r.	M_ZN.258
258.	Sosnowa 16	willa Zacisze	1925 r.	M_ZN.259
259.	Spacerowa 1	willa wildowa	1938 r.	M_ZN.260
260.	Spacerowa 3	willa Bożenka	1911 r.	M_ZN.261
261.	Spacerowa 16	willa Dalmacja	ok. 1934 r.	M_ZN.262
262.	Spacerowa 20 (d. ul. Spacerowa 22, Krasińskiego 25)	willa Waleria	1910 r.	M_ZN.263
263.	Starodęby 5	willa Floryda	1926 r. – 1928 r.	M_ZN.264
264.	Turczynek 1	dom w zespole budynków gospodarczych Willi B (Pawilon II) wchodzący w skład założenia Turczynek	ok. 1904 r.	M_ZN.265
265.	Turczynek 2	stajnia i powozownia w zespole budynków gospodarczych Willi B (Pawilon II) wchodzący w skład założenia Turczynek	ok. 1904 r.	M_ZN.266
266.	Turczynek 3	budynek gospodarczy w zespole budynków gospodarczych Willi B (Pawilon II) wchodzący w skład założenia Turczynek	ok. 1904 r.	M_ZN.267
267.	Turczynek 4	budynek gospodarczy w zespole budynków gospodarczych Willi B (Pawilon II) wchodzący w skład założenia Turczynek	ok. 1904 r.	M_ZN.268
268.	Warszawska 3C (d. 3)	willa Emiljówka	1905	M_ZN.269
269.	Warszawska 11	willa	ok. 1925 r.	M_ZN.270
270.	Warszawska 14	willa Gloria	ok. 1920	M_ZN.271
271.	Warszawska 21	budynek Janówka, tzw. Dom Jana Kalksteina	ok. 1910 r. 1913 r.	M_ZN.272

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków
272.	Warszawska 25	willa Hala	1909-1911	M_ZN.273
273.	Warszawska 28	budynek mieszkalno-usługowy	1920 r. – 1930 r.	M_ZN.274
274.	Warszawska 28A	willa Cristal	1937-1938	M_ZN.275
275.	Warszawska 32	budynek stacji kolejowej	1901 r.	M_ZN.276
276.	Warszawska 32A	Przystanek osobowy Milanówek z zespołu przystanków kolejowych i wiat na linii Grodziskiej	1937, 1952-54	M_ZN.277
277.	Warszawska 34	kamienica Lisówka AK	1928	M_ZN.278
278.	Warszawska 35	kamienica	1931	M_ZN.279
279.	Warszawska 35A	budynek mieszkalno-usługowy	ok. 1925 r.	M_ZN.280
280.	Warszawska 39B (d.39)	willa Kalina	ok. 1910 r.	M_ZN.281
281.	Warszawska 41	willa Konkordia	ok. 1910 r.	M_ZN.282
282.	Warszawska 52 (d. 43A)	willa Księżniczka, Księżanka	1912	M_ZN.283
283.	Warszawska róg Smoleńskiego	transformator	ok. 1930 r.	M_ZN.284
284.	Wielki Kąt 2	willa Sosnowica	ok. 1920 lub 1935	M_ZN.285
285.	Wielki Kąt 6	willa Wisienka	ok. 1910 r.	M_ZN.286
286.	Wielki Kąt 11	willa Jutrzenka	ok. 1914 r.	M_ZN.287
287.	Wigury 1, 3 (d. 4)	willa Jasny Dworek	ok. 1914 r.	M_ZN.288
288.	Wojska Polskiego	cmentarz parafialny rzymsko-katolicki	1939 r.	M_ZN.289
289.	Wojska Polskiego	kwatery żołnierzy poległych w okresie 1939-1945 r.	1939 r. – 1945 r.	M_ZN.290
290.	Wojska Polskiego 12	budynek mieszkalny	1910 r. – 1925 r.	M_ZN.291
291.	Wojska Polskiego 17	budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	M_ZN.292
292.	Wojska Polskiego 19	budynek mieszkalny	1910 r. – 1925 r.	M_ZN.293
293.	Wojska Polskiego 24A (d. ul. Zachodnia 20)	willa Gabrysin	1923 r. – 1924 r.	M_ZN.294
294.	Wojska Polskiego 27	budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	M_ZN.295
295.	Wojska Polskiego 31	budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	M_ZN.296
296.	Wojska Polskiego 59	willa Ira	ok. 1925 r.	M_ZN.297
297.	Wojska Polskiego 73	budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	M_ZN.298
298.	Wójtowska 4 (d. 15)	willa Bronków	1912-1913	M_ZN.299

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków
299.	Wójtowska 6 (d. 13)	willa Rysinek	1912-1914	M_ZN.300
300.	Wójtowska 8 (d. 11)	willa Maleńka	1931-1933	M_ZN.301
301.	Wspólna 4	willa Pod Dębem	1902 r. – 1912 r.	M_ZN.302
302.	Wspólna 8	willa Słoneczna	1912	M_ZN.303
303.	Wspólna 10	willa Bożymówka	1911 r.	M_ZN.304
304.	Wspólna 16	willa Gościńska	1931-1932	M_ZN.305
305.	Wspólna 25	willa Podgórze, Wiktorówek Litera A	1925	M_ZN.306
306.	Zachodnia 2	willa Rozalówka Litera C	ok. 1925 r.	M_ZN.307
307.	Zachodnia 6	willa Rozalówka Lietra A	1926-1928	M_ZN.308
308.	Zachodnia 8	willa Otolin	ok. 1914 r.	M_ZN.309
309.	Zachodnia 10	willa Ludwinka	ok. 1914 r.	M_ZN.310
310.	Zachodnia 12	willa Zamosze	ok. 1914 r.	M_ZN.311
311.	Zachodnia 14	willa Jadwinek	ok. 1918	M_ZN.312
312.	Zachodnia 22	willa Pajota	1911-1912	M_ZN.313
313.	Zaciszna 6	willa Olszowianka	ok. 1930	M_ZN.314
314.	Zaciszna 10	willa Banczewianka	ok. 1890	M_ZN.315
315.	Zaciszna 12	willa Dina	1930	M_ZN.316
316.	Zawąska 6 (d. ul. Długa 26)	willa Ala, Rusałka	1919 r. - 1920 r.	M_ZN.317
317.	Zawąska 8	willa Wiesławówka	1936-1938	M_ZN.318
318.	—	Zespół urbanistyczno-krajobrazowy Miasta Milanówka	koniec XIX w. – poł. XX w.	M_ZN.319
319.	Żabie Oczko 1	domek dozorczy przy willi Maria	ok. 1925 r.	M_ZN.320
320.	Żabie Oczko 1	willa Maria	ok. 1925 r.	M_ZN.321
321.	Żwirki 2	willa Stefin	ok. 1920 r.	M_ZN.322
322.	Kościelna 3	Budynek Teatru Letniego wraz z otaczającymi go terenami rekreacyjnymi - zwanymi dawniej "Osiedlem Rozrywka"	ok. 1909 r.	M_ZN.323
323.				
Karty adresowe dla	Brwinowska 2	park założenia Turczynek	—	M_OZ.001

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków
zabytkowych ogrodów/założenie zieleni/parków				
324.	Brwinowska 18 (d. 14)	zielen przy budynku domu administratora	—	M_OZ.002
325.	Charci Skok 3	zielen przy willi Diana	—	M_OZ.003
326.	Graniczna 19	zielen przy willi Lilla Weneda	—	M_OZ.004
327.	Graniczna 35	zielen przy willi Hygea	—	M_OZ.005
328.	Kaprys 2	zielen przy willi Starodrzew	—	M_OZ.006
329.	Kościelna 1, Kościuszki 39	zielen przy willi Narcyz	—	M_OZ.007
330.	Kościuszki 61	zielen przy willi	ok. 1926	M_OZ.008
331.	Kościuszki 62	zielen przy willi Sandomierzanka	1928-1930	M_OZ.009
332.	Kościuszki 68	zielen przy willi Henrysina Chata	—	M_OZ.010
333.	Krakowska 13	zielen przy willi Leontynówka	—	M_OZ.011
334.	Krakowska 24	zielen przy willi Polanka	—	M_OZ.012
335.	Królewska 71 (d. 5)	zielen przy willi Potęga	—	M_OZ.013
336.	Królowej Jadwigi 5	zielen przy willi Borówka willi Hosera	—	M_OZ.014
337.	Królowej Jadwigi 16 (d. 8)	zielen przy willi Romin	1927 - 1929	M_OZ.015
338.	Literacka 7	zielen przy willi Mironówka	—	M_OZ.016
339.	Mickiewicza 4	zielen przy willi Emanów	—	M_OZ.017
340.	Mickiewicza 10	zielen przy willi Matulinek willi Matulin	—	M_OZ.018
341.	Mickiewicza 12	zielen przy willi Ewarysówka willi Irena	—	M_OZ.019
342.	Okopy Górne 9	ogród przy willi Jutrzenka	—	M_OZ.020
343.	Piasta 13	zielen przy willi Józefina	—	M_OZ.021
344.	Piłsudskiego 12 (d. ul. 22 Lipca)	zielen przy willi Zosinek	—	M_OZ.022

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków
345.	Podgórna 32 (d. ul. 18)	zieleń przy willi Maćkowa willi Garbatka	—	M_OZ.023
346.	Podgórna 88	ogród przy willi Kreolka	—	M_OZ.024
347.	Sienkiewicza 5	zieleń przy willi Ostromir willi Pod Górale	—	M_OZ.025
348.	Słowackiego 6	zieleń przy willi Zacisze	—	M_OZ.026
349.	Spacerowa 16	zieleń przy willi Dalmacja	ok. 1934	M_OZ.027
350.	Spacerowa 20	zieleń przy willi Waleria	—	M_OZ.028
351.	Warszawska 11	zieleń przy willi	—	M_OZ.029
352.	Wielki Kąt 2	zieleń przy willi Sosnowica	—	M_OZ.030
353.				
Karty	teren na wschód i zachód od ul. Kościuszki przy północnej granicy miasta	58-63.14	późny laten wczesny ok. rzymski - osada	M_SA.001

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków
354.	okolice północnej granicy miasta na zachód od ul. Tadeusza Kościuszki	58-63.15	laten? późny laten - okres rzymski – cmentarzysko epoka brązu – ślad osadnictwa laten – cmentarzysko	M_SA.002
355.	północno-zachodnia granica miasta	58-63.17	starożytność – osada okres wczesnośredniowieczny – ślad osadnictwa średniowiecze nowożytna – ślad osadnictwa	M_SA.003
356.	rejon półn.-zach. granicy miasta, ulice: Wojska Polskiego, Żukowska, Kwiatowa	58-63.18	halsztat – ślad osadnictwa okres rzymski późny – osada późny laten okres rzymski – miejsce produkcji żelaza okres wczesnośredniowieczny wczesne fazy – ślad osadnictwa okres wczesnośredniowieczny XIII w.? – ślad osadnictwa	M_SA.004
357.	rejon ulic: Kwiatowej, Ignacego Kraszewskiego i Lawendowej	58-63.48	okres rzymski – cmentarzysko	M_SA.005
358.	między ulicą Ciasną i ulicą Wojska Polskiego	58-63.49	starożytność – ślad osadnictwa okres rzymski – osada?	M_SA.006
359.	na północ od ul. Kwiatowej, w okolicy skrzyżowań z ul. Kraszewskiego i ul. Lawendową	58-63.50	późny laten okres rzymski – miejsce produkcji żelaza	M_SA.007
360.	okolice ul. Spokojnej przy północnej granicy Miasta Milanówka	58-63.53	późny laten okres rzymski – miejsce produkcji żelaza	M_SA.008
361.	na północ od ul. Kwiatowej, w okolicy skrzyżowania z ul. Wąską	58-63.82	brak daty - cmentarzysko	M_SA.009
362.	na północ od ul. Kwiatowej, w okolicy skrzyżowania z ul. Żukowską	58-63.83	laten – cmentarzysko	M_SA.010

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków
363.	okolice skrzyżowania ul. Rososzańskiej i ul. Królewskiej (na wschód od ul. Rososzańskiej i północ od ul. Królewskiej)	59-63.4	starożytność – osada późny laten wczesny okres rzymski – osada późny laten wczesny okres rzymski? – cmentarzysko? późny laten okres rzymski – miejsce produkcji żelaza okres wczesnośredniowieczny XI-XIII w. – osada	M_SA.011
364.	okolice skrzyżowania ul. Brwinowskiej i ul. Wiatracznej (na wschód od ul. Brwinowskiej i południe od ul. Wiatracznej)	59-63.15	okres neolitu – osada? epoka brązu – osada	M_SA.012
365.	okolice skrzyżowania ul. Brwinowskiej i ul. Kazimierzowskiej (na wschód od ul. Brwinowskiej i na północ od ul. Kazimierzowskiej)	59-63.16	epoka brązu – osada?	M_SA.013
366.	pomiędzy ul. Wąską i ul. Kraszewskiego (na północ od ul. Północnej)	59-63.17	późny laten okres rzymski – miejsce produkcji żelaza	M_SA.014
367.	w rejonie ul. Grudowskiej, ul. Wiatracznej i ul. Nadarzyńskiej	59-63.21	starożytność – osada	M_SA.015
368.	na terenie miasta Milanówka – w chwili obecnej brak dokładnej lokalizacji zabytku	59-63.22	laten – cmentarzysko?	M_SA.016
369.	okolice skrzyżowania ul. Wiatracznej i ul. Dolnej (na zachód od ul. Wiatracznej i na północ od ul. Dolnej)	59-63.27	epoka brązu? wczesne fazy? – ślad osadnictwa	M_SA.017
370.	okolice ul. Poziomkowej	59-63.33	mezolit – ślad osadnictwa	M_SA.018
371.	okolice skrzyżowania ul. Kościuszki i ul. Lipowej (na wschód od ul. Kościuszki i na północ od ul. Lipowej)	59-63.35	IV-V okres ep. brązu – ślad osadnictwa średniowiecze późne – osada	M_SA.019
372.	na terenie miasta Milanówka – w chwili obecnej brak dokładnej lokalizacji zabytku	59-63.37	neolit – ślad osadnictwa	M_SA.020
373.	na terenie miasta Milanówka – w chwili obecnej brak dokładnej lokalizacji zabytku	59-63.38	90 r. p. n. e. (I wiek p.n.e.) - ślad osadnictwa	M_SA.021
374.	na terenie miasta Milanówka – w chwili obecnej brak dokładnej lokalizacji zabytku	59-63.39	paleolit - osadnictwo	M_SA.022
375.	okolice skrzyżowania ul. Podwiejskiej i ul. Warszawskiej (na północ od ul. Podwiejskiej i na południe od ul. Warszawskiej)	59-63.42	neolit – ślad osadnictwa	M_SA.023

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr karty adresowej w gminnej ewidencji zabytków
376.	na północ od skrzyżowania ul. Olszowej i ul. Lipowej	59-63.44	neolit wczesna epoka brązu? – ślad osadnictwa	M_SA.024
377.	między ul. Wojska Polskiego, ul. Żwirki, ul. Grodeckiego i ul. Podgórną	59-63.45	brak daty - cmentarzysko	M_SA.025
378.	okolice skrzyżowania ul. Ludnej i ul. Wojska Polskiego (na północ od ul. Ludnej i na zachód od ul. Wojska Polskiego)	59-63.46	halsztat / laten – cmentarzysko	M_SA.026
379.	okolice ul. Turczynek	59-63.48	laten – cmentarzysko/cmentarzyska halsztat/laten - ?	M_SA.027
380.	okolice ul. Podwiejskiej	59-63.49	halsztat-laten – osadnictwo	M_SA.028
381.	okolice ul. Barwnej	59-63.54	późny neolit? / wczesna epoka brązu – ślad osadnictwa	M_SA.029
382.	okolice ul. Lazurowej	59-63.55	epoka brązu? / halsztat? – ślad osadnictwa okres wczesnośr./średniowiecz. – ślad osadnictwa	M_SA.030
383.	teren pomiędzy ul. Barwną i ul. Małą	59-63.56	epoka brązu wczesne fazy – ślad osadnictwa	M_SA.031

Źródło: Urząd Miasta Milanówka, *Gminna Ewidencja Zabytków dla Miasta Milanówek* (zarządzenie nr 164/VIII/2020 Burmistrza Miasta Milanówek z dnia 12 listopada 2020 r., zarządzenie nr 6/VIII/2021 Burmistrza Miasta Milanówek z dnia 15 stycznia 2021 r. i zarządzenie nr 82/VIII/2022 Burmistrza Miasta Milanówek z dnia 26 kwietnia 2022 r.).

Spis tabel, rysunków i wykresów

Tabela 1. Kluczowe problemy oraz obszary strategiczne określone w Programie opieki nad zabytkami w województwie mazowieckim 2018-2021	17
Tabela 2. Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na obszarze miasta oraz zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (stan na październik 2021 r.)	19
Tabela 3. Stan zachowania i zagospodarowania zabytków znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków	50
Tabela 4. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Milanówka	70
Tabela 5. Kierunki działań oraz zadania przyjęte przez Gminę Milanówek	73
Tabela 6. Kryteria prowadzenia oceny realizacji Programu	77
Rysunek 1. Położenie miasta Milanówek na tle województwa mazowieckiego i powiatu grodziskiego	26
Rysunek 2. Herb i flaga Milanówka	31
Rysunek 3. Pomnik Bohaterów na placu Stefana Starzyńskiego, przy którym odbywają się najważniejsze uroczystości patriotyczne i rocznicowe w mieście	33
Rysunek 4. Formy ochrony przyrody w granicach miasta Milanówka	34
Rysunek 5. Mapa obecnego miasta i jego okolic w okresie sprzed parcelacji	36
Rysunek 6. Porównanie istniejących podziałów ewidencyjnych z parcelacją z okresu międzywojennego	38
Rysunek 7. Figura Józefa Piłsudskiego wykonana w brązie, autorstwa J. Szczepkowskiego	41
Rysunek 8. Obiekty zabytkowe zlokalizowane na terenie miasta (od lewej góry: willa Mewa Nasza; willa Dalmacja; budynek mieszkalny przy ul. Wojska Polskiego 73; Kościół pw. św. Jadwigi Śląskiej w Milanówku, willa Matulinek, willa Borówka)	69